

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ:

«Το παιδί ως ήρωας στις εικονογραφημένες μικρές ιστορίες»

ΕΠΙΒΛΕΠΟΝΤΕΣ ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ: Τσιλιμένη Τασούλα
Αναγνωστόπουλος Β.Δ.

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Τσάπεκ Ελένη
Α.Μ. 0201107
Εξάμηνο: 10^ο

ΒΟΛΟΣ 2005

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ & ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ
ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ «ΓΚΡΙΖΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ»

Αριθ. Εισ.: 3435/1
Ημερ. Εισ.: 10-10-2005
Δωρεά: Συγγραφέα
Ταξιθετικός Κωδικός: ΠΤ - ΠΠΕ
2005
ΤΣΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος.....	5
Εισαγωγή.....	7

Α' ΜΕΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

A.1. Η Ελληνική Παιδική Λογοτεχνία.....	9
A.1.1. Χρονική οριοθέτηση Παιδικής Λογοτεχνία.....	12
A.1.2. Είδη Παιδικής Λογοτεχνίας.....	18
A.1.3. Θεματογραφία Παιδικής Λογοτεχνίας.....	23

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

A.2. Τα βιβλία και το μικρό παιδί.....	25
A.2.1. Τα χαρακτηριστικά του σύγχρονου παιδικού βιβλίου.....	27
A.2.2. Η εικονογράφηση του παιδικού βιβλίου.....	28
A.2.3. Το παιδί και η σχέση του με το εικονογραφημένο βιβλίο.....	32
A.2.4. Τα είδη του εικονογραφημένου βιβλίου.....	38
A.2.5. Λογοτεχνική αγωγή του παιδιού.....	39

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

A.3. Εικονογραφημένες μικρές ιστορίες	
Οι μικρές ιστορίες ως είδος της παιδικής λογοτεχνίας.....	42

A.3.1. Βασικά χαρακτηριστικά των μικρών ιστοριών.....	45
A.3.2. Αφήγηση μικρών ιστοριών.....	50
A.3.3. Παιδαγωγική αξία των μικρών ιστοριών.....	51
A.3.4. Ο ρόλος της εικόνας στις μικρές ιστορίες.....	53

B' ΜΕΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

B.1. Εισαγωγή.....	56
B.1.1. Η παρούσα έρευνα – Μεθοδολογία και σκοπός έρευνας.....	58
B.1.2. Καταγραφή εικονογραφημένων μικρών ιστοριών.....	61
B.1.3. Ανάλυση στοιχείων – Αποτελέσματα έρευνας.....	87
B.1.4. Συμπεράσματα.....	89
B.1.5. Αποτελέσματα έρευνας από την εφαρμογή στα νηπιαγωγεία...91	
B.1.6. Συμπεράσματα.....	97
B.1.7. Γενικά συμπεράσματα.....	99
B.1.8. Αντί επιλόγου.....	101
B.1.9. Βιβλιογραφία.....	103
B.1.10. Παραρτήματα.....	106

...στα παιδιά !!

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Σε όλα αυτά τα χρόνια που φοιτώ στο Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης στο Πανεπιστήμιο του Βόλου παρακολούθησα αρκετά μαθήματα του κ. Β.Δ. Αναγνωστόπουλου και της κ. Τασούλας Τσιλιμένης και έτσι αβίαστα μου δημιουργήθηκε ενδιαφέρον για την Παιδική Λογοτεχνία και μια ιδιαίτερη διάθεση στο να εμβαθύνω περισσότερο στο σύγχρονο είδος της Παιδικής Λογοτεχνίας, τις Μικρές Ιστορίες. Σε αυτό συνέβαλε ιδιαίτερα το μάθημα « Μυθοπλασία και αφήγηση Μικρών Ιστοριών» της κ. Τ. Τσιλιμένης που αποτέλεσε την πρώτη ουσιαστικά επαφή μου με τις μικρές ιστορίες. Έτσι αποφάσισα να ασχοληθώ πιο διεξοδικά με την Παιδική Λογοτεχνία και τις μικρές ιστορίες για να ανακαλύψω τι αρέσει πραγματικά στα παιδιά και πόσο συμβάλλει η Παιδική Λογοτεχνία στη διαμόρφωση της προσωπικότητάς τους, στην γλωσσική, νοητική, συναισθηματική και κοινωνική τους ανάπτυξη.

Από την πληθώρα των θεμάτων που υπάρχουν αναφορικά με τις μικρές ιστορίες έκρινα σκόπιμο να επιλέξω ένα θέμα που να έχει άμεση σχέση με τα παιδιά, ένα θέμα που να ξεκινάει και να τελειώνει στα παιδιά.

Μια άλλη παράμετρος ιδιαίτερα σημαντική στις μικρές ιστορίες που έλαβα υπ' όψιν μου ήταν η εικονογράφηση, που προκαλεί με έναν διαφορετικό τρόπο τα μικρά παιδιά. Με το σκεπτικό ότι η εικόνα στη σημερινή εποχή κάνει όλο και πιο έντονη την παρουσία της στη ζωή του ανθρώπου θέλησα να ερευνήσω αυτό το γνώρισμα σε σχέση με τα παιδιά της προσχολικής ηλικίας.

Κατά την δική μου λοιπόν κρίση το πιο ενδιαφέρον θέμα το οποίο και ανέλαβα να ερευνήσω είναι: **«Το παιδί ως ήρωας στις εικονογραφημένες μικρές ιστορίες»**, ένα θέμα που πιστεύω ότι θα συγκινήσει τόσο τους μικρούς όσο και τους μεγάλους. Τα παιδιά στη συγκεκριμένη ηλικία βλέπουν ήρωες παντού, μπορούν να έχουν ήρωα οποιονδήποτε και για αυτό τον λόγο είναι σημαντικό να δούμε πως αντιλαμβάνονται τα παιδιά τους ήρωες των μικρών ιστοριών, ήρωες που σχεδόν καθημερινά «μπαίνουν» στο σπίτι τους μέσα από τις σελίδες των βιβλίων.

Με όρεξη, περιέργεια και ευχάριστη διάθεση ξεκίνησα αυτό το ταξίδι που στη διάρκεια του μπορεί να είχα αρκετές ανασφάλειες, και να αντιμετωπίσα ποικίλα προβλήματα στο τέλος όμως με επιμονή και θέληση πιστεύω ότι έφθασα στο σωστό αποτέλεσμα, άλλωστε λένε ότι δεν έχει σημασία τόσο ο προορισμός αλλά το ταξίδι μέχρι να φτάσει κάποιος στον προορισμό του. Εγώ λοιπόν απόλαυσα όλο το ταξίδι...!!!

Μετά από όλη αυτή την προσπάθεια θεώρησα αναγκαίο να **ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΣΩ** θερμά τον κ. Β.Δ. Αναγνωστόπουλο, καθηγητή του Παιδαγωγικού Τμήματος Προσχολικής Εκπαίδευσης και τη λέκτορα κ. Τασούλα Τσιλιμένη για τη βοήθεια, τη συνεργασία και τις πολύτιμες συμβουλές τους καθ' όλη τη διάρκεια της διεξαγωγής της πτυχιακής μου εργασίας καθώς επίσης και όλους τους ανθρώπους που ήταν δίπλα μου όλον αυτό τον καιρό, για την στήριξη και την υπομονή τους.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Κοινή επιδίωξη όλων μας πρέπει να είναι η σωστή παιδεία και αγωγή των νέων παιδιών ώστε να πάρουν τα κατάλληλα εφόδια για να πορευτούν στη ζωή και να γίνουν καλλιεργημένοι άνθρωποι. Σε αυτό άλλωστε κάθε έθνος από το πιο μικρό μέχρι το πιο μεγάλο στηρίζει την πρόοδο και την ευημερία του. Σημαντικό ρόλο σε αυτό κατέχει η Λογοτεχνία για παιδιά και νέους και για αυτό κερδίζει όλο και περισσότερο το ενδιαφέρον κάθε σκεπτόμενου ανθρώπου και αποτελεί αναγκαίο συστατικό για την πνευματική ζωή των παιδιών αφού ξυπνά στο μικρό παιδί συγκινήσεις και το βάζει στον κόσμο των ανθρωπίνων σχέσεων καθώς και των σχέσεων του ανθρώπου με τον υλικό και πνευματικό του περίγυρο.

Στο εσωτερικό της Παιδικής Λογοτεχνίας ενυπάρχουν διάφορα είδη (μυθιστόρημα, διήγημα, παραμύθι, μικρές ιστορίες κ.α.) που το κάθε ένα προσφέρει στα παιδιά πλούτο εμπειριών και γνώσεων. Άλλωστε το καλό λογοτέχνημα δίνει την ευκαιρία στα παιδιά να διευρύνουν τους ορίζοντές τους, να γνωρίσουν καινούρια πράγματα, να αναρωτηθούν και να προβληματιστούν.

Στη συγκεκριμένη εργασία θα αναφερθώ διεξοδικά στις εικονογραφημένες μικρές ιστορίες, ένα είδος ιδιαίτερα αγαπητό στα παιδιά αφού μέσα από τις σελίδες τους οι μικροί αναγνώστες μπορεί να συμπάσχουν με τους ήρωες των ιστοριών, να αναγνωρίσουν σε αυτούς δικά τους χαρακτηριστικά και σε κάποιες περιπτώσεις να ταυτιστούν μαζί τους. Εκτός αυτού το στοιχείο της εικονογράφησης είναι πολύ σημαντικό. Η εικόνα επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό τη διαμόρφωση των αισθητικών αντιλήψεων κάθε ανθρώπου. Η εικόνα ως εικαστική και παντοδύναμη γλώσσα, επιδρά κατ' εξοχήν στη διανοητική και ψυχική διάπλαση των παιδιών, καλλιεργεί την φαντασία και συνδέεται ιδιαίτερα με τα παιδικά βιβλία. Η εικονογράφηση, ασπρόμαυρη ή έγχρωμη, που λειτουργεί ως προς το κείμενο άλλοτε συμπληρωματικά και άλλοτε αυτόνομα, είναι βασικό στοιχείο της αναγνωσιμότητας των παιδικών βιβλίων, κυρίως όσων αναφέρονται σε μικρότερες ηλικίες.

Ένα από τα ακροάματα που αρέσουν περισσότερο στα μικρά παιδιά, δηλαδή στα παιδιά ηλικίας 4 έως 8 ετών είναι οι μικρές ιστορίες. Αν και κάποιος το θεωρεί απλό και εύκολο, στη πραγματικότητα είναι δύσκολο να γράψει κανείς μια ιστορία για ένα παιδάκι πέντε ή έξι χρονών. Οι μικρές ιστορίες λοιπόν, αυτές οι ρεαλιστικές και ψυχαγωγικές ιστορίες αρέσουν πολύ στα παιδιά γιατί η θεματολογία τους προέρχεται από την καθημερινή ζωή των μικρών αναγνωστών- ακροατών οι οποίοι απολαμβάνουν κάθε τους σελίδα.

Με την συγκεκριμένη λοιπόν εργασία γίνεται μια προσπάθεια να επεξεργαστώ εις βάθος τις μικρές ιστορίες και να αναλύσω την προσωπικότητα των παιδιών, τα οποία έχουν και τον πρωταγωνιστικό ρόλο, από δύο οπτικές γωνίες, από εκείνη του παιδιού-ήρωα των μικρών ιστοριών και από εκείνη του παιδιού- αναγνώστη. Η εργασία χωρίζεται σε δύο μέρη : το πρώτο, το θεωρητικό και το δεύτερο, το ερευνητικό. Στο πρώτο κεφάλαιο του θεωρητικού μέρους δίνεται ο ορισμός της Παιδικής Λογοτεχνίας και γίνεται ιστορική αναδρομή αυτής, δίνοντας έμφαση στις τελευταίες δεκαετίες (70, 80, 90), ενώ δίνονται τα είδη καθώς και η θεματογραφία της. Στο δεύτερο κεφάλαιο γίνεται λόγος για την σχέση του παιδιού με τα εικονογραφημένα βιβλία, τα είδη του εικονογραφημένου βιβλίου και για την λογοτεχνική αγωγή του παιδιού. Στο τρίτο κεφάλαιο του θεωρητικού μέρους γίνεται η προσέγγιση των εικονογραφημένων μικρών ιστοριών. Γίνεται λόγος για τα χαρακτηριστικά, τους σκοπούς και τους ήρωές τους. Έπειτα γίνεται λόγος για την παιδαγωγική αξία των μικρών ιστοριών και για τον ρόλο της εικόνας στις μικρές ιστορίες.

Στο ερευνητικό μέρος διατυπώνεται η μεθοδολογία και οι σκοποί της έρευνας, συνοψίζονται οι υποθέσεις, ενώ στη συνέχεια γίνεται λόγος για την διεξαγωγή της έρευνας. Δίνονται αναλυτικά τα στοιχεία και τα αποτελέσματα και από τις δύο έρευνες, γίνονται οι συγκρίσεις και αμέσως μετά τα συμπεράσματα. Τέλος οι απαντήσεις των παιδιών στις ερωτήσεις που αναφέρονται στις μικρές ιστορίες καταγράφονται σε ποσοστά. Η όλη εργασία ολοκληρώνεται με την σχετική βιβλιογραφία που χρησιμοποιήθηκε για την επίτευξη της και με τα παραρτήματα.

Α' ΜΕΡΟΣ

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Α.1. Η Ελληνική Παιδική Λογοτεχνία.

Λογοτεχνία είναι η τέχνη του λόγου, είναι η καλλιτεχνική δημιουργία που βασίζεται στον έντεχνο λόγο και έχει δική της αυτονομία ενώ όταν λέμε Νεοελληνική Λογοτεχνία εννοούμε το σύνολο της νεοελληνικής λογοτεχνικής δημιουργίας του λαού μας και για αυτό τον λόγο την ονομάζουμε συχνά και Εθνική Λογοτεχνία, για τον εθνικό της χαρακτήρα (Αναγνωστόπουλος, Δελώνης, 1988:15). Η Παιδική Λογοτεχνία υπάγεται στην Εθνική μας Λογοτεχνία, αλλά αποτελεί αυτόνομο είδος τέχνης. Ως Παιδική Τέχνη δεν πρέπει να θεωρούμε κάθε τι που αναφέρεται ή είναι κομμάτι του παιδόκοσμου, ή του ονείρου. Τα θέματα πρέπει να υλοποιούνται με έναν ιδιαίτερο τρόπο έκφρασης, έναν τρόπο έκφρασης που είναι άμεσα συνυφασμένος με αυτόν των μικρών παιδιών. Παιδική λοιπόν Τέχνη είναι κυρίως ο τρόπος, με τον οποίο εκφράζεται και δημιουργεί το παιδί καθώς επίσης και τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα των έργων του. Είναι η εκφραστική λιτότητα που συνδέεται με την πρωτογονική έκφραση του παιδιού σε όλες τις δραστηριότητές του, η εικονοπλαστική δύναμη που συνδέεται με τη λειτουργικότητα των συμβόλων στα πρώτα χρόνια της ζωής του παιδιού, το πηγαίο χιούμορ που σχετίζεται με την σάτιρα της υψηλής τέχνης και τέλος το βίωμα και ο ανθρωπισμός. (Αναγνωστόπουλος, Δελώνης, 1988:18).

Το ενδιαφέρον για την λογοτεχνία αρχίζει στη ζωή του παιδιού αρκετό καιρό πριν πάει στο δημοτικό σχολείο. Αρχίζει ουσιαστικά από την στιγμή που το μικρό παιδί (4-5 χρονών) ζητάει να του πει κάποιος ένα παραμύθι σε

οικογένειες όπου το διάβασμα ή η αφήγηση μιας ιστορίας είναι συνηθισμένο γεγονός της καθημερινής ζωής. Το παιδί των 5-6 χρονών έχει πλήρη κυριαρχία της γλώσσας του περιβάλλοντος του και το λεξιλόγιο του εμπλουτίζεται σταθερά. Καθώς οι γνωστικές λειτουργίες σε αυτή την ηλικία είναι περιορισμένες, η λογοτεχνική ιστορία λειτουργεί στο παιδί ως η πλέον έντονη μορφή ελέγχου του περιβάλλοντος του και οδηγεί στη λογική σκέψη και τη συναισθηματική ωρίμανση. Οι διάφορες ιστορίες, τα λεκτικά παιχνίδια, τα τραγουδάκια αρέσουν πολύ στα παιδιά γιατί σταθεροποιούν και ευρύνουν την εμπειρία τους για την γύρω πραγματικότητα, το εισάγουν στους κανόνες της καθημερινής ζωής και του καλλιεργούν μια πιο λογική προσέγγιση στα παιχνίδια.

Στην Παιδική Λογοτεχνία ανήκουν καλλιτεχνικά δημιουργήματα των μεγάλων, που έχουν σκοπό να προσφέρουν στο παιδί τη χαρά, τον παλμό της ζωής, την απόλαυση των ιστοριών και παράλληλα να περάσουν στα παιδιά κοινωνικά, πολιτιστικά και ανθρωπιστικά μηνύματα. Μέσα στις σελίδες των βιβλίων υπάρχουν δύο διαφορετικοί κόσμοι, ο κόσμος των παιδιών και ο κόσμος των ενηλίκων που ο κάθε ένας από αυτούς έχει άλλες αντιλήψεις, βιώματα και ορμές. Όλα αυτά που διαδραματίζονται στο εσωτερικό των βιβλίων δημιουργούν ανησυχίες στα παιδιά οι οποίες τα προετοιμάζουν για την κατάκτηση της ζωής και τη εσωτερική τους πληρότητα. Για αυτό τον λόγο τα κείμενα της παιδικής λογοτεχνίας πρέπει να είναι γεμάτα από αγάπη, κατανόηση και πίστη στα παιδικά βιώματα.

Με τον όρο Παιδική Λογοτεχνία εννοούμε τον σύνολο χώρο μέσα στον οποίο συνυπάρχουν και λειτουργούν όλα εκείνα τα άρτια λογοτεχνικά έργα που απευθύνονται, άμεσα ή έμμεσα, στις αισθητικές απαιτήσεις και τα ενδιαφέροντα της νηπιακής, παιδικής και εφηβικής ηλικίας, και που ανταποκρίνονται στο αντιληπτικό, γλωσσικό, και συναισθηματικό τους επίπεδο (Δελώνης,1986:11). Το περιεχόμενο της Παιδικής Λογοτεχνίας δεν είναι αναγκαίο να αναφέρεται στα παιδιά ή οι ήρωές της να είναι παιδιά άλλωστε όσοι γράφουν για την παιδική λογοτεχνία πρέπει να αφήνουν την φαντασία τους να δημιουργεί διάφορες καταστάσεις οι οποίες θα συνεπαίρνουν

όλους τους αναγνώστες, μικρούς και μεγάλους. Η Σέλμα Λάγκερλεφ – σουηδή συγγραφέας και η πρώτη γυναίκα που πήρε βραβείο Νόμπελ – ενισχύοντας το παραπάνω είπε: Το παιδικό λογοτέχνημα είναι αληθινό όταν αρέσει τόσο στους μεγάλους όσο και στους μικρούς (Αναγνωστόπουλος, 1988:19).

Από όλα τα παραπάνω φαίνεται καθαρά ότι η παιδική λογοτεχνία είναι πλέον ένας αυτόνομος κλάδος και ότι η εξέλιξή της προσδιορίζεται μέσα από ιδιαίτερα ποιοτικά πλαίσια διατηρώντας πάντα το δικό της χαρακτήρα.

Τέλος θα μπορούσε να ειπωθεί πως η Λογοτεχνία ενδιαφέρεται για την καλλιέργεια του ανθρώπου και λιγότερο για την μόρφωση του, με την γνωστική της έννοια. Και σε αυτή την καλλιέργεια βρίσκεται και η ουσία της Παιδικής Λογοτεχνίας.

A.1.1. Χρονική οριοθέτηση Παιδικής Λογοτεχνίας και οι παράγοντες εξέλιξης της.

Για να διευκολύνουμε την ιχνηλασία μας κρίναμε σκόπιμο να δώσουμε μια αδρομερή εικόνα της πορείας της Ελληνικής Παιδικής Λογοτεχνίας πριν το 1835.

Στους αρχαίους χρόνους και μετά την Άλωση «ο, τι μπορούμε να θεωρήσουμε ως παιδική λογοτεχνία» είναι τα έπη του Ομήρου, κάποια τραγούδια που έλεγαν οι τροφοί, τραγουδάκια για την Άνοιξη, οι μύθοι του Αισώπου κ.α. Όλα αυτά θα συνεχίσουν να υπάρχουν μέχρι και τα Βυζαντινά χρόνια. Σε αυτά τα χρόνια θα προστεθούν θρησκευτικοί ύμνοι, ιστορίες αγίων, τα έπη των Ακριτών (από 10ο αι.) κ.α. Όλα αυτά όμως δεν γράφονται για παιδιά. Κυρίως είναι ανοργάνωτα με τυχαίο υλικό τα οποία ταιριάζουν με ενδιαφέροντα των παιδιών αλλά ακόμα δεν θεωρούνται παιδική λογοτεχνία. Μετά την Άλωση (1453) και μέχρι τα 1821 δεν έχουμε εντυπωσιακές παρουσίες. Σημαντικό γεγονός αποτελεί η «Περί των παιδών αγωγή» καθώς επιχειρείται μια πρώτη προσπάθεια για επικράτηση της δημοτικής. Παιδική λογοτεχνία αποτελούν στο τέλος της περιόδου τα λαϊκά παραμύθια, τα δημοτικά τραγούδια, κάποιες διασκευές μύθων κ.α. Σε όλη όμως αυτή την περίοδο ανασταλτικοί παράγοντες για την δημιουργία μια συγκροτημένης εικόνας της παιδικής λογοτεχνίας ήταν η φτώχεια και ο μεγάλος αριθμός αναλφάβητων σε όλη την Χώρα.

Πολλές προσπάθειες χρονικής τομής της παιδικής λογοτεχνίας έχουν γίνει από διάφορους συγγραφείς. Κάθε προσπάθεια τέτοιου είδους μπορεί να χαρακτηριστεί συμβατική, επειδή εξαρτάται από τους κρίνοντες και τα κριτήρια που ο καθένας λαμβάνει υπόψη του. Στη συγκεκριμένη εργασία θα ακολουθήσουμε την διαίρεση του Αντώνη Δελώνη στο βιβλίο του «Ελληνική Παιδική Λογοτεχνία: 1835 – 1985: Από τις ρίζες μέχρι σήμερα» προσθέτοντας και κάποια επιπλέον στοιχεία.

Έτσι η διαίρεση της Ελληνικής Παιδικής Λογοτεχνίας έχει ως εξής: (Δελώνης,1986:15).

Α΄ περίοδος: 1835 - 1858

Σε αυτή την περίοδο γίνονται οι πρώτες προσπάθειες για δημιουργία συνείδησης στους συγγραφείς. Το παιδί έρχεται στο κέντρο του ενδιαφέροντος και προσπαθούν κάποιοι δημιουργοί να δώσουν έργα, όχι όμως υψηλής ποιότητα για τα παιδιά. Γίνεται κατανοητή η ανάγκη για γράψιμο έργων - εκπαιδευτικών και λογοτεχνικών – για το παιδί, ενώ αρχίζει η κυκλοφορία κάποιων περιοδικών, εγκυκλοπαιδειών και η έκδοση σε φυλλάδια διηγημάτων και μύθων. Ο χαρακτήρας των πρώτων λογοτεχνημάτων είναι σαφώς διδακτικός. Οι λογοτέχνες αποβλέπουν στην εθνική, θρησκευτική και ηθική διαπαιδαγώγηση των μικρών αναγνωστών ενώ τα χαρακτηριστικά της γραφής είναι η καθαρεύουσα, ένας άκρατος διδακτισμός και η επικράτηση μιας έντονης εθνικοθρησκευτικής αντίληψης.

Β΄ περίοδος: 1858-1917

Το 1858 έχουμε ένα έργο που σημάδεψε την πεζογραφία και γενικότερα την παιδική λογοτεχνία «ο Γεροστάθης», του Λέοντα Μελά, που μπορεί να μην ξεπέρασε τους σκοπούς ενός σχολικού βιβλίου, αποτέλεσε όμως “λύτρωση” για τα μικρά παιδιά όντας έργο πρωτοποριακό για την εποχή του. Η περίοδος αυτή φτάνει μέχρι και την εμφάνιση της Εκπαιδευτικής Μεταρρύθμισης (1917) και χαρακτηρίζεται από σημαντικά γεγονότα. Μερικά από αυτά είναι η έκδοση του «Γεροστάθη», η έκδοση της «Διάπλασις των παιδών» το 1879, ένα καθαρά παιδικό περιοδικό, που επιβάλλει ένα νέο όραμα για την παιδική λογοτεχνία, το πρώτο νεοελληνικό διήγημα του Βιζυηνού «ο Τρομάρας», η Πηνελόπη Δέλτα δίνει το 1909, το «παραμύθι χωρίς όνομα», έργο που σημαδεύει την φιλοσοφία της και η ίδρυση του «Εκπαιδευτικού Ομίλου», το 1910, από 36 λογοτέχνες, παιδαγωγούς και ανθρώπους των επιστημών.

Έργα έχουμε σε όλα τα είδη στα οποία είναι φανερός ο φρονηματισμός, η προσκόλληση στα θρησκευτικά και φυσιολατρικά θέματα. Η θεματική προέρχεται κυρίως από τους αγώνες και τις περιπέτειες του Έθνους ενώ ο απουσιάζει ο προβληματισμός των παιδιών, τα οποία παρουσιάζονται υπάκουα και χωρίς να παίρνουν πρωτοβουλίες.

Γ' περίοδος: 1917 - 1940

Η περίοδος εκτείνεται ανάμεσα στην Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση του Ελ. Βενιζέλου και φτάνει ως την κήρυξη του Ελληνοϊταλικού πολέμου, γεγονός που αφήνει πίσω την πορεία της παιδικής λογοτεχνίας. Επικρατεί τώρα η Αισθητική κίνηση που εκφράζεται από τον Δελμούζο και ιδιαίτερα από τον Παπαντωνίου. Αυτή η Αισθητική κίνηση αποδεσμεύει το παιδικό λογοτέχνημα από την διδαχή, την ηθική και αγγίζει την ζωή του παιδιού. Το λογοτέχνημα γίνεται λειτουργικό, βιωματικό, αληθινό για αυτό και πείθει ενώ ο ζωντανός δημοτικός λόγος κερδίζει όλο και περισσότερο έδαφος. Υπάρχουν έργα με πνοή και ζωντάνια, τα οποία σημειώνουν σημαντική ποιοτική άνοδο ως προς την θεματική και το ύφος. Το 1918 ο Ζ. Παπαντωνίου γράφει «Τα ψηλά βουνά», ένα ιστορικό λογοτεχνικό ανάγνωσμα της Γ' Δημοτικού το οποίο σηματοδεύει μια νέα τομή στα παιδικά γράμματα και μπορούμε να θεωρήσουμε το 1918 έτος – ορόσημο της παιδικής λογοτεχνίας

Το παιδί σε αυτή την περίοδο συνδέεται με την ζωή, προετοιμάζεται για να αντιμετωπίσει σοβαρά κοινωνικά προβλήματα και το κέντρο βάρους μετατοπίζεται στην εστία: δράση, συντροφικότητα, συμμετοχή στις αποφάσεις, κριτική του κοινωνικού γίνεσθαι.

Δ' περίοδος: 1940 - 1974

Μετά το 1945 κάτω από την πίεση του Εμφυλίου πολέμου και της ολοένα αυξανόμενης αστυφιλίας καθώς επίσης λόγω της πλουσιότερης διακίνησης

ιδεών, η οποία κατορθώθηκε με την αύξηση των εφημερίδων και των περιοδικών, μαζί με τον ερχομό της τηλεόρασης, αλλάζουν πολλά πράγματα στην παιδική λογοτεχνία, αλλάζουν οι ιδέες και οι προβληματισμοί της. Μεταφράζονται τώρα περισσότεροι και καλύτεροι συγγραφείς και αυξάνεται ο αριθμός εκείνων που γράφουν συνειδητά για το παιδί και ανάμεσα τους ξεχωρίζουν οι γυναίκες.

Παρόλα αυτά η σημασία της παιδικής λογοτεχνίας ως ξεχωριστό είδος της εθνικής λογοτεχνίας αρχίζει να αναγνωρίζεται όλο και περισσότερο με αποτέλεσμα να αλλάζουν οι εκτιμήσεις για τον ρόλο της στην πνευματική ανάπτυξη των παιδιών και να παραδέχονται ότι μπορεί να αυτονομηθεί μέσα στα πλαίσιά της. Κυρίαρχα γεγονότα αυτής της περιόδου, καθοριστικά για την εξέλιξη της παιδικής λογοτεχνίας που συνέβαλαν και στη αυτονόμησή της είναι:

α) η ίδρυση της Γυναικείας Λογοτεχνικής Συντροφιάς (Γ.Λ.Σ) το 1958, προήλθε από τη φιλοδοξία για την δημιουργία μιας επώνυμης προσπάθειας που σκοπό θα είχε την προκήρυξη λογοτεχνικών διαγωνισμών με έργα αποκλειστικά για το παιδί. Μια ομάδα από 30 γυναίκες με πρόεδρο τη συγγραφέα Τατιάνα Σταύρου “αγωνίζονται” για την «Ελληνοποίηση» του παιδικού βιβλίου, πράγμα που σημαίνει ότι τα έργα θα πρέπει να κινούνται μέσα στην ελληνική πραγματικότητα. Η Γυναικεία Λογοτεχνική Συντροφιά πλούτισε την λογοτεχνία μας με 150 καινούρια ελληνικά παιδικά βιβλία και ετοίμασε μια ομάδα νέων συγγραφέων αφοσιωμένων στο είδος. Για πρώτη φορά προκηρύσσονται βραβεία παιδικής λογοτεχνίας στην ιστορία της νεότερης Ελλάδας. Κάποια από τα κύρια χαρακτηριστικά των μελών της Γ.Λ.Σ είναι η εργατικότητα, το ήθος, η πίστη στον σκοπό τους και απεμπόληση ξένων επιδράσεων στην γραφή που απευθύνεται στα παιδιά.

Και β) η ίδρυση του Κύκλου του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου (Κ.Ε.Π.Β.) το 1969 που είναι τμήμα της IBBY δηλαδή της Παγκόσμιας Οργάνωσης Βιβλίων για τη νεότητα. Και ο οποίος θεωρείται ως κατάκτηση για την Ελληνική παιδική λογοτεχνία γιατί συσπειρώνει γύρω του όλες τις πνευματικές δυνάμεις οι οποίες επιδιώκουν της αυτονόμηση της Χώρας και που πρωταρχικός τους

σκοπός είναι η διάδοση του παιδικού βιβλίου μέσα και έξω από την Ελλάδα. Επίσης ο Κύκλος προκηρύσσει βραβείο για την εικονογράφηση του παιδικού βιβλίου. Τέλος κάποιες από τις επιτεύξεις του είναι η ανάδειξη νέων συγγραφέων, η ίδρυση πρωτότυπων βιβλιοθηκών για παιδιά και η οργάνωση Εκθέσεων ελληνικών παιδικών βιβλίων εδώ και στο εξωτερικό.

Ε' περίοδος: 1974 – σήμερα

Αυτή η περίοδος αποτελεί την Άνοιξη της παιδικής λογοτεχνίας, καθώς συνειδητοποιείται οριστικά η αναγκαιότητα ύπαρξής της, αλλά και ο θεμελιακός της ρόλος στην αγωγή των νέων γενεών. Αρχίζουν να αναφέρονται με τις νέες πολιτικές, κοινωνικές δομές, νέα κοινωνικά προβλήματα όπως η ειρήνη, η οικολογία με αποτέλεσμα να διαμορφώνονται νέες θεματικές και προβληματισμοί. Έτσι παρατηρείται ένας αυξανόμενος προβληματισμός ποιοτικών εκδόσεων για παιδιά και μια διερεύνηση γύρω από κοινωνικά προβλήματα. Χαρακτηριστική αυτή την περίοδο είναι και η ποιοτική άνοδος στην εικονογράφηση του παιδικού βιβλίου.

Χαρακτηριστικό γνώρισμα της δεκαετίας του '70 είναι ότι το παιδικό πεζογράφημα καλύπτει το 70% της συνολικής λογοτεχνικής παραγωγής και κύριοι θεματικοί άξονες των παιδικών πεζογραφημάτων αυτής της δεκαετίας είναι: ο γαλαξιακός χώρος, το διάστημα, το φυσικό περιβάλλον, τα πολιτικά γεγονότα, ο ρεαλισμός χωρίς φυσικά να αρνείται το φανταστικό στοιχείο, η νέα όραση που προετοιμάζει το παιδί για το παρόν και για το μέλλον, οι αξίες και πρότυπα για μίμηση. Παρατηρείται ακόμα μια στροφή προς την κριτική και την μελέτη της παιδικής λογοτεχνίας ενώ συγχρόνως διεθνοποιείται η υπόθεση του ελληνικού παιδικού βιβλίου, χάρη στις προσπάθειες του Κ.Ε.Π.Β.

Στις επόμενες δεκαετίες '80 και '90 προσθέτονται νέες τάσεις όπως ο ανιμισμός σύμφωνα με τον οποίο όλα ζωντανεύουν και ανθρωπομορφοποιούνται, ο συμβολισμός και η αλληγορία όπου νέα σύμβολα υποκαθιστούν τα παλιότερα. Το χιούμορ επίσης χαρακτηρίζει τα σύγχρονα

παραμύθια και τις σύγχρονες ιστορίες καθώς και η νέα χρήση της γλώσσας των παιδικών βιβλίων όπου παρατηρεί κανείς την τάση να χρησιμοποιούνται λέξεις ή φράσεις από το αγοραίο λεξικό των παιδιών και να αποφεύγονται τα πολλά λογοτεχνικά στοιχεία ενώ η αφήγηση να γίνεται πιο γοργή και «κινητική».

Τέλος στην δεκαετία του '80 παρατηρούμε πλέον την ολοκληρωτική στροφή των συγγραφέων προς την πεζογραφία καθώς επίσης και την εμφάνιση ενός νέου ρεύματος τα σύγχρονα παραμύθια, τα παραμυθιακά αφηγήματα και τις Μικρές Ιστορίες. Αυτή τη στροφή μπορεί να την ερμηνεύσει κανείς επικαλούμενος πολλούς λόγους όπως το ότι απευθύνονται σε ευρύτερο αναγνωστικό κοινό, ότι για τον εκδότη είναι εύκολο και σίγουρο κέρδος και ότι θεωρήθηκαν από τους συγγραφείς εύκολο είδος γραφής.

Έγινε σαφές ότι κάθε εποχή επιβάλλει τα δικά της αξιολογικά κριτήρια για το τι θεωρεί Καλό και ότι πολλοί παράγοντες, όπως κοινωνικοί, οικονομικοί, εκπαιδευτικού χαλκεύουν αυτά τα κριτήρια.

Συμπερασματικά, η εξέλιξη της παιδικής λογοτεχνίας προσδιορίζεται έτσι: Πρώτος σταθμός είναι ο «Γεροστάθης» του Μελά (1858), δεύτερος σταθμός «τα Ψηλά Βουνά» του Παπαντωνίου (1918), και τρίτος η ίδρυση της Γυναικείας Λογοτεχνικής Συντροφιάς.

A.1.2. Τα είδη της Παιδικής Λογοτεχνίας

Στον χώρο της παιδικής λογοτεχνίας υπάρχει μεγάλη ποικιλία στα είδη των βιβλίων που κυκλοφορούν. Κάποιες φορές οι διαφορές ανάμεσα στα είδη είναι δυσδιάκριτες, γεγονός που οδηγεί σε δυσκολίες ως προς την αναγνώριση του κάθε είδους. Παρόλα αυτά το κάθε ένα έχει τη δική του αξία και σπουδαιότητα για αυτό και είναι σκόπιμο να παραθέσουμε αναλυτικά το κάθε είδος.

Πεζογραφία

Μυθιστόρημα:

Το μυθιστόρημα είναι το κυκλικό, το σφαιρικό και το συνθετικό εκείνο είδος της πεζογραφίας που, κατά κανόνα, αναπαρασταίνει ένα σύνολο ζωής όπου ο συγγραφέας αφηγείται μια νέα ιστορία επινοημένη από τη μυθοπλαστική φαντασία και όχι αντιγραμμένη από την προσωπική του ζωή. βέβαια πολλές βιοματικές του μνήμες μπορεί να έχουν εισχωρήσει, προφανώς μεταπλασμένες και εκ νέου δουλεμένες μέσα στη λογοτεχνική ιστορία (Τσιλιμένη,2003:113). Τα βασικά στοιχεία του μυθιστορήματος είναι η έκταση, η γλωσσική μορφή, η πλοκή, η τέρψη του αναγνώστη, η παρουσίαση της πραγματικής όψης της πραγματικότητας, η ερμηνεία της ζωής, η καλλιέργεια στάσεων ζωής, η προβολή αξιών και η δημιουργία προτύπων συμπεριφοράς. Η μεγάλη του έκταση δίνει τη δυνατότητα στο συγγραφέα να αναφερθεί σε πολλά γεγονότα, να διαπλάσσει τους ήρωες, να κρατήσει αμείωτο το ενδιαφέρον του αναγνώστη και να τον γοητέψει με την πλοκή και την εξέλιξη του μύθου.

Τα είδη του μυθιστορήματος είναι τα εξής:

Ιστορικό: Είναι το παλιότερο. Αποτελεί απλή εξιστόρηση και καταγραφή σημαντικών γεγονότων, λείπουν όμως από αυτό τα βασικά στοιχεία του μυθιστορήματος.

Ηθογραφικό: Η στροφή προς το ηθογραφικό μυθιστόρημα έγινε μετά το 1880. Προβάλλει την ύπαιθρο, τα ήθη και τα έθιμα, την συμπεριφορά των κατοίκων

της ενδοχώρας. Σημαντικές προσωπικότητες είναι ο Ι. Κονδυλάκης, ο Φ. Κόντογλου, η Ζώρζ Σαρή κ.α.

Αστικό: Το ενδιαφέρον μετατοπίστηκε από το χωριό στην πόλη. Με το αστικό μυθιστόρημα γινόταν κάποιο είδος προβολής της δύναμης και του πλούτου της ανερχόμενης αστικής τάξης.

Πολιτικό: Αναφέρεται σε πολιτικά γεγονότα και έχει πολιτικούς στόχους.

Κοινωνικοπολιτικό: Μέσα από το κοινωνικοπολιτικό μυθιστόρημα προβάλλονται θέματα όπως η αστυφιλία, το διαζύγιο, η βία, ο ρατσισμός κ.α. Οδηγεί το παιδί να αντιμετωπίσει μεγάλα σύγχρονα κοινωνικά προβλήματα με ευθύνη χωρίς όμως να χάσει την παιδικότητα και το χιούμορ του. σημαντικές προσωπικότητες είναι ο Γ. Ξενόπουλος, ο Ζ. Παπαντωνίου, ο Ευγένιος Τριβιζάς, ο Σ. Μυριβήλης κ.α.

Επιστημονικής φαντασίας: Τα επιτεύγματα του 20^{ου} αιώνα στον τομέα αυτόν κέντρισαν το ενδιαφέρον των συγγραφέων. Κινείται στον χώρο της φαντασίας και κάνει πιο προσιτή την τεχνολογία στα παιδιά. Πατέρας του είδους στην χώρα μας θεωρείται ο Πέτρος Πικρός. Με αυτό το είδος ασχολήθηκαν επίσης οι Μ. Κοντολέων, Ν. Τζώρτζογλου κ.α.

Περιπετειώδες: το μυθιστόρημα αυτό αναπτύχθηκε ιδιαίτερα μετά τον Εμφύλιο πόλεμο. Μπορεί να χωριστεί σε δύο κατηγορίες στα μυθιστορήματα που το βάρος του μύθου εστιάζεται σε περιπέτειες που συμβαίνουν σε άγνωστους τόπους και σε αυτά που ο μύθος ενέχει μυστήριο. Τέτοια μυθιστορήματα έγραψαν οι Σ. Μυριβήλης, Κ. Τσίρος, Ελ. Βαλαβάνη κ.α.

Άλλα μυθιστορήματα είναι: το ταξιδιωτικό, μυστηρίου, αστυνομικό, ρεαλιστικό – σύγχρονο, μυθιστορήματα με θέμα το φυσικό περιβάλλον και η μυθιστορηματική βιογραφία.

Το παιδικό μυθιστόρημα πρέπει να έχει συγκεκριμένους κανόνες αφού πρέπει να ταιριάζει με την πνευματική ηλικία των νεαρών αναγνωστών και να ικανοποιεί κάποιες από τις εσωτερικές του ανάγκες

Διήγημα

Διήγημα είναι μια σύντομη ιστορία, πραγματική ή φανταστική, με αρχή-μέση – τέλος που το υλικό της συγκεντρώνεται αξονικά γύρω από ένα εξαιρετικό γεγονός (δραματικό ή κωμικό), κατά την εξέλιξή του σημειώνεται κάποια σύγκρουση ή εσωτερική διαπάλη, με σχετικά σύντομη διαδικασία και πλοκή, κορυφώνεται σύντομα η έντασή του και οδηγείται γρήγορα στη λύση του (Σακελλαρίου,1996:31).

Το διήγημα για παιδιά πρέπει να είναι σύντομο, απλό, αναπτυγμένο πάντα γύρω από ένα γεγονός ενώ οι χαρακτηρισμοί του πρέπει να βγαίνουν από την ίδια την δράση των ηρώων. Πρέπει να πρωτεύει η σοβαρότητα, ο προβληματισμός, η αναφορά σε ιστορικά γεγονότα και γιορτές. Η πορεία και η εξέλιξη του παιδικού διηγήματος προσδιορίζεται ως ένα βαθμό από την πορεία και την εξέλιξη του νεοελληνικού διηγήματος το οποίο έχει τις ρίζες του στην αρχαιότητα. Το παιδικό διήγημα ξεκινά κατά κύριο λόγο με απομίμηση των ευρωπαϊκών προτύπων, κυρίως ως αφήγημα και με διδακτικούς, παιδευτικούς σκοπούς.

Οι νεότεροι συγγραφείς του παιδικού διηγήματος κινήθηκαν θεματολογικά στις εξής κατηγορίες:

- Σε αυτά που αναφέρονται στην οικογενειακή ζωή
- Σε αυτά που αναφέρονται στην σχολική ζωή του παιδιού
- Σε αυτά που αναφέρονται στην κοινωνική ζωή του παιδιού
- Στα θρησκευτικά, που αναφέρονται στα θρησκευτικά βιώματα των παιδιών
- Στα ιστορικά, που ζωντανεύουν στιγμές από την ζωή, την ιστορία, την πατρίδα
- Στα οικολογικά, που πραγματεύονται τη σχέση του ανθρώπου με την οικολογία και γενικώς οικολογικά θέματα
- Στα φυσιογνωστικά που ασχολούνται με θάματα της φύσης

Σημαντικές προσωπικότητες είναι ο Γ. Ξενόπουλος, η Π. Δέλτα, ο Ζ. Παπαντωνίου, ο Χ. Σακελλαρίου κ.α.

Παραμύθι

Το παραμύθι είναι ένα από τα πιο αγαπητά είδη του έντεχνου λόγου για τα παιδιά. Το παραμύθι σημαίνει “παραμυθία” δηλαδή παρηγοριά, που συγχρόνως όμως διασκεδάζει αυτόν που το διαβάζει και τραβάει την προσοχή του από αυτό που τον απασχολεί. Στην αρχή το παραμύθι μεταφέρονταν από γενιά σε γενιά προφορικά. Έπειτα εμφανίστηκαν οι παραμυθάδες, οι άνθρωποι που έχοντας πλούσια φαντασία κάνουν πλέον επάγγελμα το πλάσιμο των παραμυθιών.

Τα πιο βασικά χαρακτηριστικά του είναι:

- Το παραμύθι είναι μια διήγηση φανταστική και κατά κανόνα διασκεδαστικά
- Δεν αναφέρεται σε συγκεκριμένο πρόσωπο, χρόνο ή τόπο. Τα πρόσωπα είναι φανταστικά, πλασμένα από την φαντασία
- Έχει σκοπό την διδαχή και όχι την ευχαρίστηση (Σακελλαρίου, 1996:38).

Το νεοελληνικό παιδικό παραμύθι αναπτύχθηκε κυρίως στις αρχές του 20^{ου} αιώνα και σε αυτό διακρίνουμε δύο κατηγορίες:

Το παραδοσιακό, που αποτελείται συνήθως από συλλογές λαϊκών παραμυθιών ή και από αυτοτελή λαϊκά παραμύθια, όταν δίνονται αυτούσια και χωρίς παρεμβάσεις πάνω στο ύφος, στο λεξιλόγιο ή την δομή του.

Το σύγχρονο στο οποίο ο συγγραφέας δεν πρέπει να αγνοεί τις βασικές δομές του παραδοσιακού παραμυθιού.

Συλλογές λαϊκών παραμυθιών έγραψαν οι Λότη Πέτροβιτς – Ανδρουτσοπούλου, Χ. Σακελλαρίου, Μ. Περάνθης κ.α. Σύγχρονα παιδικά παραμύθια έγραψαν οι Β. Ρώτας, Γ. Γρηγοριάδου – Σουρέλη κ.α.

Μικρές Ιστορίες

Το είδος αυτό εμφανίζεται γύρω στο 1974 και μετά. Μικρή ιστορία είναι «μια πολύ σύντομη διήγηση, η οποία στα πλαίσια μιας ρεαλιστικής αντιμετώπισης της καθημερινότητας, δίνει μια εικόνα ζωής από τον κόσμο του παιδιού, με λόγο αφαιρετικό αλλά συγχρόνως προσιτό στην αντιληπτικότητά του, οικείο, άμεσο και συγκεκριμένο (Τσιλιμένη,2002:38). Ο χρόνος, ο τόπος και οι έννοιες είναι συγκεκριμένες ενώ υπάρχει εκφραστική λιτότητα και απλή σύνταξη. Οι συμβολισμοί δεν απουσιάζουν και υπάρχει μια διάρθρωση γεγονότων με αρχή – μέση – τέλος.

Σημαντικές προσωπικότητες είναι η Ζ. Βαλάση, η Σ. Ζαραμπούκα κ.α.

Ποίηση

Δεν μπορούμε να δώσουμε έναν ακριβή ορισμό για τα τι είναι ποίηση. Ο Κ. Παλαμάς λέει ότι «ποίηση είναι το άνθος της διανοητικής λεπτότητας» (Σακελλαρίου,1996:43). Το βασικό στοιχείο της ποίησης είναι ο ρυθμός όπως επίσης και το γεγονός ότι έχει έντονο το συγκινησιακό στοιχείο.

Οι πρώτες καταβολές της ποίησης βρίσκονταν σχεδόν αποκλειστικά στον χώρο της λαϊκής Μούσας. Οι πρώτες επαφές με τον χώρο της ποίησης ήταν τα νανουρίσματα, τα ταχταρίσματα και λίγο αργότερα τα κάλαντα. Η ποίηση έχει απλή γλωσσική διατύπωση και νοηματική έκθεση του εννοιολογικού περιεχομένου, είναι όσο κατά το δυνατόν σύντομη, έχει γοργότητα, ζωηρότητα, είναι εποπτική και παραστατική, με καθαρές εικόνες και σαφή περιγράμματα. Αποκλίνει προς την παιγνιώδη μορφή έκφρασης και γενικά κινείται μέσα σε μια εύθυμη ατμόσφαιρα. Τέλος αποφεύγει τον διδακτισμό και στηρίζεται στα βιώματα των παιδιών.

Στο τέλος του 19^{ου} αιώνα και στις αρχές του 20^{ου} μαζί με την άνθηση της παιδικής λογοτεχνίας η ποίηση απελευθερώνεται από τα διάφορα ταμπού που βάζουν οι μεγάλοι στα παιδιά.

Η θεματογραφία των περισσότερων ποιημάτων είναι α) ο χώρος του μύθου, β) τα θρησκευτικά βιώματα, γ) πατριωτικά συναισθήματα, δ) το παιδί στην οικογένεια ε) το παιδί στο σχολείο, στ) το παιδί σαν αυτόνομη ύπαρξη, ζ) το παιδί και ο φυσικός κόσμος, η) το παιδί και η κοινωνία και θ) το πολιτιστικό περιβάλλον και ο τεχνικός πολιτισμός.

Θέατρο

Είναι μια απλή μίμηση φαινομένων ή των φυσικών στοιχείων. Εμπεριέχει όλα εκείνα τα στοιχεία που κατεξοχήν συνδέονται με την παιδική προσωπικότητα, μίμηση, κίνηση, χορό, ψυχική ταύτιση, τραγούδι, ψυχική εκτόνωση και πολλά άλλα (Σακελλαρίου, 1996:48).

Το θέατρο, ως θέαμα και ακρόαμα, επιδρά βαθιά και ποικιλότροπα στη διαμόρφωση του χαρακτήρα. Η επίδραση αυτή στηρίζεται στο μιμητικό ένστικτο, που είναι πιο έντονο στην παιδική ψυχή (Αναγνωστόπουλος, 1999:144). Το θέατρο ακολούθησε την ίδια πορεία με τα άλλα είδη, στην αρχή κυρίαρχος ήταν ο διδακτισμός και η θρησκεία ενώ η μεγάλη στροφή σημειώνεται μετά το 1940, όπου συγγραφείς αρχίζουν την συγγραφή θεατρικών έργων για παιδιά. Στο παιδικό θέατρο η αμεσότητα του λόγου είναι αναγκαϊότερη, η κίνηση πιο απαραίτητη, η ανάγκη για χαρά και για γέλιο πιο επιτακτική και το φανταστικό στοιχείο βασικό.

Η θεματογραφία πλέον γίνεται πιο πλατιά και αγγίζει μέχρι και κοινωνικά προβλήματα. Τέλος περνάει στο παρασκήνιο το χιούμορ, όπως γράφει ο Β. Δ. Αναγνωστόπουλος « το χιούμορ βγαίνει αβίαστα μέσα από τα πράγματα, τα γεγονότα, τις κωμικές καταστάσεις».

Σημαντικές προσωπικότητες του χώρου είναι η Αντ. Μεταξά, ο Π. Χάρης, ο Σπ. Μελάς, η Γαλ. Καζαντζάκη και πολλοί άλλοι.

A.1.3. Θεματογραφία παιδικής λογοτεχνίας

Όλοι γνωρίζουν πια ότι σήμερα περισσότερο από κάθε άλλη εποχή η λογοτεχνία έγινε πιο ρεαλιστική και στα θέματα και στη γραφή. Οι κοινωνικές ανακατατάξεις κυρίως μετά από τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, με την εξαστικοποίηση και την τεχνολογία, είχαν ως αποτέλεσμα να αρχίσουν να γράφονται λογοτεχνικά θέματα για τα οποία παλιότερα εκφράζονταν κάποιες επιφυλάξεις. Αυτές οι γενικές διαπιστώσεις ισχύουν και για την παιδική λογοτεχνία. Η μεγαλύτερη έκρηξη θεματολογικά παρατηρείται κατά τη δεκαετία του '80 και συνεχίζεται. Η σύγχρονη θεματική λοιπόν της Παιδικής Λογοτεχνίας παρουσιάζει μια σφαιρικότητα, αφού περιέχει το απώτερο και πρόσφατο παρελθόν, την παράδοση, την ιστορία του τόπου μας και τους εθνικού μας πόθους, χωρίς να αμελεί τα προβλήματα που δημιούργησε και δημιουργεί η εξέλιξη της τεχνολογίας. Μέσα από όλα αυτά αναδύεται ένας ρεαλισμός που συμπυκνώνει στις ποικίλες λογοτεχνικές εκφάνσεις του τις σύγχρονες παιδαγωγικές και αισθητικές αντιλήψεις, που αντιμετωπίζει το παιδί ως αυτοδύναμη πραγματικότητα και όχι ως έναν μικρό άνθρωπο.

Οι κυριότεροι θεματικοί κύκλοι που προσδίδουν και τον έντονο κοινωνισμό της Παιδικής Λογοτεχνίας είναι (Αναγνωστόπουλος, 1999:168): Το οικολογικό πρόβλημα, δηλαδή η αλόγιστη καταστροφή που γίνεται στη φύση και η ανάγκη να προστατευτεί το περιβάλλον. Συνάρτηση αυτού του θέματος είναι και το ενεργειακό. Η επιστημονική φαντασία, δηλαδή η αντιπαράθεση της ζωής στη γη με τη ζωή στο διάστημα, οι συνέπειες της και άλλα σχετικά θέματα που αποτέλεσαν τη βάση σε σειρά βιβλίων στα οποία κυρίαρχο στοιχείο είναι οι δυνατότητες και προοπτικές των σύγχρονων επιστημονικών κατακτήσεων σε σχέση με τον παράγοντα άνθρωπο. Ο κοινωνικός προβληματισμός, που κατέχει και την μεγαλύτερη έκταση στη σύγχρονη θεματογραφία, έχει στόχο να γνωρίσουν τα παιδιά προβλήματα οικογενειακά (όπως το διαζύγιο), κοινωνικά (όπως η αστυφιλία, ο ρατσισμός, η βία, τα ναρκωτικά, η μετανάστευση, η ειρήνη κ.α.) και εθνικά (όπως η Εθνική Αντίσταση, ο Εμφύλιος, η Δικτατορία κ.α.). Η ιστορία, που κατέχει ένα σημαντικό τμήμα της θεματογραφίας αλλά

λειτουργεί κυρίως μέσα από ερεθίσματα που δίνουν οι προκηρυσσόμενοι λογοτεχνικοί διαγωνισμοί. Η σεξουαλική ενημέρωση των παιδιών, που πέρασε ως νέο θέμα στην Παιδική Λογοτεχνία την προηγούμενη δεκαετία. Τέλος η θρησκεία, που απασχολεί ελάχιστα τους σύγχρονους συγγραφείς.

Τα θέματα αυτά διευρύνουν την όραση της Παιδικής Λογοτεχνίας και καθιστούν τα αναγνώσματα κοινά για όλα τα παιδιά του κόσμου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Α.2. Τα βιβλία και το μικρό παιδί

Το παιδικό λογοτεχνικό βιβλίο συζητιέται πολύ στην εποχή μας και γνωρίζει, ειδικά, τα τελευταία χρόνια μεγάλη άνθηση. Με τις προσπάθειες για τη βελτίωση τόσο του περιεχομένου όσο και της εμφάνισης, ολοένα και περισσότερο τραβάει την προσοχή των ενηλίκων και κατά συνέπεια φτάνει πιο εύκολα σε αυτούς που απευθύνεται, στα μικρά παιδιά.

Παιδικό λογοτεχνικό βιβλίο είναι το αισθητικά δικαιωμένο κείμενο, που γράφεται από μεγάλους και απευθύνεται σε παιδιά, και που πρωταρχικός του σκοπός είναι να τα φέρει σε επαφή με το αισθητικό φαινόμενο της τέχνης και ειδικότερα της λογοτεχνίας (Πέτροβιτς – Ανδρουτσοπούλου,2001:11)

Το μικρό παιδί αντιμετωπίζει έντονες συγκρούσεις και οι ιστορίες προσφέρουν την κύρια βάση για μια ανεξάρτητη λύση πάνω σε αυτές. Επιπλέον ενθαρρύνουν την ανεξάρτητη λήψη αποφάσεων και εξοικειώνουν το παιδί με πιο διευρυμένους κοινωνικούς σκοπούς.

Όταν μιλάμε για μικρά παιδιά εννοούμε συνήθως την ηλικία από 3 ως 9 ετών. Παιδαγωγοί και ψυχολόγοι επισημαίνουν τη μεγάλη σημασία που έχουν τα πρώτα χρόνια της ζωής ενός παιδιού στο να τα οδηγήσουμε με τον σωστό τρόπο στον θαυμαστό κόσμο των βιβλίων. Τα νήπια έχουν εκδηλώσει το ενδιαφέρον τους συνειδητά ή ασυνειδητά σε ανύποπτο χρόνο. Όταν βλέπουν διαφημίσεις στην τηλεόραση ή επιγραφές στον δρόμο, ρωτάνε και μαθαίνουν

κάποια σκόρπια πράγματα τα οποία μετά τα συνδέουν στη μνήμη τους. Τα παιδιά σε αυτή την ηλικία εκδηλώνουν ενδιαφέρον για τα ζωγραφιές ενός βιβλίου και νιώθουν ευχαρίστηση όταν κάποιος τους διαβάσει ένα παραμύθι ή μια ιστοριούλα. Το πιο κατάλληλο είδος για να διαβάσουμε στα παιδιά αυτής της ηλικίας είναι το εικονογραφημένο βιβλίο όπου το κείμενο είναι λίγο και ωθεί το μικρό παιδί να ρωτήσει. Τα περισσότερα μικρά παιδιά αυτής της ηλικίας, 3-6 χρονών, αγαπούν τις ιστορίες με ζώα και μηχανάκια, τις ιστορίες με σχέσεις μέσα στην οικογένεια και καταστάσεις που αναφέρονται στο δικό του περιβάλλον. Απολαμβάνουν το ρυθμό και ευχαριστιούνται με ιστορίες που προσφέρουν ικανοποίηση από την εκπλήρωση μιας επιθυμίας, τη λύση ενός προβλήματος, την απόκτηση μιας νέας δεξιότητας ή την επιτυχή πρόσβαση σε μια νέα κατάσταση. Τα παιδιά 6-9 ετών, που μόλις έμαθαν να διαβάζουν, θέλουν δράση, τους αρέσει το χιούμορ και αρχίζουν να είναι περίεργοι για τον κόσμο που ζουν. Πριν περάσουν στην μεγαλύτερη ηλικία αρχίζουν να έλκονται από απλές βιογραφίες, ενθουσιάζονται με τα φανταστικά έργα, ενδιαφέρονται για τις λέξεις και απολαμβάνουν ασταμάτητα τη δράση των ηρώων. Ένα βιβλίο λοιπόν γραμμένο για μικρά παιδιά πρέπει πρώτα από όλα να έρθει σε διάλογο με τα σύγχρονα θέματα για να εκπληρώσει έτσι τον ρόλο του ως παράγοντα διάδοσης ιδεών και ως μέσο για εμπλουτισμό των συναισθημάτων, της φαντασίας και της γλώσσας του παιδιού. Έτσι γίνεται κοινό κτήμα όλων όσων ασχολούνται με την παιδική λογοτεχνία ότι όλες αυτές οι μορφές τέχνης κατατείνουν σε ένα, να βοηθήσουν το παιδί να ανακαλύψει την ταυτότητα του και τον κόσμο.

Εκτός όμως των παραπάνω υπάρχουν και κάποιοι παράγοντες που μπορούν να φέρουν το παιδί σε άμεση επαφή με το βιβλίο για να το κάνουν να το αγαπήσει. Ένας από αυτούς τους παράγοντες είναι η οικογένεια. Το παιδί αγαπάει το βιβλίο όταν παίρνει τα κατάλληλα ερεθίσματα από την οικογένειά του, άρα η κατάλληλη συμπεριφορά των γονιών θα ξυπνήσει στη ψυχή του παιδιού τη χαρά του διαβάσματος. Το σχολείο είναι ένας εξίσου σημαντικός παράγοντας. Ο ρόλος του εκπαιδευτικού είναι πολύ σημαντικός γιατί με την αναγνωστική του συμπεριφορά συμβάλλει στην διαμόρφωση της

αναγνωστικής συμπεριφοράς του παιδιού. Ένας άλλος παράγοντας είναι οι εκθέσεις βιβλίων οι οποίες δίνουν τη δυνατότητα στα παιδιά να τα ξεφυλλίσουν και να διαλέξουν όποιο θέλουν καλλιεργώντας έτσι την αγάπη του παιδιού προς αυτά. Τα βιβλιοπωλεία και οι δανειστικές παιδικές βιβλιοθήκες έχουν να προσφέρουν με την σειρά τους σημαντικά πράγματα όσο αναφορά τη σχέση του παιδιού με το βιβλίο. Σε αντίθεση με τα παραπάνω τα μέσα επικοινωνίας αποτελούν ανασταλτικούς παράγοντες για τη σχέση παιδιού και βιβλίου. Η τηλεόραση και γενικώς η τεχνολογία απομακρύνουν τα παιδιά από το διάβασμα. Οι εφημερίδες και τα περιοδικά ασχολούνται που και που αλλά ευκαιριακά ενώ οι δίσκοι και οι κασέτες είναι υποκατάστατα μελέτης.

Συμπερασματικά θα μπορούσαμε να πούμε ότι ο δρόμος προς το βιβλίο ξεκινάει από το σπίτι περνάει από το σχολείο, το βιβλιοπωλείο, τις βιβλιοθήκες, την τηλεόραση και καταλήγει ξανά στο σπίτι.

A.2.1. Τα χαρακτηριστικά του σύγχρονου παιδικού λογοτεχνικού βιβλίου

Θα μπορούσε να ειπωθεί πως το κύριο χαρακτηριστικό της σύγχρονης ελληνικής παραγωγής είναι η ποικιλία στα θέματα και στην εμφάνιση. Κύριο χαρακτηριστικό των βιβλίων που φαίνεται να ενδιαφέρουν τα παιδιά είναι ότι θίγουν σύγχρονα θέματα με ειλικρίνεια ανάλογα πάντα με την ηλικία που απευθύνονται. Αποφεύγουν επίσης τον φανερό διδακτισμό και τη στείρα ηθικολογία, η γλώσσα τους είναι καθαρά νεοελληνική, το ύφος απλό, οι κουραστικές περιγραφές περιορισμένες ενώ σε αρκετά υπάρχουν ζωντανός διάλογος και ενδιαφέρουσα πλοκή. Υπάρχουν όμως και κάποια αρνητικά χαρακτηριστικά όπως η τάση για ηθικολογία, για εντυπωσιασμό των παιδιών με υπερβολική προβολή κάποιων θεμάτων, η τάση για περιττή και πρόωρη απομυθοποίηση πραγμάτων, ανθρώπων, σχέσεων και τέλος ο χειρισμός κοινωνικών θεμάτων όχι με τον καλύτερο τρόπο.

Πιο συγκεκριμένα τα χαρακτηριστικά των παιδικών βιβλίων είναι (Πέτροβιτς Ανδρουτσοπούλου Λότη,1987: 50)

- ◆ Δεν θα πρέπει να λένε ψέματα στα παιδιά
- ◆ Δεν θα πρέπει άσκοπα να μυθοποιούνται καταστάσεις
- ◆ Οι σχέσεις των ανθρώπων πρέπει να παρουσιάζονται με ειλικρίνεια αλλά και με τρόπο εποικοδομητικό ώστε να μην οδηγούνται τα παιδιά σε στείρα κριτική των μεγάλων ή των συνομήλικων τους, αλλά να βοηθούνται στην κατανόηση των άλλων
- ◆ Να αποφεύγονται τα στερεότυπα που αφορούν τις σχέσεις και τα δικαιώματα των δύο φύλων
- ◆ Να μιλούν για την ισότητα μεταξύ των ανθρώπων
- ◆ Να υπάρχει ειλικρίνεια σχετικά με τα προβλήματα και τις λαθεμένες κατευθύνσεις που δείχνει να έχει πάρει η ανθρωπότητα, για την απειλή του πολέμου και να γεμίζουν την ψυχή του παιδιού με ελπίδα και όχι με φρίκη
- ◆ Να μιλούν για την κοινωνική αδικία και την έλλειψη ελευθερίας.

Με λίγα λόγια, ναι στον προβληματισμό, στη διαρκή αναζήτηση της αλήθειας και όχι στη δεσμευτική εμπιστοσύνη και στις έτοιμες λύσεις.

A.2.2. Η εικονογράφηση του παιδικού βιβλίου-χαρακτηριστικά γνωρίσματα

Η εικονογράφηση ήταν και είναι ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα της παιδικής μας λογοτεχνίας γιατί κείμενο και εικόνα αλληλοσυμπληρώνονται. Στην πορεία της η εικονογράφηση σηματοδεύτηκε από διάφορες τάσεις που επικράτησαν στο καλλιτεχνικό στερέωμα αλλά το μεγαλύτερο μέρος της καλύπτει η παραδοσιακή, κλασική ζωγραφική.

Στις πρώτες τρεις περιόδους της Ελληνικής παιδικής λογοτεχνίας η εικονογράφηση είναι ασπρόμαυρη, με κάποιες εξαιρέσεις κυρίως για τα εξώφυλλα. Στις δυο τελευταίες, και ιδιαίτερα στα χρόνια μας, με την πρόοδο της τεχνολογίας και στο χρώμα και στην φωτογράφιση, έχει σημειωθεί εκπληκτική πρόοδος στην εικονογράφηση του παιδικού βιβλίου, με

αποτέλεσμα κάποιες φορές η εικόνα να εξαφανίζεται το κείμενο, ή κάποιες άλλες να υπάρχει ένα αδρανές και χωρίς σημασία κείμενο για να βρεθεί αιτία να δοθεί εικονογράφηση.

Στην ελληνική βιβλιογραφία με τον όρο εικονογραφημένο βιβλίο εννοείται το σύνολο των εικόνων και άλλων διακοσμητικών κυρίως στοιχείων που ενταγμένα οργανικά στο κείμενο έχουν σκοπό να καταστήσουν ελκυστικότερο και πιο προσιτό ή να το τεκμηριώσουν και να το προεκτείνουν στη σκέψη του ανθρώπου (Κιτσαράς, 1993: 19)

Σε αυτό το σημείο της εργασίας κρίνεται σκόπιμο να παραθέσουμε κάποιες απόψεις για το πώς τα παιδιά αντιλαμβάνονται την ζωγραφική, γεγονός που θα μας βοηθήσει να κατανοήσουμε το πώς πρέπει να εικονογραφείται ένα παιδικό βιβλίο για να είναι σύστοιχο προς την διανοητική, συναισθηματική και γλωσσική εξέλιξη του παιδιού και γενικά τι ζητάει ένα παιδί από μια εικόνα.

Οι P. Naville και R. Zazzo ισχυρίζονται πως στους πρώτους 18-20 μήνες το παιδί προσπαθεί να εκφραστεί για πρώτη φορά με την ζωγραφική, όταν αφήνει κάποια ίχνη με τα μουτζουρωμένα χέρια του πάνω στο χαρτί. Ακολουθεί το στάδιο της κακογραφίας ή μουτζουρώματος, όταν το παιδί προσπαθεί απλά να γεμίσει κάποιο χαρτί με μολυβιές, χωρίς αυτό που κάνει να έχει κάποιο νόημα και πρόκειται περισσότερο για ένα παιχνίδι. Ως τα 2,5 έτη το παιδί έχει καταφέρει να ελέγξει το χέρι του ενώ όταν φτάσει τα 3-4 έτη δίνει μια σκοπιμότητα σε αυτό που κάνει και σε αυτό που αναπαριστά, ενώ υπάρχει η τάση να απεικονίζει ένα συγκεκριμένο αντικείμενο. Σε αυτό το στάδιο παίζει ρόλο η μίμηση αυτών που βλέπει στο περιβάλλον. Εδώ συμβαδίζουν η ανάπτυξη της γλώσσας με την ανάπτυξη της λειτουργίας της αντίληψης. Το στάδιο αυτό ονομάζεται ημιδιανοητικός ρεαλισμός, στην τελευταία τουλάχιστον φάση του. Ακολουθεί το στάδιο του διανοητικού ρεαλισμού (4,5-9 ετών). Σε αυτό το στάδιο «το παιδί ζωγραφίζει ό,τι ξέρει, όχι ό,τι βλέπει». Στο επόμενο στάδιο του οπτικού ρεαλισμού, το οποίο αποτελεί το αποκορύφωμα της εξέλιξης του παιδικού ιχνογραφήματος, το παιδί απαλλάσσεται από το να ζωγραφίζει και αυτά που δεν βλέπει π.χ. ότι βρίσκεται

πίσω από τους τοίχους. Σε αυτό το στάδιο εμφανίζονται το ταλέντο, η ευαισθησία του χρώματα, η δεξιοτεχνία του κ.α. (Δελώνης, 1986: 181)

Το χρώμα έχει και αυτό τη δική του σημασία όσο αναφορά τα σχεδιάσματα των παιδιών. Σύμφωνα με το τεστ των Πυραμίδων, του Pfister, κατά την ερμηνεία των Pidier Anzieu: μπορούμε να δεχτούμε τα παρακάτω για τις χρωματικές σειρές προτιμήσεων ανάμεσα στα δέκα βασικότερα χρώματα: η επικράτηση του κόκκινου, του πορτοκαλί και του κίτρινου εκφράζει τον εξωστρεφή χαρακτήρα, η επικράτηση του πράσινου δηλώνει τον κανονικό χαρακτήρα, η επικράτηση του γαλάζιου και βιολετί τον εσωστρεφή, ενώ η επικράτηση του καφέ, λευκού, γκριζου ή μαύρου δείχνει μια βαθιά προσωπικότητα.

Παρόλο που η κλασική ζωγραφική έχει οπισθοχωρήσει, καλύπτει ωστόσο το μεγαλύτερο μέρος της σύγχρονης εικονογράφησης του ελληνικού παιδικού βιβλίου αν και υπάρχουν σίγουρα και ανανεωτικές τάσεις. Ειδικότερα επισημαίνουμε την εισαγωγή του ονειρικού στοιχείου και μια τάση φυγής, δοσμένη με χρώματα απαλά, φευγαλέα, με επικρατέστερο το γαλάζιο και το πράσινο. Κυρίαρχες πάντως τάσεις στο σημερινό παιδικό βιβλίο, πάντα με κάποιες επιφυλάξεις, είναι ο *μπρεσιονισμός* (σημασία στο φως και στο χρώμα, ζωντανή έκφραση και σημειογράφηση για να δοθεί η κίνηση) και ο *μεταϊμπρεσιονισμός*. Όλα τα παραπάνω αφορούν τα παιδικά βιβλία που απευθύνονται σε παιδιά κάτω των 10 ετών.

Η ακαδημαϊκή ζωγραφική εξακολουθεί να δίνει σημαντική παρουσία, κυρίως στο εσωτερικό των βιβλίων και όταν πρόκειται για σκίτσα σε βιβλία για παιδιά μεγάλων ηλικιών, πάνω από δέκα.

Για τα μεγαλύτερα παιδιά η εικονογράφηση προσφέρει περισσότερα ερεθίσματα στην φαντασία και επηρεάζει τον ψυχικό τους κόσμο. Ο ρόλος της δεν είναι να συγκεκριμενοποιεί τον λόγο, αλλά να δημιουργεί το κλίμα, την ατμόσφαιρα μέσα στην οποία «κινείται» το κείμενο, ώστε ο αναγνώστης να μεταφέρεται σε αυτό τον κόσμο και να δημιουργεί τις δικές του εικόνες, πέρα από την εικονογράφηση και το κείμενο.

Στο εικονογραφημένο βιβλίο κυρίαρχη θέση κατέχει η εικόνα, ο «εικαστικός λόγος» (Κιτσαράς, 1993: 20) ενώ το κείμενο πρέπει όσο το δυνατόν να έχει μια αυτοτελή λειτουργία. Όμως η τυπωμένη γλώσσα των μικρών κειμένων λειτουργεί βοηθητικά και συμπληρωματικά ώστε να μπορεί ο μικρός «αναγνώστης» να κατανοήσει καλύτερα το περιεχόμενό τους. Αυτό σημαίνει ότι το εικονογραφημένο βιβλίο θα πρέπει σε γενικές γραμμές να διαβάζεται και χωρίς το κείμενό του, καθώς η εικόνα είτε περιγραφική είτε ερμηνευτική του κειμένου ως μέσο επικοινωνίας είναι το ίδιο αυτονόητη με το κείμενο. Σε αυτό το σημείο καλό είναι να αναφέρουμε την παρατήρηση του Αντώνη Μπενέκου, ο οποίος είναι από τους σημαντικότερους μελετητές του εικονογραφημένου παιδικού βιβλίου: Ας έχουμε πρώτα υπόψη μας ότι ο σκοπός ενός εικονογραφημένου παιδικού βιβλίου για παιδιά δεν είναι να προκαλέσει το στιγμιαίο ενδιαφέρον και το θάμβος, αλλά να επιδράσει βαθιά και μόνιμα στην κρίση του ,να οξύνει την ευαισθησία του και να ανοίξει νέους ορίζοντες στη σκέψη του, ώστε να ξεπερνάει τον θαυμασμό και την απόλαυση που του προσφέρει ο κόσμος του συγκεκριμένου βιβλίου και να εισχωρεί στις λεπτές διακρίσεις του πραγματικού κόσμου(Αναγνωστόπουλος,1986: 181)

Ο ρόλος της εικονογράφησης τα τελευταία χρόνια τείνει να γίνει καθοριστικό στοιχείο ενός βιβλίου, καθώς το εικονογραφημένο βιβλίο έχει μια εντελώς ιδιαίτερη θέση στον τομέα της παιδικής λογοτεχνίας. Η όλο αυξανόμενη ζήτηση δίνει περισσότερες δυνατότητες στους εκδότες για τοποθέτηση χρωμάτων σε πλούσιες εικονογραφήσεις. Έτσι τον τελευταίο καιρό βλέπουμε και στον τόπο μας βιβλία που μπορούμε να πούμε ότι είναι έργα τέχνης και εάν δεν υπήρχαν κάποιες δυσκολίες, όπως το μεγάλο κόστος, θα είχαν φτάσει σε ακόμα τελειότερα στάδια.

Τελικά η σημασία που δίνεται στην εικονογράφηση, σε παγκόσμια κλίμακα, είναι τεράστια και είναι αυτός ακριβώς ο λόγος ότι, παράλληλα με το βραβείο Άντερσεν¹ απονέμεται επίσης βραβείο και σε εικονογράφο για μια

1. Το βραβείο Άντερσεν απονέμεται σε συγγραφείς κάθε δύο χρόνια (Δελώνης,1986: 215)

συγκεκριμένη εικονογράφηση σε ένα παιδικό βιβλίο ή για το σύνολο της καλλιτεχνικής του προσφοράς στην εικονογράφηση των παιδικών βιβλίων. Την χώρα μας αντιπροσώπευσε ο Πέτρος Ζαμπέλης, ο οποίος τιμήθηκε το 1972 με Έπαινο. Υποψήφιος ήταν επίσης και το 1978. Στον τιμητικό πίνακα Άντερσεν αναγράφηκαν επίσης η Άννα Μενδρινού, το 1974, και η Σοφία Ζαραμπούκα, το 1978.

A.2.3. Το παιδί και η σχέση του με το εικονογραφημένο βιβλίο

Η έγκυρη γνωριμία του παιδιού με τα βιβλία, η επαφή του με τα εικονογραφημένα βιβλία στα πρώτα 6 χρόνια της ζωής του, αποτελούν μια εξαιρετική δυνατότητα για την προετοιμασία του μελλοντικού αναγνώστη των βιβλίων.

Ένα από τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του εικονογραφημένου βιβλίου, το οποίο «είναι κωδικοποιημένο μήνυμα που μεταδίδεται με την εικόνα» (Κιτσαράς, 1993: 21), είναι το ότι απευθύνεται σε ένα συγκεκριμένο κοινό, σε παιδιά ηλικίας 2 μέχρι 8 χρονών. Η άποψη αυτή επικράτησε από τον 19ο αιώνα και γίνεται δεκτή μέχρι και σήμερα (Μπενέκος, 1981: 16). Τα βασικά χαρακτηριστικά γνωρίσματα του εικονογραφημένου βιβλίου τα θεμελίωσε ο Maier και είναι τα εξής:

- ◆ Η απόλυτη κυριαρχία της εικόνας σε σχέση με το κείμενο και
- ◆ Ο περιορισμένος κύκλος αναγνωστών στον οποίο απευθύνεται.

Με βάση αυτά τα βασικά γνωρίσματα του εικονογραφημένου βιβλίου οι Kuenneman και Mueller (Κιτσαράς, 1993:21) έδωσαν με τη σειρά τους τον ορισμό του: στη σημερινή χρήση της γλώσσας ορίζεται ως εικονογραφημένο βιβλίο ένα βιβλίο σχεδιασμένο για παιδιά από 2 μέχρι 8 ετών με αναρίθμητες εικονογραφήσεις και λίγο ή καθόλου κείμενο.

Το παιδί ενεργεί ως αναγνώστης κειμένων, ως θεατής εικόνων, αλλά και ως ακροατής ήχων για αυτό και όταν μάθει να έρχεται μόνο του σε επαφή με τα εικονογραφημένα βιβλία τότε θα πρέπει να αποκτήσει το πρώτο του βιβλίο,

όταν δηλαδή είναι σε θέση να το πιάσει και να το κρατήσει. Το βιβλίο στα πρώτα χρόνια του παιδιού γίνεται παιχνίδι στα χέρια του, παιχνίδι που διαφοροποιείτε με τον καιρό. Το παιδί ανακαλύπτει ότι το βιβλίο αποτελείται από κινητά μέρη, τα φύλλα του. Όταν ασχολείται με αυτή την ιδιότητά του βιβλίου δεν σημαίνει ακόμα ότι παρατηρεί αυτά που είναι αποτυπωμένα στις σελίδες και στα φύλλα του, αυτό φαίνεται από το γεγονός ότι το παιδί αυτή την περίοδο κάνει το ίδιο πράγμα και με άλλα βιβλία όπου δεν υπάρχουν εικόνες.

Με το πέρασμα του χρόνου όταν το παιδί έχει κατανοήσει τη λειτουργία του ξεφυλλίσματος συγκεντρώνεται η προσοχή του όλο και περισσότερο στην επιτυχία αυτής της δραστηριότητας. Τώρα αποκτούν τα εικονογραφημένα βιβλία την πραγματική τους σημασία. Τα παιδιά τα παρατηρούν. Αρχικά το κοίταγμα των εικόνων γίνεται επιπόλαια, δηλαδή το παιδί κοιτάει μόνο για λίγα δευτερόλεπτα μια σελίδα. Μόνο σιγά σιγά αποκτά την ικανότητα να ασχολείται με το εικονογραφημένο βιβλίο παρατηρώντας για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα τις εικόνες των σελίδων του. Αρχίζει να αναγνωρίζει πάνω στις εικόνες συγκεκριμένα πράγματα- συνήθως βοηθούμενα από τους γονείς τους- και να τα ονομάζει. Έτσι η παρατήρηση γίνεται μια απαιτητική πνευματική δραστηριότητα.

Το βιβλίο πρέπει να είναι ανθεκτικό, από χοντρό χαρτόνι ή άλλο υλικό που σκίζεται πολύ δύσκολα. Επίσης το μέγεθος πρέπει να είναι κατάλληλο ενώ εξίσου σημαντική είναι και η παρουσίαση των εικόνων, οι οποίες θα πρέπει να είναι καθαρές και σαφείς.

Η αισθητική διάσταση του εικονογραφημένου βιβλίου, η οποία προσδιορίζεται από πολλούς παράγοντες είναι αποφασιστικής σημασίας για το παιδί. Στοιχεία όπως η εκφραστικότητα, η ζωντάνια, η πιστότητα κ.α. συντελούν στο ξύπνημα του ενδιαφέροντος του μικρού «αναγνώστη», στην πρόκληση για παρατήρηση και παρακίνηση και τέλος στην αγάπη για το βιβλίο.

Η σχέση εικόνας και κειμένου είναι αντιστρόφως ανάλογη της ηλικίας του παιδιού. Όσο μικραίνει η ηλικία του παιδιού στο οποίο απευθύνεται το βιβλίο, τόσο μεγαλύτερη σημασία αποκτά η εικονογράφηση σε σχέση με το κείμενο,

για να φτάσουμε στα βιβλία που απευθύνονται σε πολύ μικρά παιδιά που δεν ξέρουν ακόμα να διαβάζουν και στα οποία το κείμενο έχει πολύ μικρή θέση ή και λείπει εντελώς.

Τα παιδιά βιώνουν τα βιβλία όχι μόνο σαν πηγή χαράς και διασκέδασης. Με την επαφή με τα εικονογραφημένα βιβλία οι μελλοντικοί αναγνώστες αναπτύσσουν διάφορες δραστηριότητες (Γκρέμμινγκερ, 1979: 83) το παιδί κοιτά το βιβλίο, ακούει όσα του διαβάζουν οι γονείς του, σκέφτεται και ερμηνεύει, παρακολουθεί και εξηγεί, ρωτά και αναγνωρίζει, ονοματίζει και διηγείται, μιλά και ασκεί κριτική. Μαζί με όλα αυτά τα θετικά στοιχεία πρέπει επίσης να τονιστεί και η μεγάλη σημασία που έχει η έγκαιρη εξοικείωση του παιδιού με το βιβλίο.

Για να οδηγηθεί το παιδί σε αυτούς τους χώρους ανακάλυψης και εμπειριών έχει ανάγκη από την βοήθεια των ενηλίκων, των γονέων, παιδαγωγών και βιβλιοθηκάρων και όλων όσων ασχολούνται επαγγελματικά με τα βιβλία και ενδιαφέρονται πραγματικά για τα παιδιά.

➤ **Τι μπορούμε να πετύχουμε με τα εικονογραφημένα βιβλία:**

Στην επαφή του παιδιού με το βιβλίο κοινή επιδίωξη όλων είναι να νιώσει το παιδί ευχαρίστηση με το κοίταγμα του και να αναπτυχθεί η ικανότητά του να ακούει. Γιατί το μεγαλύτερο αποτέλεσμα που μπορούμε να πετύχουμε σε αυτή την ηλικία είναι να αφυπνίσουμε, να αναπτύξουμε και να εμβαθύνουμε το ενδιαφέρον του παιδιού για το βιβλίο.

Τρεις στόχοι μπορούν να επιδιώκονται με την επαφή του παιδιού με τα εικονογραφημένα βιβλία, οι οποίοι είναι (Γκρέμμινγκερ, 1979: 78):

❖ Να νιώθει το παιδί ευχαρίστηση στην επαφή με το βιβλίο:

Προϋπόθεση αυτού του στόχου είναι να αφήνουμε το παιδί ελεύθερο να προσεγγίσει μόνο του όποιο βιβλίο θέλει. Όταν οι γονείς χαρίζουν ένα βιβλίο στο παιδί θα πρέπει συγχρόνως να του δίνουν τη δυνατότητα να το βιώσει με

όποιον τρόπο επιθυμεί, να του επιτρέψουν να το ξεφυλλίσει βιαστικά ή επιπόλαια και να του δώσουν αρκετό χρόνο για να το γνωρίσει καλύτερα.

❖ Να μαθαίνει από τα εικονογραφημένα βιβλία:

Από τα εικονογραφημένα βιβλία τα παιδιά δεν μαθαίνουν με τον ίδιο τρόπο όπως τα σχολικά, με τα οποία κανείς αυξάνει κυρίως τις γνώσεις του. Βασικός στόχος παραμένει η ευχαρίστηση του παιδιού και με αυτόν τον τρόπο αποκτούν τα παιδιά ικανότητες που υπηρετούν και συμβάλλουν στην επιτυχία στο σχολείο. Η παρατήρηση, αναγνώριση και επεξήγηση των εικόνων στα εικονογραφημένα βιβλία είναι πνευματική εργασία με την οποία ασκείται η νοητική ικανότητα του παιδιού. Αναπτύσσεται ακόμα η παρατηρητικότητά του ενώ βελτιώνεται η γλωσσική του ικανότητα. Σημαντικό επίσης είναι το παιδί να μάθει να ρωτά και να μπορεί να υποβάλλει ερωτήσεις σχετικά με το αντικείμενο που παρατηρεί. Εδώ ιδιαίτερη σημασία έχει η προθυμία των γονέων να συζητούν με τα παιδιά.

Τα παιδιά μέσα από τα εικονογραφημένα βιβλία μαθαίνουν επίσης και κάποια πράγματα για τις σχέσεις των ανθρώπων και μπορούν να προσαρμόσουν σε αυτά τη δική τους συμπεριφορά. Πολλές φορές τα παιδιά βιώνουν στους ήρωες των βιβλίων τις δικές τους επιθυμίες, τα δικά τους προβλήματα και όνειρα. Με αυτό τον τρόπο αποκτούν ορισμένες εμπειρίες που τα βοηθούν να συμπεριφέρονται σωστά στην επικοινωνία με τους άλλους ανθρώπους και να αναπτύσσουν συναισθήματα σε ανθρώπους που βρίσκονται σε ειδικές καταστάσεις.

❖ Να συλλέγει εμπειρίες από τα εικονογραφημένα βιβλία:

Οι εμπειρίες που αποκτούν τα παιδιά μέσα από την επαφή τους με τα εικονογραφημένα βιβλία μπορούν να επηρεάσουν την κοινωνική τους συμπεριφορά. Έτσι φτάσαμε στη μορφή αυτής της μάθησης που δεν μπορεί να εκφραστεί με αριθμούς και μεγέθη αλλά εκφράζεται με ένα είδος ευαισθησίας απέναντι στα γεγονότα του περιβάλλοντος. Τα παιδιά μέσα από τις εικόνες

συλλέγει διάφορες εμπειρίες οι οποίες καθορίζουν το μελλοντικό του επίπεδο όχι μόνο στο θέμα της μόρφωσης αλλά και στο θέμα της ανθρωπιάς.

➤ **Η σημασία του εικονογραφημένου βιβλίου για το παιδί-αναγνώστη:**

Με τον όρο παιδί αναγνώστης εννοούμε αφενός το παιδί που μπορεί να διαβάσει ένα βιβλίο κι αφετέρου το παιδί που διαβάζει μόνο τις εικόνες ή διαβάζει το βιβλίο με την βοήθεια των μεγαλύτερων (Αναγνωστόπουλος Β.Δ.,2001:33). Στην πρώτη κατηγορία ανήκουν τα παιδιά του δημοτικού σχολείου ενώ στη δεύτερη τα παιδιά της προνηπιακής και νηπιακής ηλικίας. Η επίδραση που ασκεί ένα εικονογραφημένο βιβλίο στα παιδιά είναι πολύ σημαντική και εξαρτάται από πολλούς παράγοντες όπως η ηλικία των παιδιών ή η αναγνωστικότητα του και ιδιαίτερα το βιβλίο με τις εικόνες και το κείμενο. Ένα τέτοιο βιβλίο έχει παιδαγωγική, ψυχολογική, κοινωνιολογική και αισθητική σημασία (Αναγνωστόπουλος, Β.Δ.,2001:33) Πιο αναλυτικά:

❖ **Παιδαγωγική σημασία:**

Όλοι αυτοί που συμμετέχουν στη δημιουργία ενός εικονογραφημένου βιβλίου, τονίζουν τη σημασία και την παιδευτική αξία που έχουν ο καλός λόγος και η εικόνα στο εικονογραφημένο βιβλίο.

Τα παιδιά μαθαίνουν καλύτερα όταν ενεργοποιούν όχι μόνο την νόηση αλλά και τις άλλες αισθήσεις, την όραση, την ακοή και την αφή.

Το εικονογραφημένο βιβλίο ως διδακτικό μέσο ή ως ελεύθερο ανάγνωσμα ασκεί μεγάλη επίδραση στην αγωγή των νέων, παρακινεί δηλαδή τα παιδιά να εκφραστούν με το δικό τους τρόπο, να σκεφτούν, να γελάσουν, να παίξουν, να επινοήσουν καινούρια πράγματα. Ιδιαίτερα γοητεύουν τα μικρά παιδιά οι χιουμοριστικές σκηνές και το γέλιο που είναι διάχυτο σε αυτού του είδους τα βιβλία.

❖ **Ψυχολογική σημασία:**

Μέσα στα παιδικά βιβλία τα παιδιά μπορούν να αναγνωρίσουν προβλήματα που σχετίζονται με δικά τους και με την ηλικία στη οποία βρίσκονται: φοβίες, παιχνίδι, διαπροσωπικές σχέσεις, βία, πολέμους, απειλούμενο φυσικό περιβάλλον. Όλα αυτά τα εισπράττουν οι μικροί αναγνώστες μέσω του λόγου και της εικόνας ως έμμεσο βίωμα και γνώση, απαραίτητα στοιχεία για να αντιμετωπίσουν με τα κατάλληλα εφόδια το αύριο.

Τα εικονογραφημένα βιβλία προειδοποιούν, ενημερώνουν και αφυπνίζουν συνειδήσεις. Για τη σύγχρονη παιδική λογοτεχνία δεν υπάρχουν θέματα απαγορευμένα. Ο καλός συγγραφέας μπορεί να μιλήσει για όλα τα θέματα με τον κατάλληλο όμως τρόπο γιατί απευθύνεται σε μια ηλικία με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά.

❖ **Κοινωνιολογική σημασία:**

Το εικονογραφημένο βιβλίο για το μικρό παιδί είναι φορέας κοινωνικών και πολιτιστικών αφού συμβάλλει στην κοινωνικοποίησή του και στη δημιουργία πολιτισμικών αξιών όσο αναφορά την πατρίδα, το έθνος και γενικά την ανθρωπότητα. Με αυτό τον τρόπο διαμορφώνεται στην ψυχή του παιδιού ένας κόσμος αξιολογικός που επιδρά στην καλλιέργεια της εθνικής και πανανθρώπινης συνείδησης. Επίσης το εικονογραφημένο βιβλίο είναι ο κατάλληλος τρόπος να μάθει το παιδί για τις ρίζες του, αφού στο περιεχόμενο του υπάρχουν διάφορα θέματα για την παράδοση και τον λαϊκό πολιτισμό.

❖ **Αισθητική σημασία:**

Στην έννοια της αισθητικής αγωγής υπάγονται όλες οι τέχνες, η λογοτεχνία, η μουσική, ο χορός, η ζωγραφική, παρέχοντας η κάθε μία τη δική της αισθητική απόλαυση. Η τέχνη του λόγου και της εικόνας εισάγει τα παιδιά στον μαγικό κόσμο της τέχνης με αποτέλεσμα το παιδί να γεμίζει χαρά και ικανοποίηση. Με αυτό τον τρόπο καλλιεργείται το συναίσθημα και η καλαισθησία του

παιδιού. Το εικονογραφημένο βιβλίο είναι ο συνδετικός κρίκος του παιδιού με την τέχνη, κάνει το παιδί να την αγαπήσει και να την αναζητήσει.

A.2.4. Τα είδη του εικονογραφημένου βιβλίου

Τα εικονογραφημένα βιβλία είναι αρκετά δύσκολο να τα κατατάξουμε σε είδη, επειδή οι ειδικοί δεν συμφωνούν στην ιεράρχηση των αξιολογικών κριτηρίων. Άλλοι ερευνητές προτιμούν τη διάκριση των εικονογραφημένων βιβλίων με βάση την ηλικία των παιδιών, άλλοι με βάση τα τυπικά χαρακτηριστικά και άλλοι με βάση τα κριτήρια περιεχομένου (Κιτσαράς, 1993: 32)

Συνήθως όμως ο όρος «εικονογραφημένο βιβλίο» χρησιμοποιείται για να δηλωθούν κυρίως τα ακόλουθα (Αναγνωστόπουλος, Β.Δ.: 33):

- 1) Βιβλία μόνο με εικόνες. Αυτού του είδους τα βιβλία δίνονται στα παιδιά βρεφικής και νηπιακής ηλικίας και λειτουργούν περίπου όπως η «τράπουλα του Προπ»
  - 2) Βιβλία με πλούσια εικονογράφιση και λιγιστό κείμενο, όπως τα αριθμητάρια, αλφαβητάρια, βιβλία παραμυθιών κ.α.
  - 3) Βιβλία στα οποία εικονογράφιση και κείμενο βρίσκονται σε ισότιμη σχέση δίπλα-δίπλα και συνδέονται οργανικά
  - 4) Εικονογραφημένες ιστορίες. Αυτού του είδους τα βιβλία έχουν προσεγμένη εικονογράφιση και θέμα τους έχουν ότι ενδιαφέρει τα παιδιά μέσης ηλικίας όπως πληροφορίες για τους ανθρώπους, τα ζώα, την φύση, πληροφορίες γενικά βγαλμένες από την ίδια τη ζωή.
  - 5) Βιβλία με εικόνες. Ο όρος αυτός δεν ταυτίζεται με τον όρο εικονογραφημένο βιβλίο. Με τον πρώτο όρο εννοούμε γενικά το βιβλίο με ή χωρίς εικόνες, ενώ με τον δεύτερο όρο το βιβλίο με κείμενο που σποραδικά μόνο έχει κάποια εικονογράφιση, η οποία λειτουργεί συμπληρωματικά προς το κείμενο.
- Οι τρεις πρώτες κατηγορίες αποτελούν το κυρίως εικονογραφημένο βιβλίο «του οποίου το περιεχόμενο εκφράζεται με εικόνες» ή κυρίως με εικόνες. Είναι τα βιβλία για παιδιά ηλικίας 2 μέχρι 8 χρονών. Οι δύο τελευταίες κατηγορίες, απευθύνονται κυρίως σε παιδιά δημοτικού σχολείου και αποτελούν αριθμητικώς τις πολυπληθέστερες ομάδες παιδικών βιβλίων.

A.2.5. Λογοτεχνική αγωγή του παιδιού

Δεν μπορούμε να μιλάμε για το παρόν και το μέλλον την παιδικής λογοτεχνίας χωρίς να συνδέσουμε αυτή με το σχολείο. Όσο περνάνε τα χρόνια η παιδική λογοτεχνία όλο και περισσότερο βρίσκει την θέση που της αξίζει στον χώρο της εκπαίδευσης. Συγκεκριμένα, στην πρώτη βαθμίδα της εκπαίδευσης, και ειδικά στο νηπιαγωγείο μόνο τα τελευταία χρόνια έκανε την εμφάνιση της με την μορφή που της αξίζει παρόλο που διάφορα είδη της εντάσσονταν πάντα στο πρόγραμμα του.

Η παιδική λογοτεχνία αναπτύσσει πνευματικά και συναισθηματικά το παιδί, το βοηθάει να πάρει σωστή στάση απέναντι στη ζωή, να καλλιεργηθεί αισθητικά και να γνωρίσει τους άλλους και τον εαυτό του από τα πρώτα σχολικά του χρόνια. Για αυτούς ακριβώς τους λόγους χρειάζεται τον αληθινό παιδαγωγό που θα τη αξιοποιήσει σωστά για να βοηθήσει το παιδί που κάνει τα πρώτα του βήματα στη ζωή. Ο παιδαγωγός πρέπει να αγαπάει και να είναι γνώστης της παιδικής λογοτεχνίας για να μπορεί να διαλέγει και να δίνει τα κατάλληλα βιβλία στα παιδιά της συγκεκριμένης ηλικίας με τον κατάλληλο τρόπο. Οι περισσότεροι ψυχολόγοι και παιδαγωγοί υποστηρίζουν πως η νηπιακή ηλικία είναι η πιο κατάλληλη για να μυηθούν τα παιδιά στην τέχνη. Το παιδί σε αυτή της ηλικίας αναπτύσσεται ραγδαία νοητικά και συναισθηματικά και για αυτό ο παιδαγωγός θα πρέπει να στήσει το υπόβαθρο και να προετοιμάσει το κλίμα για να κατακτήσουν τα παιδιά τις αξίες της παιδικής λογοτεχνίας.

Για τους εκπαιδευτικούς η γνώση της λογοτεχνίας εξασφαλίζει ψυχική και πνευματική θωράκιση τέτοια, ώστε να παίξουν πρωταγωνιστικό ρόλο στην κοινωνία. Η παιδική λογοτεχνία προσφέρει μια εικόνα ζωής μέσα από ρεαλιστικές ή φανταστικές καταστάσεις, μέσα από την μοίρα και την δράση των ηρώων και για αυτό μπορούμε να έχουμε έναν εκπαιδευτικό νέου τύπου με ευρεία όραση ζωής, ικανό να ανταποκρίνεται στις προκλήσεις της εποχής. Τον τελευταίο καιρό οι εκπαιδευτικοί συνειδητοποιούν ότι οι μαθητές μπορούν να βρουν περισσότερο νόημα στο σχολείο εάν μπορούν να χρησιμοποιούν στο

σπίτι ότι μαθαίνουν. Όλο και περισσότεροι εκπαιδευτικοί στρέφονται προς την παιδική λογοτεχνία, επειδή τη θεωρούν ως ένα σημείο σύνδεσης του σπιτιού και του σχολείου. Οι αγαπημένες ιστορίες της παιδικής ηλικίας έχουν ξεχωριστή θέση αφού αναφέρονται σε πράγματα που ενδιαφέρουν τα παιδιά με τρόπο που αυτά κατανοούν. Το πιο μεγάλο ίσως δώρο που προσφέρει η λογοτεχνία στους μαθητές είναι ότι αγγίζει τα συναισθήματα.

Επίσης η παιδική λογοτεχνία προάγει την διανοητική ανάπτυξη των μικρών παιδιών. Τα παιδιά αναπτύσσονται διανοητικά, όταν επικοινωνούν με έναν συγγραφέα, στην προσπάθειά τους να κατανοήσουν μια ιστορία.

Τέλος η παιδική λογοτεχνία εξασφαλίζει ευχαρίστηση «δια βίου». Ο πιο σημαντικός λόγος για να αποτελεί η παιδική λογοτεχνία βασικό μέρος της σχολικής ζωής είναι ότι δίνει ευχαρίστηση. Όλες οι δραστηριότητες μέσα στην τάξη πρέπει να προγραμματίζονται, έχοντας μοναδικό στόχο να εμπλουτίζουν τις εμπειρίες των παιδιών. Σύμφωνα με την Ρόζα Ιμβριώτη «η λογοτεχνία στο σχολείο πρέπει να πραγματοποιήσει τρεις βασικές λειτουργίες: την γνωστική, την ηθοπλαστική και την αισθητική» (Γκρέμμινγκερ, 1979:96). Έργο άρα του σχολείου είναι να βοηθήσει το παιδί να έρθει σε επαφή με την τέχνη για αυτό και ο ρόλος της παιδικής λογοτεχνίας είναι τόσο σημαντικός.

Άλλη μια παράμετρος ιδιαίτερα σημαντική είναι να δούμε την σχέση που έχουν τα παιδιά με τα λογοτεχνικά βιβλία και τον ρόλο των εκπαιδευτικών για το πώς θα ασκήσουν την λογοτεχνική αγωγή στους μικρούς μαθητές.

Οι τρόποι με τους οποίους τα παιδιά προσεγγίζουν τα λογοτεχνικά βιβλία είναι δύο (Διαδρομές, 2002:296):

α) μέσω της νηπιαγωγού: Η νηπιαγωγός στην διάρκεια της ημέρας διαλέγει την κατάλληλη στιγμή, καλεί τα παιδιά δίπλα της και τους αφηγείται ένα παραμύθι ή μια μικρή ιστορία ενώ άλλοτε διοργανώνει ένα θεατρικό παιχνίδι ή μια παράσταση κουκλοθέατρου.

β) μέσω της βιβλιοθήκης: Σε όλα τα νηπιαγωγεία υπάρχει γωνία βιβλιοθήκης. Τα παιδιά διαλέγουν ένα βιβλίο που τους αρέσει και κάθονται να το «διαβάσουν» με την βοήθεια των εικόνων ενώ συγχρόνως νιώθουν μεγάλη χαρά και ικανοποίηση.

Είναι καιρός να δούμε τώρα πώς μπορεί να γίνει η λογοτεχνική αγωγή μέσα στο σχολείο. Για να υπάρξει μια λογοτεχνική αγωγή μέσα στο σχολείο πρέπει ο δάσκαλος να μην μετατρέψει τη παιδική λογοτεχνία σε ένα μάθημα τυπικό, να ωθήσει το παιδί να πηγαίνει στις βιβλιοθήκες για να ψάχνει βιβλία όπως επίσης έχει χρέος να κάνει τους μαθητές του να δουν το ωραίο, να το ανακαλύψουν και όχι να το δέχονται παθητικά. Αυτό είναι πολύ σημαντικό γιατί έτσι θα υπάρξει ενεργητική συμμετοχή των παιδιών και κριτική ανάλυση. Ο δάσκαλος πρέπει επίσης να παροτρύνει τα παιδιά να σχολιάζουν στην τάξη λογοτεχνικά κείμενα, να ακούνε δίσκους ή κασέτες, όπου ακούγεται ο δημιουργός να διαβάζει το έργο του και να παρακολουθούν ομαδικές εκθέσεις βιβλίων.

Υπάρχουν βέβαια και άλλοι τρόποι στους οποίους τα παιδιά έχουν πιο ενεργητικό ρόλο. Μερικοί από αυτούς είναι: να δημιουργήσουν τα ίδια τα παιδιά δανειστική βιβλιοθήκη, να γίνει έκθεση παιδικών βιβλίων από τα ίδια τα παιδιά με ελεύθερες συζητήσεις και να επιχειρηθεί το γράψιμο ενός βιβλίου από τα παιδιά μέσα στην τάξη.

Για να επιτευχθούν όλοι οι παραπάνω τρόποι είναι αυτονόητο ότι χρειάζεται ο εκπαιδευτικός και η ενεργητική συμμετοχή των μαθητών.

Εκτός από τα παραπάνω και το σχολείο με τον δικό του τρόπο μπορεί να συμβάλλει στην λογοτεχνική αγωγή των παιδιών αν υπάρχουν κάποια άτομα μέσα σε αυτό για να συντονίσουν κάποιες προσπάθειες, όπως η δημιουργία αναγνωστηρίου και δανειστικής βιβλιοθήκης, προκήρυξη λογοτεχνικών διαγωνισμών ανάμεσα στα παιδιά, οργάνωση φιλολογικών βραδιών στο σχολείο και έκδοση μαθητικής εφημερίδας ή εφημερίδας τοίχου από μια τάξη.

Όλοι αυτοί οι παράγοντες μπορούν να συμβάλλουν ο κάθε ένας με τον τρόπο του για να επιτευχθούν όλα αυτά που θα κάμουν τα παιδιά να αγαπήσουν την λογοτεχνία. Άλλωστε πάνω από όλα σημασία έχει να αποκτήσουν τα παιδιά μια θετική στάση απέναντι στην παιδική λογοτεχνία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Α.3. Εικονογραφημένες μικρές ιστορίες

Οι μικρές ιστορίες ως είδος της παιδικής λογοτεχνίας

Ένα από τα ακροάματα που αρέσουν περισσότερο από κάθε τι άλλο στα παιδιά της προσχολικής κυρίως ηλικίας είναι οι Μικρές Ιστορίες. Θα μπορούσαμε να ξεχωρίσουμε το είδος σε Ιστορίες Μικρές για μικρά παιδιά και σε Ιστορίες Μικρές για μεγάλα παιδιά. Και στις δύο περιπτώσεις, το κύριο χαρακτηριστικό μιας μικρής ιστορίας είναι η έκτασή της, η οποία πρέπει να είναι περιορισμένη σε μερικές μόνο σελίδες.

Η μικρή ιστορία δεν είναι διήγημα, γιατί δεν έχει ούτε τους στόχους, ούτε την ατμόσφαιρα, ούτε τη δομή ενός διηγήματος. Δεν είναι επίσης ούτε παραμύθι, γιατί λείπουν από αυτή τα παραμυθιακά στοιχεία που έχουν τα αυθεντικά παραμύθια. Αρκετοί όμως παρόλ' αυτά είναι εκείνοι που δέχονται πως η μικρή ιστορία κινείται ανάμεσα σε αυτά τα δύο είδη, έχοντας τα δικά της χαρακτηριστικά.

Παρόλο που οι μικρές ιστορίες έκαναν δυναμικά την εμφάνισή τους την δεκαετία του 1970 – 80, υπάρχουν πολλές πηγές που μέσα από τις οποίες γίνεται φανερό ότι μικρές ιστορίες γράφονταν και παλιότερα (Τσιλιμένη,2002:33). Σαν προδρομική μορφή μπορεί να θεωρηθεί η «Ιστορία του Κωνσταντίνου του Γ', του μικρού καλού παιδιού» που υπάρχει στο περιοδικό Παιδική Αποθήκη του Δ. Πανταζή το 1836. Στη Διάπλαση των Παιδών συναντάμε μικρές ιστορίες σε συνέχειες αλλά και με τον γενικό τίτλο «Ανάγνωσμα δια πολύ μικρά παιδιά», όπως «τα σπουργιτάκια και το μαμούδι» (1885). Ο Γρ. Ξενόπουλος καλλιέργησε το είδος γύρω στο 1920 – 1930, γράφοντας μικρές ιστορίες για μικρά παιδιά σε 3–4 συνέχειες με το ψευδώνυμο «Η κυρά-Μάρθα». Η Ιουλία Δραγούμη γράφει την ιστορία «Ο βάτραχος που βαριέται» (1919) και η Αντιγόνη Μεταξά στο βιβλίο με τίτλο «Η ώρα του παιδιού» περιλαμβάνει ανάμεσα στα παραμύθια και μικρές ιστορίες. Η θεία

Λένα γράφει πολλές ιστορίες για τα μικρά παιδιά που τις περιλαμβάνει στα διάφορα βιβλία της αλλά και στην «εφημεριδούλα της θείας Λένας».

Διαπιστώνουμε λοιπόν πως οι μικρές ιστορίες προϋπάρχουν της δεκαετίας του '70 και ότι όλο και περισσότερο εξελίσσονται ως αυτόνομο και δυναμικό είδος της παιδικής μας λογοτεχνίας, έχοντας πάντα την δική τους ιδιοτυπία.

Το 1986 ο Α. Δελώνης στο βιβλίο του *Ελληνική παιδική λογοτεχνία*, έδωσε τον ορισμό της μικρής ιστορίας ως εξής: μικρή ιστορία είναι μια πολύ σύντομη διήγηση, η οποία στα πλαίσια μιας πλέον πιο ρεαλιστικής αντιμετώπισης της καθημερινότητας, δίνει μια εικόνα ζωής από τον κόσμο του παιδιού, με λόγο αφαιρετικό αλλά προσιτό στην αντιληπτικότητα του, οικείο και άμεσο και συγχρόνως συγκεκριμένο (Δελώνης:1986:126)

Σήμερα προσπαθώντας έναν πιο ευρύ ορισμό των μικρών ιστοριών και παίρνοντας υπ' όψιν όλα τα χαρακτηριστικά τους στοιχεία μπορούμε να πούμε ότι όταν λέμε «Μικρές ιστορίες» εννοούμε μια περιορισμένου μήκους αφήγηση, με απλή πλοκή, λιτότητα ύφους και γλώσσας, που απεικονίζει καθημερινές ρεαλιστικές σκηνές της ζωής του παιδιού και των ενηλίκων, καθώς και πολιτισμικές πανανθρώπινες αξίες. Σκοπό έχει την ψυχαγωγία, την πληροφόρηση και ενημέρωση των μικρών παιδιών πάνω σε ηθικο-κοινωνικό-πολιτισμικά θέματα, την καλλιέργεια της φιλαναγνωσίας, και την εισαγωγή των μικρών αναγνωστών στο χώρο της λογοτεχνίας (Τσιλιμένη,2002:43)

Σημαντικό ρόλο στη καλλιέργεια και εξέλιξη των μικρών ιστοριών έπαιξε η Γυναικεία Λογοτεχνική Συντροφιά και ο Κύκλος του Ελληνικού παιδικού Βιβλίου. Όμως ο ρόλος της Γ.Λ.Σ. υπήρξε καθοριστικός καθώς προκηρύσσει για πρώτη φορά διαγωνισμούς που αφορούν τις μικρές ιστορίες, γεγονός που αποτέλεσε την αρχή για την ανάδειξη αξιόλογων συγγραφέων που ασχολήθηκαν με το είδος. Η αρχή έγινε το 1970 με την προκήρυξη του ετήσιου διαγωνισμού όπου υπήρχε και ένα βραβείο. Από τότε άρχισαν να γράφονται όλο και περισσότερες μικρές ιστορίες και διαπιστώνουμε πως στην πλειοψηφία τους οι συγγραφείς είναι γυναίκες. Η Γ.Λ.Σ. όμως δεν περιορίζεται μόνο στις προκηρύξεις για τους διαγωνισμούς αλλά επηρεάζει γενικά το είδος ως προς την ανάπτυξη και καλλιέργειά του, την εκδοτική του παραγωγή, την

ενασχόληση με αυτό πολλών συγγραφέων και τη μορφοποίηση των χαρακτηριστικών τους.

Στόχος των μικρών ιστοριών είναι να πληροφορήσουν και να ενημερώσουν τον αναγνώστη γύρω από θέματα κοινωνικού περιεχομένου, όπως είναι οι σχέσεις μεταξύ των ανθρώπων, οι συναισθηματικές και ηθικές αξίες, η φιλία, η αλληλοβοήθεια, η δικαιοσύνη και η ειρήνη. Σημαντική είναι και η πληροφόρηση του παιδιού γύρω από θέματα πραγματογνωστικού περιεχομένου, όπου τα παιδιά γνωρίζουν το φυσικό και τεχνολογικό περιβάλλον. Στη δεκαετία του '80 εμφανίζονται μικρές ιστορίες με οικολογικό περιεχόμενο, οι οποίες δεν έχουν μόνο ως στόχο να ευαισθητοποιήσουν και να πληροφορήσουν τα παιδιά γύρω από τις καταστροφές του φυσικού περιβάλλοντος αλλά και να καλλιεργήσουν στις ψυχές των μικρών αναγνωστών την αγάπη για τις ομορφιές της φύσης, τονίζοντας την αισιόδοξη πλευρά του θέματος. Υπάρχουν επίσης Μικρές ιστορίες περιπέτειας που αναφέρονται σε διάφορες περίεργες καταστάσεις που συμβαίνουν στα παιδιά. Η φαντασία και ο ρεαλισμός καλύπτουν την ανάγκη των μικρών παιδιών για εξερευνήσεις σε άλλους τόπους και χώρους. Τέλος υπάρχουν μικρές ιστορίες εορταστικού – θρησκευτικού περιεχομένου και οι ταξιδιωτικές ιστορίες που περιγράφουν διάφορες εκδρομές. Στις μικρές ιστορίες είναι διάχυτο το στοιχείο του χιούμορ και της διασκέδασης, ενώ το στοιχείο του παράλογου γίνεται συχνά φανερό. Το χιούμορ συμβάλλει στην ψυχική υγεία του παιδιού και στην γενικότερη αντίληψη του για τον κόσμο.

Οι μικρές ιστορίες όσο σύντομες και να είναι έχουν μια προκαθορισμένη φόρμα: αρχή – μέση – τέλος, με αυτόν τον τρόπο ο συγγραφέας θα πρέπει να παρουσιάσει μέσα σε μια περιορισμένη ιστορία τα πρόσωπα, τη δράση – αντίδραση και τη λύση. Το τέλος της ιστορίας είναι πάντα αισιόδοξο καθώς θέλει να τονίσει την αισιοδοξία του παιδιού για αυτό κι πάντοτε υπάρχει μια λύση.

Συμπερασματικά θα λέγαμε αβίαστα ότι οι μικρές ιστορίες θεωρούνται είδος ισάξιο με τα άλλα της παιδικής λογοτεχνίας, καθώς με το κείμενο και την εικονογράφηση ασχολούνται σημαντικοί δημιουργοί. Επίσης μπορούμε να

πούμε ότι η δυναμική παρουσία των μικρών ιστοριών αυτή την περίοδο εξηγείται από το γεγονός ότι το συγκεκριμένο είδος είναι ιδιαίτερα αγαπητό στα παιδιά αλλά και λόγω του ότι είναι μια από τις πρώτες προτιμήσεις των νηπιαγωγών, καθώς αποτελούν σημαντικό υλικό για την καλλιέργεια και την ανάπτυξη καίριων στόχων της προσχολικής εκπαίδευσης. Από παιδαγωγική άλλωστε πλευρά διαπιστώνεται ότι οι μικρές ιστορίες συνδυάζουν πληροφόρηση και λογοτεχνικότητα ενώ η αφήγηση και οι μεταφρηματικές δραστηριότητες που οργανώνονται μέσα στο νηπιαγωγείο καλλιεργούν πολύπλευρα το παιδί, καθώς αναπτύσσουν τη γλώσσα, την εφευρετικότητα, τη φαντασία, τη δημιουργικότητα του.

A.3.1. Βασικά χαρακτηριστικά των Μικρών ιστοριών

Όπως είπαμε και παραπάνω η σημασία και η συμβολή της Γ.Λ.Σ είναι ιδιαίτερα σημαντική γιατί εκτός του ότι ανέδειξε αξιόλογους συγγραφείς που ασχολήθηκαν με τις μικρές ιστορίες, κατάφερε να συγκεκριμενοποιήσει τα βασικά χαρακτηριστικά και τις ιδιότητες των μικρών ιστοριών.

Μια μικρή ιστορία δεν αρκεί να είναι σύντομη και απλή, πρέπει να έχει και ένα πλήθος από άλλα γνωρίσματα για να μπορέσει να προσεγγίσει το παιδί, να του κινήσει το ενδιαφέρον του και τελικά να του αρέσει.

Τα χαρακτηριστικά και οι ιδιότητες των Μικρών Ιστοριών που μορφοποίησε η Γυναικεία Λογοτεχνική Συντροφιά και που αποτελούν απαραίτητα στοιχεία στην κατανόηση του ευρύτερου όρου των Μικρών Ιστοριών έχουν σχέση με την έκταση, την γλώσσα, τη θεματολογία, τους στόχους, τα αφηγηματικά πρόσωπα, τον χώρο και τον χρόνο. Πιο συγκεκριμένα (Τσιλιμένη,2002:43):

i) Σχετικά με την έκταση

Η έκταση είναι ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά των Μικρών Ιστοριών. Το ζήτημα της έκτασης έχει άμεση σχέση με τη ηλικία του αναγνωστικού κοινού στο οποίο απευθύνεται. Η σύντομια χαρακτηρίζει την έκταση της ιστορίας και αυτό γιατί απευθύνεται σε ένα κοινό πολύ μικρό που η προσοχή του αποσπάται εύκολα. Η σύντομια και η απλότητα πρέπει να διακατέχουν κάθε τέτοιου

είδους κείμενο που απευθύνεται στους μικρούς αναγνώστες. Οι Μικρές Ιστορίες είναι τόσο σύντομες ώστε να καλύψουν τα ενδιαφέροντά των παιδιών και να τους δώσουν γνώσεις χωρίς να τα κουράσουν. Στο νηπιαγωγείο ο χρόνος των αφηγήσεων περιορίζεται συνήθως στη διάρκεια των δέκα με δεκαπέντε λεπτών εστί το παιδί έχει ενιαία εντύπωση και αίσθηση του συνόλου.

ii) Γλώσσα

Το λεξιλόγιο ενός μικρού παιδιού είναι περιορισμένο. Περιορισμένες είναι και οι προσλαμβάνουσες παραστάσεις του :Αφηρημένες έννοιες δεν υπάρχουν για το μικρό παιδί παρά ελάχιστες. Για αυτό τον λόγο η γλώσσα στην οποία γράφονται οι Μικρές Ιστορίες πρέπει να είναι συνυφασμένη με το λεξιλόγιο των παιδιών, πρέπει δηλαδή να είναι απλή, χωρίς σύνθετους όρους και δυσνόητες φράσεις. Οι προτάσεις είναι μικρές οι λέξεις διαυγείς και εύηχες. Οι καταστάσεις και τα γεγονότα που περιγράφονται ζωντανεύουν μέσα από οικείες λέξεις και τεκμηριώνεται οτιδήποτε γράφεται έτσι ώστε τα παιδιά να το κατανοήσουν ακριβώς.

Εκτός όμως από το λεξιλόγιο και η όλη δομή της ιστορίας πρέπει να είναι πολύ απλή, με σύντομες φράσεις, χωρίς παρεκβάσεις ή μακριές περιγραφές, που το παιδί είναι αδύνατο να τις παρακολουθήσει.

iii) Θεματολογία

Οι μικρές ιστορίες έχουν μια πλατιά θεματική, καθώς τα θέματα τους προέρχονται αφενός από το οικογενειακό και σχολικό περιβάλλον των παιδιών και αφετέρου από τον ευρύτερο κοινωνικό περίγυρο. Τα θέματα που υπάρχουν και αναπτύσσονται στις Μικρές Ιστορίες είναι τέτοια ώστε να προκαλούν το ενδιαφέρον των μικρών παιδιών και να εξάπτουν την φαντασία τους. Για αυτό τον λόγο συνήθως οι ιστορίες είναι σχετικές με τις επιθυμίες, τα προβλήματα, τα βιώματα, τους στόχους των πολύ μικρών παιδιών. Οι μικρές ιστορίες «αναπαριστούν» σε έναν βαθμό τη ζωή ενώ εκτυλίσσονται ρεαλιστικές σκηνές, που ενδιαφέρουν άμεσα τα μικρά παιδιά.

Για την κάλυψη όλων των θεμάτων συναντάμε ιστορίες που έχουν σχέση με τον πολιτισμό, την φιλία, την καλοσύνη, την αγάπη, τον πολιτισμό διαφόρων χωρών.

iv) Χώρος

Οι εμπειρίες των παιδιών σχετικά με τον χώρο είναι περιορισμένες για αυτό και μπορούν να κατανοήσουν καλά μόνο ότι συμβαίνει γύρω τους και σε γνώριμο περιβάλλον. Οι μικρές ιστορίες για αυτό τον λόγο διαδραματίζονται σε ένα περιβάλλον γνώριμο και κατανοητό για τα παιδιά σχολείο, χωριό, γειτονιά, και καθορίζεται ο τόπος από την αρχή για να μπορούν να παρακολουθήσουν την εξέλιξη της ιστορίας. Γενικά επικρατεί η ρεαλιστική απεικόνιση του χώρου, χωρίς προσθήκες και περιγραφές που έχουν φανταστικά, μη υπαρκτά στοιχεία.

v) Χρόνος

Ρεαλισμός υπάρχει και στον χρόνο. Ο χρόνος που εκτυλίσσεται η ιστορία είναι συγκεκριμένος, κυριαρχεί το παρόν γιατί το χθες και το αύριο είναι έννοιες που συγχέουν τα παιδιά.

vi) Οι ήρωες, τα αφηγηματικά πρόσωπα

Στις μικρές ιστορίες υπάρχει μια μεγάλη ποικιλία προσώπων, που αποτελούν τους ήρωες των αφηγήσεων. Μια κατηγοριοποίηση των ηρώων μπορεί να είναι η εξής :

- Άνθρωποι : ο παππούς, η γιαγιά, η μαμά, ο μπαμπάς, τα αδέρφια, οι φίλοι, άλλα πρόσωπα του περιβάλλοντος και φυσικά το ίδιο το παιδί. Οι ήρωες-παιδιά των μικρών ιστοριών είναι της ίδιας ηλικίας με τα παιδιά αναγνώστες-ακροατές, έχουν τις ίδιες απόψεις, απορίες και το ίδιο αντιληπτικό επίπεδο.
- Ζώα- πουλιά- έντομα. Το αστείρευτο ενδιαφέρον των παιδιών για τα ζώα αλλά και η δυνατότητα που δίνεται στους μικρούς αναγνώστες-

ακροατές να τα γνωρίσουν μέσα από την διήγηση έχει ως αποτέλεσμα να παρελαύνει στις σελίδες των βιβλίων με μικρές ιστορίες όλος ο ζωικός και φυτικός κόσμος.

- Αντικείμενα – παιχνίδια: Ο ανιμισμός και ο συμβολισμός είναι κύρια χαρακτηριστικά του μικρού παιδιού (Τσιλιμένη,2002:50). Όλα εμψυχώνονται με στόχο να μάθει το παιδί τις σχέσεις που αναπτύσσονται μεταξύ αυτών των προσώπων και των αντικειμένων. Άψυχα αντικείμενα, όπως σκούπες, τραπέζια, καρέκλες, αλλά και τα παιχνίδια γίνονται αγαπημένοι ήρωες των μικρών παιδιών αφού μέσα από τις σελίδες των μικρών ιστοριών ζωντανεύουν και κάνουν ότι και οι ίδιοι.

vii) Η δομή

Η ύπαρξη πλοκής και η εναλλαγή γεγονότων είναι αναγκαία στις μικρές ιστορίες. Δίνεται μεγαλύτερη έμφαση στο τι συμβαίνει και όχι στις λεπτομέρειες των γεγονότων. Η πλοκή, όσο απλή και να είναι πρέπει να έχει αρχή, μέση και τέλος για να θεωρηθεί ολοκληρωμένη και άρτια από το παιδί.¹⁵ Οι συγγραφείς συγκεντρώνουν όλη την ένταση της ιστορίας γύρω από ένα γεγονός, που αποτελεί το κεντρικό ενδιαφέρον των παιδιών, έτσι ώστε όλα τα υπόλοιπα να διαδραματίζονται με βάση αυτό. Οι μικρές ιστορίες είναι περιεκτικές, σύντομες, με αφηγηματική μορφή που αναδεικνύει την απλότητα της γραφής. Πρέπει ο συγγραφέας να ξέρει να κρατά αμείωτο το ενδιαφέρον των παιδιών και να τα αφυπνίσει για να απολαύσουν κάθε σελίδα της ιστορίας.

viii) Το τέλος

Έχει αποδειχθεί ερευνητικά ότι στα μικρά παιδιά αρέσουν οι μικρές ιστορίες με ευχάριστο, θετικό τέλος για αυτό η κατάληξη των μικρών ιστοριών είναι

συνήθως προβλέψιμη και θετική. Από την άλλη το τέλος είναι πάντα αισιόδοξο και οι λύσεις που δίνονται σε κάποιες καταστάσεις τονίζουν πάντα τη θετική πλευρά της υπόθεσης, ικανοποιώντας έτσι συναισθηματικά τον εσωτερικό κόσμο των παιδιών. Αυτό τονώνει το αίσθημα ασφάλειας του και την αγωνιστικότητα του για την επίλυση παρόμοιων καταστάσεων που αντιμετωπίζει και το ίδιο.

ix) Η εικονογράφηση

Ειδικά για τα παιδιά προσχολικής και πρώτης σχολικής ηλικίας, η εικονογράφηση είναι απαραίτητη για αισθητικούς αλλά και παιδαγωγικούς λόγους. Άλλωστε αποτελεί καθοριστικό κριτήριο επιλογής ενός βιβλίου, καθώς τα πολύ μικρά παιδιά δεν μπορούν να διαβάσουν.

Στις μικρές ιστορίες, η εικονογράφηση πέρασε από όλα τα στάδια εξέλιξης που αφορούν γενικά το παιδικό βιβλίο. Στις αρχές της δεκαετίας του '70 η εικονογράφηση κάλυπτε ένα μικρό μέρος των μικρών ιστοριών και επικρατούσε το ασπρόμαυρο, η μονοχρωμία ή η διχρωμία. Βαθμιαία η εικονογράφηση γίνεται πολύχρωμη με αποτέλεσμα στο τέλος της δεκαετίας του '80 η εικόνα να έχει μπει δυναμικά στις σελίδες των μικρών ιστοριών και να αποκτά την ίδια έκταση με το κείμενο, προχωρώντας ισότιμα μαζί του (Τσιλιμένη,2002:53).

Χαρακτηριστικό γνώρισμα των μικρών ιστοριών είναι ο εικονοπλαστικός ρεαλισμός αλλά και το στοιχείο του εικονικού ανιμισμού αφού είναι πολύ συχνό φαινόμενο καθετί να ζωντανεύει και να παίρνει διάφορες μορφές σύμφωνα με τις προτιμήσεις και την ψυχολογία της ηλικίας των παιδιών (Τσιλιμένη,2002:54).

A.3.2. Αφήγηση Μικρών Ιστοριών

Η αφήγηση αποτελεί μαζί με την εικόνα ένα σημαντικό στοιχείο που παίζει καθοριστικό ρόλο στις μικρές ιστορίες αλλά και γενικότερα στην παιδική λογοτεχνία, καθώς όπως η εικόνα βοηθάει στην καλύτερη κατανόηση μιας ιστορίας έτσι και η αφήγηση αποτελεί τον συνδετικό κρίκο που ενώνει τους ήρωες του αφηγήματος με το παιδί. Η σημαντικότερη ωστόσο λειτουργία της αφήγησης είναι ότι με αυτή το παιδί διδάσκεται την μητρική του γλώσσα. Το παιδί με τον ερχομό του στο νηπιαγωγείο έρχεται σε επαφή με τον/την νηπιαγωγό και συνακόλουθα και με τον λόγο του/της, ο οποίος πρέπει να είναι σωστός γιατί είναι πολύ καθοριστικός για την γλωσσική ανάπτυξη των παιδιών. Ο αφηγηματικός λόγος του/της νηπιαγωγού θα επηρεάσει και τον λόγο του παιδιού, το οποίο θα μιμηθεί τον τρόπο ομιλίας, το ύφος και το λεξιλόγιό του/της. Σύμφωνα με τον Β.Δ. Αναγνωστόπουλο «... ο νηπιαγωγός, όταν αφηγείται π.χ. το παραμύθι της ημέρας είναι σαν να τελεί λειτουργία μέσα στον ναό της μητρικής γλώσσας, με κατηχούμενους τα νήπια».

Όπως είναι λοιπόν φανερό ο/η νηπιαγωγός με την αφήγηση επιτελεί ένα πολύ σημαντικό έργο και για την επίτευξη αυτού του στόχου πρέπει να υπάρχουν και κάποιες προϋποθέσεις όπως η γνώση της ιστορίας, η ψυχολογική προετοιμασία των παιδιών, προετοιμασία του χώρου, απλότητα και αμεσότητα λόγου, δραματικότητα, αισιοδοξία, ενθουσιασμός, σωστή άρθρωση και ορθοφωνία.

A.3.3. Παιδαγωγική αξία μικρών ιστοριών

A) Ψυχαγωγικός σκοπός:

Βασικός και αναγκαίος σκοπός των μικρών ιστοριών είναι να ψυχαγωγήσουν τα μικρά παιδιά. Η ηλικία των παιδιών είναι συνδεδεμένη με τις έννοιες χαρά, διασκέδαση, ξενοιασιά, ζωντάνια. Οι έννοιες αυτές περνούν αβίαστα μέσα από τα θέματα των κειμένων τους που έχουν σχέση με τις σκανταλιές, τα παιχνίδια, τις επιθυμίες των μικρών παιδιών.

B) Διανοητικός σκοπός:

Ένας άλλος σημαντικός σκοπός των μικρών ιστοριών είναι να καλλιεργήσουν τη φαντασία, τον εσωτερικό κόσμο των μικρών παιδιών και να αυξήσουν τον πλούτο των ιδεών τους. Η φαντασία τους καλλιεργείται μέσα από τους διαλόγους, τους μονολόγους, τις ενέργειες των ζώων, των φυτών, των αντικειμένων. Το παιδί μέσα από τις σελίδες των μικρών ιστοριών μεταφέρεται σε έναν άλλο κόσμο παρόλο που τα θέματα και τα αφηγηματικά πρόσωπα είναι παρμένα από την καθημερινή ζωή. Η μαμά, η γιαγιά, ο παππούς, ο αστυνόμος είναι πρόσωπα που ζωντανεύουν μέσα από τις μικρές ιστορίες, ενώ τα θέματα που υπάρχουν σε αυτές έχουν σχέση με την φύση, την προσφορά, την συνεργασία με αποτέλεσμα να εμπλουτίζονται οι γνώσεις των παιδιών για το γύρω περιβάλλον και για τα πρόσωπα που υπάρχουν μέσα σε αυτό. Ταυτόχρονα τα παιδιά ενημερώνονται και πληροφορούνται για κοινωνικά, πολιτισμικά, ιστορικά θέματα αλλά και για θέματα υγείας.

Γ) Γλωσσικός σκοπός

Τα βιβλία με μικρές ιστορίες στοχεύουν στην εκμάθηση και στην καλλιέργεια της μητρικής γλώσσας. Αυτά αναφέρονται σε πολύ μικρά παιδιά που το λεξιλόγιό τους είναι περιορισμένο για αυτό και τα κείμενα είναι διατυπωμένα με τέτοιο τρόπο ώστε να είναι κατανοητά από τα παιδιά. Παράλληλα μέσα στα κείμενα πρέπει να υπάρχουν λέξεις που δεν τις έχουν ακούσει νωρίτερα τα παιδιά, με σκοπό να διευρύνουν το λεξιλόγιό τους. Οι νέες λέξεις γίνονται

κατανοητές μέσα από όλο το κείμενο αλλά και από τις εικόνες που παρατίθενται στις μικρές ιστορίες.

Δ) Αισθητικός σκοπός:

Οι μικρές ιστορίες συμβάλλουν και στην αισθητική ανάπτυξη των παιδιών. Αυτό επιτυγχάνεται εκτός από την ανάπτυξη της φαντασίας, με τις φιγούρες, τα σχέδια, τα χρώματα που υπάρχουν στις εικόνες και τις κάνουν να ζωντανεύουν. Το παιδί ερχόμενο σε επαφή με τις εικόνες και παρατηρώντας αυτές, δέχεται κάποια ερεθίσματα που στη συνέχεια τα αξιοποιεί στις δικές του δημιουργίες. Οι εικόνες είναι ιδιαίτερα προσεγμένες για να ταιριάζουν στο πνευματικό και ηλικιακό επίπεδο των παιδιών.

Ε) Ηθικός σκοπός:

Ένας ακόμα σημαντικός σκοπός των μικρών ιστοριών είναι να δημιουργήσουν ηθικές προσωπικότητες. Η ηθική διδαχή δίνεται μέσα από τη δράση και την ζωή των ηρώων. Έτσι στο εσωτερικό των μικρών ιστοριών συναντάμε ήρωες που προβληματίζονται, που παθαίνουν, που ξεπερνούν τις δυσκολίες, που διασκεδάζουν. Το παιδί αντιλαμβάνεται όλες αυτές τις καταστάσεις, αναπτύσσει την κριτική του ικανότητα και αποκτά αυτογνωσία.

A.3.4. Ο ρόλος της εικόνας στις μικρές ιστορίες

Σε ένα λογοτεχνικό βιβλίο, κάθε λέξη, κάθε φράση, κρύβει έναν άλλο κόσμο μη ορατό, μια εικόνα ή ένα συναίσθημα που καλούμαστε διαβάζοντας να ανακαλύψουμε, αυτή άλλωστε είναι και η μαγεία του.

Η εικόνα σε ένα παιδικό βιβλίο και συγκεκριμένα στις μικρές ιστορίες, παίζει καθοριστικό ρόλο. Ένα εικονογραφημένο βιβλίο γίνεται τις περισσότερες φορές ο συνδετικός κρίκος του παιδιού με την τέχνη και αυτό γιατί συντελεί στην ανάπτυξη της παρατηρητικότητας και της φαντασίας τους. Οι εικόνες πρέπει να παριστάνουν κάτι από το βιωματικό κόσμο των παιδιών και από τον κόσμο που τα περιβάλλει, να δείχνουν τον έμψυχο και άψυχο κόσμο που τα περιβάλλει ζωντανό και γνήσιο. Το παιδί μαθαίνει όχι μόνο ιστορίες για την φύση αλλά έρχεται σε άμεση επαφή με έναν ολοκληρωμένο πλούτο ιδεών αφού το εικονογραφημένο βιβλίο δίνει στο παιδί ποικίλες πληροφορίες. Οι πληροφορίες αυτές αναφέρονται στο κοντινό του περιβάλλον, στη φύση, στη συμπεριφορά των ζώων, σε γεωγραφικά θέματα και γενικότερα σε ότι ονομάζουμε ζωή. Το παιδί επεξεργάζεται τις πληροφορίες που του δίνουν οι εικόνες με το χάρισμα της παρατηρητικότητας που χαρακτηρίζει αυτή την ηλικία, επεκτείνει τις γνώσεις του και διευρύνει τους ορίζοντές του με αποτέλεσμα να αναπτύσσει την φαντασία του.

Για τα μικρά παιδιά το εικονογραφημένο βιβλίο είναι μύηση στην ίδια τη ζωή. Η εικόνα έχει κυρίως λειτουργία γνωστική. Το παιδί γνωρίζει τον κόσμο μέσα από την εικόνα η οποία συνοδεύει την λεκτική περιγραφή του. Ο ρόλος όμως της εικόνας δεν περιορίζεται μόνο σε αυτόν τον ρόλο. Η εικόνα μπορεί και πρέπει να λέει περισσότερα από όσα λέει ο λόγος, ή να λέει λιγότερα και να ερεθίζει τον αναγνώστη να σκεφτεί και άλλα.

Ο ρόλος της εικόνας όμως είναι πολύ σημαντικός και για ένα άλλο λόγο. Η εικόνα λειτουργεί πολλές φορές υποβοηθητικά στο κείμενο. Οι εικόνες που παρατίθενται σε ένα παιδικό βιβλίο παρουσιάζουν τα γεγονότα που διαδραματίζονται στην ιστορία, περιγράφοντας με αυτό τον τρόπο εν περιλήψει το νόημα του κειμένου. Το βιβλίο γίνεται ελκυστικό με την εικόνα καθώς σπάει την μονοτονία του κειμένου. Τα παιδιά αρέσκονται περισσότερο

στο να βλέπουν τις εικόνες της ιστορίας και να παρακολουθούν την εξέλιξή της μέσω αυτών γιατί τα χρώματα και τα σχήματα που κυριαρχούν κινούν το ενδιαφέρον τους και παράλληλα ξεφεύγουν από τις ίδιες τις εικόνες και οδηγούνται στη δημιουργία δικών τους.

Η εικόνα στο παιδικό βιβλίο παίζει και τον ρόλο της διακόσμησης. Τα στοιχεία που συνθέτουν μια εικόνα στολίζουν και ομορφαίνουν το παιδικό βιβλίο και είναι ικανά να επηρεάσουν τα παιδιά στην αγορά του. Με αυτό τον τρόπο επιτυγχάνεται η όλο και μεγαλύτερη πώληση παιδικών βιβλίων που έχουν αξιόλογο περιεχόμενο τόσο στον λόγο όσο και στην εικόνα.

Αν προσθέσουμε σε όλα τα παραπάνω και το παιδαγωγικό αίτημα, πως με την σωστή εικονογράφηση επιδιώκεται και η δημιουργία αισθητικών πρότυπων για το παιδί, εύκολα συμπεραίνεται η πρωταρχική σημασία της εικονογράφησης για το παιδικό βιβλίο. Σε αυτό η εικόνα λειτουργεί μεταφορικά, περικλείοντας γνήσια αισθητική χαρά, με όλα τα στοιχεία της αναλογίας, ισορροπίας, χρώματος κλπ. που απαιτεί η τέχνη (Δελώνης, 1986: 183).

Τα στοιχεία της εικόνας είναι το σχέδιο, το χρώμα, η σύνθεση και η τεχνική (Διαδρομές, 1999: 18) Ο τρόπος που όλα αυτά επιλέγονται και συνδυάζονται δίνει το χαρακτήρα της εικόνας. Είναι η γλώσσα της εικόνας, που μπορεί να είναι επιθετική ή νοσταλγική, χιουμοριστική ή ρομαντική, ρεαλιστική ή ονειρική. Τα στοιχεία της εικόνας δεν είναι απαραίτητο να συνυπάρχουν πάντα. Είναι δυνατόν να μην έχουμε χρώματα ή να έχουμε σύνθεση εικονική, όπως επίσης συχνά υπάρχουν εικόνες φτιαγμένες με συνδυασμό χρωμάτων.

Τελικά η εικόνα απαιτεί ένα δικό της τρόπο ανάγνωσης (Διαδρομές, 1999: 18). Η εικόνα είναι η πρώτη μορφή ανάγνωσης και η πιο απλή για αυτό και μπορεί να λειτουργεί και χωρίς την παρουσία του γραπτού λόγου. Να περιέχει δηλαδή μια αφήγηση που εκτυλίσσεται μόνο εικαστικά.

Η εικόνα είναι μια πρόκληση, μια άλλη γλώσσα' είναι το πρώτο μέσο για την επαφή με έντυπο λόγο. Καλλιεργεί την ευαισθησία του παιδιού και μαθαίνοντας το να βλέπει και να παρατηρεί, το καθιστά ικανό να δέχεται τα

μηνύματα του καλλιτέχνη και ταυτόχρονα το προσελκύει προς το κείμενο του βιβλίου, το κάνει να αγαπήσει το διάβασμα

Εικόνα και κείμενο απαιτούν εναρμόνιση προκειμένου γλώσσα και εικόνα να πληροφορήσουν και να ενημερώσουν πληρέστερα τον αναγνώστη. Η στατικότητα και των δύο αποτελεί πλεονέκτημα, σε σύγκριση με την κινούμενη εικόνα των ταινιών, επειδή δίνει τη δυνατότητα στο παιδί, να την περιεργαστεί και να την ερμηνεύσει όποτε θελήσει.

Η εικόνα είναι στην ουσία η μόνη γλώσσα που τα μηνύματά της, γίνονται κατανοητά από όλους, πέρα από τα γλωσσικά σύνορα, πέρα από συνήθειες και πολιτισμούς.

Β' ΜΕΡΟΣ

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

B.1 Εισαγωγή

Όπως ήδη έχουμε αναφέρει σε προηγούμενο κεφάλαιο της συγκεκριμένης εργασίας τα βιβλία συμβάλλουν στην ολόπλευρη ανάπτυξη του παιδιού για αυτό και πρέπει η ευαισθητοποίηση των παιδιών να ξεκινάει από πολύ μικρή ηλικία.

Στην παρούσα έρευνα κρίναμε σκόπιμο να επιλέξουμε μικρές ιστορίες οι οποίες απευθύνονται ως επί το πλείστον σε παιδιά προσχολικής ηλικίας και οι οποίες μπορούν να παίξουν καθοριστικό ρόλο στην εκπαίδευσή τους. Το παιδί μέσα από τις εικόνες και το κείμενο δέχεται ποικίλλες επιδράσεις άλλωστε η ποικιλία των θεμάτων και των ηρώων που ζωντανεύουν μέσα από τις σελίδες των μικρών ιστοριών, απευθύνονται στο παιδί για να το πληροφορήσουν, να το συγκινήσουν αλλά και για να το ψυχαγωγήσουν.

Σε αυτή την ηλικία είναι φανερή η ανάγκη του παιδιού για ήρωες και η ανάγκη που έχει για ταύτιση μαζί τους. Μέσω αυτής της ταύτισης το παιδί κατανοεί τα δικά του συναισθήματα αλλά και εκείνα των άλλων με μεγαλύτερη ευκολία, γνωρίζει εμπειρίες τρίτων και βρίσκει λύσεις σε προβλήματα που αφορούν το ίδιο ή τους ήρωες της ιστορίας. Οι κάθε λογής ήρωες των μικρών ιστοριών εκφράζουν τον προβληματισμό, τα ενδιαφέροντα

των παιδιών και τα βοηθούν να ενταχθούν στην πραγματικότητα μέσα από την διασκέδαση και την απόλαυση. Ο ρεαλισμός που είναι κυρίαρχος στις μικρές ιστορίες ίσως ισχυροποιεί την άποψη ότι το παιδιά επιλέγει να ταυτίζεται με τον κεντρικό ήρωα της ιστορίας, τον ηθικά αποδεκτό χαρακτήρα. Μπορεί τα παιδιά να θαμπώνονται από υπερμεγέθης ήρωες, πάντα όμως εμπιστεύονται τα μικρά ανθρωπάκια που τους θυμίζουν τον εαυτό τους και για αυτό ταυτίζονται και ευκολότερα. Η συνάντηση του μικρού αναγνώστη ή του ακροατή με τον κάθε λογής ήρωα συντελείται την στιγμή που ο πρώτος λαμβάνει μέσα από την αφήγηση πληροφορίες και απόψεις που αντιστοιχούν στο επίπεδο της νοητικής του εξέλιξης. Όπως καταλαβαίνουμε λοιπόν τα μικρά παιδιά δημιουργούν μια ιδιαίτερη σχέση με τους ήρωες των ιστοριών που τους ενδιαφέρουν.

B.1.1. Η παρούσα έρευνα - Μεθοδολογία και σκοπός της έρευνας

Η παρούσα έρευνα και εφαρμογή που πραγματοποιήθηκε σκοπό έχει:

- ⇒ Να καταγράψει τις εικονογραφημένες μικρές ιστορίες που έχουν εκδοθεί από το 1980 και μετά και που έχουν για ήρωα τους παιδιά και απευθύνονται σε παιδιά ηλικίας 4 μέχρι 8 χρονών
- ⇒ Την εφαρμογή στα νηπιαγωγεία, για να εξετάσει τις προτιμήσεις των παιδιών ως προς τους ήρωες των μικρών ιστοριών, συγκεκριμένα αν προτιμούν για ήρωες ζώα ή παιδιά.

Για το πρώτο μέρος της έρευνας η ποσοτική καταμέτρηση των δεδομένων ήταν μια από τις επιδιώξεις μας. Έχοντας ως αντικείμενο έναν συγκεκριμένο αριθμό κειμένων, προχωρήσαμε στην ανάγνωση, ανάλυση και επεξεργασία του περιεχομένου για να καταλήξουμε στα αποτελέσματα και στα συμπεράσματα.

Όσο αναφορά το δεύτερο μέρος, για την επίτευξη του στόχου μας μια σημαντική παράμετρος είναι το κείμενο που θα διαβαστεί στα παιδιά, το οποίο πρέπει να είναι κατάλληλο γιατί μόνο έτσι θα αποτελέσει σημαντικό εργαλείο στα χέρια της νηπιαγωγού και θα δημιουργήσει τις κατάλληλες συνθήκες για την κατάκτησή του από τα παιδιά.

Οι υποθέσεις της έρευνας μας είναι οι εξής:

- Εάν η γλώσσα των μικρών ιστοριών είναι αντίστοιχη της γλωσσικής ανάπτυξης του παιδιού.
- Εάν στα παιδιά αρέσουν οι ήρωες που ζωντανεύουν μέσα από τις σελίδες των μικρών ιστοριών.
- Εάν τα παιδιά μπορούν να ταυτιστούν με κάθε λογής ήρωες.
- Εάν τα παιδιά ταυτίζονται περισσότερο με ήρωες παιδιά
- Εάν η αφήγηση μικρών ιστοριών επηρεάζει τις προτιμήσεις των παιδιών ως προς τους ήρωες που επιλέγουν.
- Εάν οι μικρές ιστορίες ψυχαγωγούν τα παιδιά και προάγουν την ανάπτυξή τους.

Η παρούσα έρευνα θα περιγράψει τις ιδέες και τις προτιμήσεις των παιδιών σχετικά με τους ήρωες των μικρών ιστοριών και τις τυχόν διαφοροποιήσεις στις προτιμήσεις τους μετά την ανάγνωση των ιστοριών.

Για την σωστή διεξαγωγή της έρευνας μέσα στο νηπιαγωγείο χρησιμοποίησα δύο μικρές ιστορίες με το ίδιο θέμα αλλά διαφορετικούς ήρωες. Η ιστορία με ήρωα το παιδί, τον Ντοκ, ήταν της Διακαινισάκης Πόπης, «Ποτέ, ποτέ πια», εκδ. Κέδρος, Αθήνα 2003 και στην δεύτερη ιστορία απλά έβαλα για ήρωα ένα ζώο, τον Μάκη το γουρουνάκι. Για τις ανάγκες της παρούσας έρευνας χρησιμοποιήθηκε το διδακτικό μοντέλο της συστηματοποιημένης απασχόλησης με τα εξής στάδια:

Στο πρώτο στάδιο έγινε μια μικρή συζήτηση με τα παιδιά για τους ήρωες των μικρών ιστοριών και ακολούθησε η ερώτηση πριν την ανάγνωση των μικρών ιστοριών. Καλούσα ένα ένα τα παιδιά, τους έκαναν την ερώτηση ενώ οι απαντήσεις τους μαγνητοφωνούνταν.

Στο δεύτερο στάδιο έγινε η ανάγνωση των δύο μικρών ιστοριών με τους διαφορετικούς ήρωες, στην γωνιά της παρεούλας. Υιοθετήθηκε η μέθοδος της ανάγνωσης για να μην υπάρξει αλλοίωση στο κείμενο αλλά και για να περάσουν τα μηνύματα ακριβώς έτσι όπως τα μεταφέρει.

Στο τρίτο στάδιο έκανα στα παιδιά πάλι μια ερώτηση για να δω πλέον αν η παρέμβαση των μικρών ιστοριών τα έκανε να αλλάξουν προτιμήσεις.

Η ίδια διαδικασία ακολουθήθηκε σε όλα τα τμήματα των νηπιαγωγείων στα οποία πραγματοποιήθηκε η έρευνα.

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε στην πόλη του Βόλου, από τις 10 έως τις 18 Μαΐου, σε τέσσερα νηπιαγωγεία. Στο 2^ο διθέσιο (κλασικό) στις 10/5/05, στο 3^ο κλασικό στις 13/5/05, στο 19^ο κλασικό στις 16/5/05 και στο 3^ο ολοήμερο στις 18/5/05. Ο συνολικός αριθμός των νηπίων που συνεργάστηκαν στην έρευνα ήταν 60 παιδιά (νήπια και προνήπια) που αντιστοιχούν σε τέσσερα διαφορετικά τμήματα. Στα δύο πρώτα τμήματα διαβάστηκε πρώτα η μικρή ιστορία με ήρωα παιδί και έπειτα αυτή που είχε ήρωα ζώο. Στα δύο τελευταία τμήματα έγινε το αντίθετο, πρώτα διάβασα την μικρή ιστορία με ήρωα το ζώο και έπειτα την ιστορία με ήρωα το παιδί.

Για την επιτυχή διεξαγωγή της έρευνας χρησιμοποιήθηκε το ερωτηματολόγιο για την συλλογή και την εξαγωγή των συμπερασμάτων, εφ' όσον κρίθηκε πιο κατάλληλο για την συγκεκριμένη έρευνα. Το ερωτηματολόγιο των συνεντεύξεων περιλαμβάνει δύο ερωτήσεις που σκοπό έχουν να εκμαιεύσουν τις απόψεις των παιδιών πάνω στο συγκεκριμένο θέμα. Με την πρώτη ερώτηση («Όταν σου διαβάζουν μια μικρή ιστορία σου αρέσει πιο πολύ ο ήρωας να είναι παιδί ή ζώο»), προσπάθησα να δω τις προτιμήσεις των παιδιών ως προς τους ήρωες και τις προτιμήσεις τους. Η δεύτερη ερώτηση («Ποια ιστορία σου άρεσε πιο πολύ, αυτή που ο ήρωας ήταν παιδί ή αυτή που ο ήρωας ήταν ζώο; Γιατί;»), γίνεται μετά την ανάγνωση των μικρών ιστοριών. Με αυτή την ερώτηση ερεύνησα τις διαφοροποιήσεις στις προτιμήσεις των παιδιών μετά από την παρέμβαση των μικρών ιστοριών.

B.1.2. Καταγραφή εικονογραφημένων μικρών ιστοριών - Οι χαρακτήρες των εικονογραφημένων μικρών ιστοριών

Ένας από τους σκοπούς της συγκεκριμένης έρευνας είναι να καταγράψει έναν αριθμό από τις εικονογραφημένες μικρές ιστορίες με ήρωες παιδιά που υπάρχουν στο εμπόριο και να δούμε πως παρουσιάζονται τα παιδιά μέσα από τις σελίδες τους. Ακολουθεί η καταγραφή και η ανάλυση των εικονογραφημένων μικρών ιστοριών:

- 1) Αμπαριώτη Αθανασία, *Αχ, αυτή η πρώτη μέρα στο σχολείο*, εικ. Σταματιάδη Ντανιέλα, Κέδρος, Αθήνα 2004
- 2) Βίλχελμ Χανς, *ένας καινούριος φίλο – οι ιστορίες του Βάλντο*, εικ. Βίλχελμ Χανς, μετ. Μαρμαρίδου Ε.Χ, Σύγχρονοι Ορίζοντες, Αθήνα 2001
- 3) Branford Henrietta, *Πλιτς Πλάτς- Πρώτη βουτιά στη θάλασσα*, εικ. *Beardshow Rosalind*, μετ. Χριστοπούλου Ειρήνη, Μεταίχμιο, Αθήνα 2003
- 4) Διακαινισάκη Πόπη, *Ποτέ, ποτέ πια*, Κέδρος, Αθήνα 2003
- 5) Γουίλις Ζαν, *Ρος Τόνι Θέλω να φύγω από την πόλη*, μετ. Κοντολέων Μάνος, Άγκυρα, Αθήνα 2003, α΄ έκδοση 2001
- 6) Έρβ Κριστίν, *Η Λίνα η Ποντικίνα και η Τίνα η λιονταρίνα*, εικ. *Marichon David*, Ψυχογιός, Αθήνα 2001, σειρά φραουλίτσα
- 7) Ζαραμπούκα Σοφία, *Η γρίπη, μαγογιατρός*, εικ. Ζαραμπούκα Σοφία, Πατάκης, Αθήνα 1998, γ΄ έκδοση
- 8) Κοντολέων Μάνος, *Η Μάρω πάει σχολείο*, εικ. Σώλου Τέτη, Πατάκης, Αθήνα 1990
- 9) Λεμάνς Φιλίπ, *Ποιος φοβάται το σκοτάδι;*, σειρά Φραουλίτσα, εικ. *Anna Tromme*, Ψυχογιός, Αθήνα 2005, α΄ έκδοση
- 10) Μακ Νάτον Κόλιν, *Μια ασυνήθιστη μέρα στο σχολείο*, εικ. *Κιταμούρα Σαμόσι*, μετ. Χριστοπούλου Ειρήνη, μεταίχμιο παιδικό, Αθήνα 2004, α΄ έκδοση
- 11) Moses Brian, *Βαριέμαι*, εικ. *Gord Mike*, μετ. Λαμπρινίδου Ευαγγελία, Μοντέρνοι Καιροί, Αθήνα 1998, α΄ έκδοση 1997

- 12) Moses Brian, *Είναι άδικο*, εικ. *Gord Mike*, μετ. *Λαμπρινίδου Ευαγγελία*, Μοντέρνοι Καιροί, Αθήνα 1998, α΄ έκδοση 1997
- 13) Moses Brian, *Θυμώνω*, εικ. *Gord Mike*, μετ. *Λαμπρινίδου Ευαγγελία*, Μοντέρνοι Καιροί, Αθήνα 1998, α΄ έκδοση 1997
- 14) Moses Brian, *Νιώθω μοναξιά*, εικ. *Gord Mike*, μετ. *Λαμπρινίδου Ευαγγελία*, Μοντέρνοι Καιροί, Αθήνα 1998, α΄ έκδοση 1997
- 15) Moss Mirriam, *Η επίθεση της ψείρας*, εικ. *Durand Delphin*, Μεταίχμιο, Αθήνα 2002, α΄ έκδοση
- 16) Μυλωνά Φωτεινή, *Το μαγικό κουμπί*, εικ. *Βαρβαρούση Λήδα*, Μικρή Μίλητος, Αθήνα 2003
- 17) Ντόντς Σαϊομπάν, *Ντριν- ντριν*, μετ. *Καπλάνη Σύσση*, Άγκυρα, Αθήνα 1999, α΄ έκδοση
- 18) Παράσχου Σοφία, *Δεν υπάρχουν δράκοι σου λέω*, εικ. *Σώλου Τέτη*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2001
- 19) Reynolds H. Peter, *Η τελεία*, εικ. *Reynolds H. Peter*, μετ. *Θεοδωρίδου Αγγελική*, Αίσωπος, Αθήνα 2004
- 20) Ross Tony, *Θέλω το γιογιό μου*, εικ. *Ross Tony*, μετ. *Bloom Becky*, Ζεβρόδειλος, Αθήνα 1998, α΄ έκδοση 1986
- 21) Ross Tony, *Η άψογη Ισαβέλλα*, εικ. *Ross Tony*, μετ. *Χωρεάνθη Βερίνα*, Σ. Ι. Ζαχαρόπουλος, Αθήνα 1991, α΄ έκδοση 1988
- 22) Ross Tony, *Θέλω να είμαι*, εικ. *Ross Tony*, απόδοση *Κοκκίνου Βασιλική*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2002
- 23) Sanchez Isidro, *Ο σκύλος μου*, εικ. *Rius Maria*, μετ. *Γιαννακούρα Έφη*, Κέδρος, Αθήνα 1998, α΄ έκδοση 1993
- 24) Sanchez Isidro, *Καλοκαιρινά σπορ*, εικ. *Peris Carme*, μετ. *Γιαννακούρα Έφη*, Κέδρος, Αθήνα 1998, α΄ έκδοση 1993
- 25) Τελαντ Πασκάλ, *Το πιο όμορφο δώρο του κόσμου*, εικ. *Σαραζέν Ζαν Σάρλ*, απόδοση Ρώσση – Ζαίρη Ρένα, Μίνωας, Παρίση 1996
- 26) Τζιώτη – Κυρίτση Ιωάννα, *Το πεισματάρικο δοντάκι της Ρίτας*, εικ. *Σώλου Τέτη*, Μικρή Μίλητος, Αθήνα 2004, σειρά Μικρές Αγωνίες

- 27) Τζιώτη – Κυρίτση Ιωάννα, *Το σπασμένο χέρι του Νίνο*, εικ. Σώλου Τέτη, Μικρή Μίλητος, Αθήνα 2004, σειρά Μικρές Αγωνίες
- 28) Τζιώτη – Κυρίτση Ιωάννα, *Οι βρεγμένες νύχτες της Καίτης*, εικ. Σώλου Τέτη, Μικρή Μίλητος, Αθήνα 2003, σειρά Μικρές Αγωνίες
- 29) Τζιώτη – Κυρίτση Ιωάννα, *Η πιπίλα του Πάνου*, εικ. Σώλου Τέτη, Μικρή Μίλητος, Αθήνα 2003, σειρά Μικρές Αγωνίες
- 30) Τριβιζιάς Ευγένιος, *Η Χαρά και το Γκουντούν, Το μυστικό της μαξιλαροθήκης*, εικ. Ελευθερίου Βαγγέλης, Πατάκης, Αθήνα 1994
- 31) Τριβιζιάς Ευγένιος, *Η Χαρά και το Γκουντούν, Οι τρεις αποκριάτικες κορδέλες*, εικ. Ελευθερίου Βαγγέλης, Πατάκης, Αθήνα 1994
- 32) Τριβιζιάς Ευγένιος, *Η Χαρά και το Γκουντούν, Η μεγάλη φαγούρα*, εικ. Ελευθερίου Βαγγέλης, Πατάκης, Αθήνα 1993
- 33) Τριβιζιάς Ευγένιος, *Η Χαρά και το Γκουντούν, Το ανώνυμο γράμμα*, εικ. Ελευθερίου Βαγγέλης, Πατάκης, Αθήνα 1993
- 34) Τριβιζιάς Ευγένιος, *Η Χαρά και το Γκουντούν, Το βουνό της τύχης*, εικ. Ελευθερίου Βαγγέλης, Πατάκης, Αθήνα 1994
- 35) Τριβιζιάς Ευγένιος, *Η Χαρά και το Γκουντούν, Τα πάρτι των καγκουρό*, εικ. Ελευθερίου Βαγγέλης, Πατάκης, Αθήνα 1994
- 36) Τριβιζιάς Ευγένιος, *Η Χαρά και το Γκουντούν, Ο υπέροχος σκουπιδοτενεκές*, εικ. Ελευθερίου Βαγγέλης, Πατάκης, Αθήνα 1994
- 37) Τριβιζιάς Ευγένιος, *Η Χαρά και το Γκουντούν, Οι δώδεκα ομπρέλες*, εικ. Ελευθερίου Βαγγέλης, Πατάκης, Αθήνα 1998, α' έκδοση 1994
- 38) Τριβιζιάς Ευγένιος, *Το απίθανο τσίρκο του Μανόλη, Ιστορίες από το νησί των πυροτεχνημάτων*, εικ. Λιάπη Βάλλυ, Αθήνα 1984, έκτη έκδοση
- 39) Τριβιζιάς Ευγένιος, *Ο ήλιος της Λίζας, Ιστορίες από το νησί των πυροτεχνημάτων*, εικ. Ελευθερίου Βαγγέλης, Κέδρος, Αθήνα 1991
- 40) Τριβιζιάς Ευγένιος, *Οι μυστικές περιπέτειες της Δανάης, Η Κινέζα κούκλα*, εικ. Βαρβάκη Ράνια, Μίνωας, Αθήνα 2001, σειρά άμεση δράση
- 41) Τριβιζιάς Ευγένιος, *Ο θαλασσογιατρός*, εικ. Ελευθερίου Βαγγέλης, Κέδρος, Αθήνα 2000

- 42) Τσιλιμένη Τασούλα, *Εμείς και η φύση – Ζώα- Το κάστρο της Καρέτα-καρέτα*, εικ. *Τούρκο Τιτσιάνα*, Καστανιώτης, Αθήνα 1995
- 43) Τσιλιμένη Τασούλα, *Εμείς και η φύση – Ανακύκλωση- Πως ένα βιβλίο έγινε χαρταετός*, εικ. *Τούρκο Τιτσιάνα*, Καστανιώτης, Αθήνα 1995
- 44) Vendrell Sole Carme, *Ο μεγάλος μου αδερφός*, εικ. *Parramon J.M.*, μετ. Λεμπέση Κάτια, Κέδρος, Αθήνα 1996
- 45) Villemin – Naumann Christine, *Ένα αδερφάκι για την Νίνα*, εικ. *Barcilon Marriane*, μετ. *Τριανταφύλλου Κατερίνα*, Παπαδοπούλου, Αθήνα 2005
- 46) Villemin – Naumann Christine, *Μια κοκέτα πριγκηπέσα*, εικ. *Barcilon Marriane*, μετ. *Τσιώρου Βίκυ*, Παπαδοπούλου, Αθήνα 2003, α' έκδοση 2002
- 47) Villemin – Naumann Christine, *Η πιπίλα της Νίνας*, εικ. *Barcilon Marriane*, μετ. *Τσιώρου Βίκυ*, Παπαδοπούλου, Αθήνα 2002

Βασικός παράγοντας διαμόρφωσης των εικονογραφημένων μικρών ιστοριών, τον οποίον προβάλλουν με ιδιαίτερη φροντίδα οι συγγραφείς, είναι το μυθιστορηματικό πρόσωπο, ο «ήρωας» ή «χαρακτήρας».

Σχετικά με τον όρο «χαρακτήρας», οι θεωρητικοί της λογοτεχνίας χρησιμοποίησαν διάφορες ονομασίες για να προσδιορίσουν την ταυτότητα του, όπως: «ήρωας», «πρωταγωνιστής», «δευτεραγωνιστής», και αργότερα «τύπος», «χαρακτήρας» ή «αντιήρωας» κ.α., καθεμιά από τις οποίες αναφέρεται σε συγκεκριμένη κατηγορία ή ρόλο.

Σύμφωνα με τον Tomashevsky, το πρόσωπο το οποίο λαμβάνει την πιο έντονη και την πιο έκδηλη συναισθηματική χροιά καλείται ήρωας» ο ήρωας είναι το πρόσωπο του έργου που ο αναγνώστης παρακολουθεί με μεγαλύτερη προσοχή. Ο ήρωας προκαλεί την συμπόνια, τη συμπάθεια, τη χαρά και τη λύπη του αναγνώστη (Σιβροπούλου, 2003:17).

Στις εικονογραφημένες μικρές ιστορίες υπάρχουν πέντε τύποι χαρακτήρων και καταστάσεων (Norton, 1991: 193-195):

- Ζώα ανθρωποποιημένα
- Ζώα που μιλούν με ανθρώπινα αισθήματα
- Προσωποποιημένα αντικείμενα
- Άτομα σε ρεαλιστικές καταστάσεις
- Χιουμοριστικές και φανταστικές καταστάσεις

Στη συγκεκριμένη εργασία μας ενδιαφέρει και για αυτό θα ασχοληθούμε με τις κατηγορίες «άτομα σε ρεαλιστικές καταστάσεις» και «χιουμοριστικές και φανταστικές καταστάσεις».

Άτομα σε ρεαλιστικές καταστάσεις:

Ένας τύπος χαρακτήρων που χρησιμοποιούν οι συγγραφείς στις εικονογραφημένες μικρές ιστορίες είναι αυτός που αναφέρεται σε άτομα που εμπλέκονται σε ρεαλιστικές καταστάσεις. Τα μικρά παιδιά αναλαμβάνουν ιστορίες για άλλα παιδιά ή ενήλικες, που έχουν τις έννοιες τους, τα προβλήματά τους, τις χαρές και τις επιθυμίες τους. Πολύ συχνά αρέσει στα

παιδιά να έχουν την αίσθηση ότι έχουν ανάμειξη σε ιστορίες ίσως και μόνο γιατί το δικό τους όνομα χρησιμοποιείται για τον ήρωα της ιστορίας. « Το όνομα δρούσε ως ενισχυτικό του ενδιαφέροντος και της προσοχής, γιατί αντικαθιστούσε μια ενίσχυση του μηχανισμού της ταύτισης» (Ροντάρι 2003:143).

Οι παιδικοί χαρακτήρες δεν απευθύνονται μόνο σε παιδιά για να ικανοποιήσουν την ανάγκη τους για φυγή και όνειρα. Ο παιδικός ήρωας ενσαρκώνει τις ελπίδες, τους φόβους και τις φαντασιώσεις όλης της κοινωνίας.

Χιουμοριστικές και φανταστικές καταστάσεις:

Οι εικονογραφημένες μικρές ιστορίες προκαλούν την απόλαυση των παιδιών μέσω της αυθεντικότητας, της φαντασίας, των συμπαθητικών χαρακτήρων, του χιούμορ και του ενδιαφέροντος ύφους (Norton: 1991:196). Οι συγγραφείς συχνά πλάθουν μια χιουμοριστική και παράξενη ιστορία και οδηγούν τους ήρωες σε ατυχείς και παράλογες καταστάσεις.

Οι χαρακτήρες μέσα στις μικρές ιστορίες παρουσιάζονται πειστικοί, αληθινοί και πραγματικοί. Μιλούν και δρουν πάντα σύμφωνα με την ηλικία τους, το πολιτισμικό τους υπόβαθρο και την εκπαίδευσή τους (Σιβροπούλου, 2003: 28). Είναι ρεαλιστικοί ανθρώπινοι χαρακτήρες, με συναισθήματα, δυνατότητες και αδυναμίες, οικείοι και εύκολα αναγνωρίσιμοι από τα παιδιά. Διαγράφονται καθαρά αλλά χωρίς επιμονή στην ψυχογραφική τους παρουσίαση, πράγμα που επιτρέπει ευκολότερα την ταύτιση των παιδιών με τους ήρωες. Το παιδί ταυτίζεται με τους ήρωες γιατί βρίσκει μέσα στη διήγηση προβλήματα που θα μπορούσε να ήταν και δικά του, χωρίς καν να το φαντάζεται (Σιβροπούλου, 2003:28). Η ενέργεια των ηρώων όπως και η διακωμώδηση των γελοίων, γεννούν μια ατμόσφαιρα ειρηνικής και δημιουργικής καλοσύνης, που ξεκουράζει τα παιδιά.

Οι κεντρικοί ήρωες, είτε εμφανίζονται ως ζώα είτε ως ενήλικες ή παιδιά, είναι καθαρά σχεδιασμένοι- απλοί, αποφασιστικοί, ειλικρινείς, ρομαντικοί, αξιαγάπητοι, δραστήριοι και εργατικοί, συναισθηματικοί αλλά και γοητευτικοί- αναπτύσσουν όλων των ειδών τις διαπροσωπικές σχέσεις,

εμπλέκονται στη δράση της ιστορίας, συνεπαίρονται από την πιθανότητα του τυχαίου και της επιτυχίας.

Ως προς την ανάπτυξη και εξέλιξή τους οι ήρωες δεν είναι πάντα πλήρως αναπτυγμένοι. Δεν αλλάζουν όλοι οι ήρωες, αρκετοί όμως ξεχωρίζουν για την ανάπτυξη της προσωπικότητάς τους (Σιβροπούλου, 2003: 29).

Ως προς την παρουσίαση των ηρώων, οι συγγραφείς μιλούν για αυτούς μέσα από τις πράξεις, την ομιλία και την εμφάνισή τους, μέσα από τις σκέψεις των άλλων χαρακτήρων και τα σχόλια του αφηγητή.

Καταληκτικά, οι χαρακτήρες δεν είναι λαβυρινθώδεις, αλλά απλοί, τυπικοί, ενώ αναπτύσσονται ευθύγραμμα. Δεν γνωρίζουν πολλές μεταστροφές και διλήμματα και η συμπεριφορά τους είναι ανθρώπινη και ενιαία. Διατηρούν τον μονοδιάστατο χαρακτήρα τους και αυτό γιατί τα παιδιά έχουν ανάγκη από κάποια σταθερότητα στους χαρακτήρες, για να είναι γνώριμοι και για να γίνει αντιληπτοί η αλλαγή που προέρχεται από την πλοκή (Σιβροπούλου, 2003: 29).

Στη συγκεκριμένη εργασία και εφ' όσον ασχολούμαστε με τα παιδιά ως ήρωες στις εικονογραφημένες μικρές ιστορίες και με αφορμή την σπουδαιότητα που δίνεται στον χαρακτήρα των ηρώων (κάτι που διακρίνεται έντονα και στο βιβλίο της Σιβροπούλου Ρ. «Ταξίδι στον κόσμο των εικονογραφημένων μικρών ιστοριών») κρίναμε σκόπιμο να καταγράψουμε και να αναλύσουμε τις πτυχές των παιδιών – ηρώων ως προς τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητάς τους, πως δηλαδή παρουσιάζονται μέσα από τις σελίδες των μικρών ιστοριών, ποια είναι τα ενδιαφέροντά τους, οι επιθυμίες, οι ανάγκες και οι ανησυχίες τους.

Αμπαριώτη Αθανασία, Αχ, αυτή η πρώτη μέρα στο σχολείο ,εικ. Σταματιάδη Ντανιέλα , Κέδρος, Αθήνα 2004:

Ο κεντρικός ήρωας σε αυτή την ιστορία είναι ήσυχος, υπόδειγμα για τους φίλους του. Τελείωσε το νηπιαγωγείο και ετοιμάζεται να πάει στο δημοτικό, αλλά δεν θέλει γιατί έχει μάθει όλη μέρα να παίζει και να τραγουδάει. Έχει όλο απορίες και πολλές ανησυχίες.

Εδώ βλέπουμε ότι ο συγγραφέας παρουσιάζει με απλό τρόπο τις ανησυχίες ενός μικρού αγοριού για την πρώτη μέρα στο δημοτικό σχολείο, κάτι που σίγουρα απασχολεί και πολλά άλλα παιδιά της ηλικίας του, οπότε τους δίνεται η δυνατότητα να ταυτιστούν μαζί με τον ήρωα και να βρουν λύσεις στα προβλήματά τους.

Βίλγελμ Χανς, Ένας καινούριος φίλο – οι ιστορίες του Βάλντο, εικ. Βίλγελμ Χανς, μετ. Μαρμαρίδου Ε.Χ, Σύγχρονοι Ορίζοντες, Αθήνα 2001:

Εδώ ο ήρωας, ο Μένης, ένα αγόρι 8 χρονών, είναι λυπημένος γιατί μετακόμισε σε άλλη πόλη και ένιωθε πολύ μόνος. Ήθελε να παίξει με φίλους και δεν είχε κανέναν, έτσι αποφάσισε να εξερευνήσει το καινούριο του σπίτι. Ξαφνικά βρίσκει ένα σκυλάκι και η χαρά του είναι πολύ μεγάλη. Έτσι το παίρνει σπίτι του και νιώθει ότι πολύ γρήγορα απέκτησε έναν καινούριο φίλο.

Ο συγγραφέας εδώ θέλει να παρουσιάσει το πρόβλημα της μετακόμισης μέσα από τα μάτια ενός μικρού αγοριού και εστιάζει στη λύπη και τη μοναξιά που νιώθει λόγω έλλειψης φίλων και την χαρά που την διαδέχεται όταν βρίσκει τον καινούριο του φίλο.

Branford Henrietta, Πλιτς Πλάτς- Πρώτη βουτιά στη θάλασσα, εικ. Beardshow Rosalind, μετ. Χριστοπούλου Ειρήνη, Μεταίχμιο, Αθήνα 2003:

Η μικρή ηρωίδα επισκέπτεται για πρώτη φορά την θάλασσα και νιώθει χαρά και απόλαυση. Διασκεδάζει πολύ και εξερευνεί την ακρογιαλιά και τον βυθό. Ζει μια πρωτόγνωρη εμπειρία και η διαδικασία της ανακάλυψης την γεμίζει ευχαρίστηση και υπερηφάνεια, κάτι που βιώνουν και πολλά παιδιά στην πρώτη τους επαφή με την θάλασσα.

Διακαινισάκη Πόπη, Ποτέ, ποτέ πια, Κέδρος, Αθήνα 2003:

Ο μικρός ήρωας σε αυτή την ιστορία βλέπει πολύ τηλεόραση. Οι φίλοι του τον κοροϊδεύουν γιατί δεν βγαίνει έξω μαζί τους αλλά κάθεται πάντα μπροστά από την τηλεόραση. Η μαμά του έβγαλε από την πρίζα την τηλεόραση και αυτός στεναχωρήθηκε πολύ. Η λύπη του όμως ξεχάστηκε όταν ήρθαν οι φίλοι του να τον πάρουν για παιχνίδι. Αμέσως χάρηκε, έπαιξε με τους φίλους του και αυτοί δεν τον κοροϊδεύαν πια άλλο. Ο μικρός ήρωας ένιωσε υπέροχα και υποσχέθηκε ότι δεν θα ξανάβλεπε πολύ τηλεόραση ποτέ ποτέ πια.

Ο συγγραφέας εδώ περνάει με διασκεδαστικό και ανάλαφρο τρόπο την εξάρτηση ενός παιδιού από την τηλεόραση και την αντιμετώπιση των άλλων απέναντί του. Πολλά παιδιά σήμερα βλέπουν πολλή τηλεόραση και σίγουρα βρίσκουν κοινά σημεία της προσωπικότητάς τους με τον ήρωα της ιστορίας.

Γουίλις Ζαν, Ρος Τόνι *Θέλω να φύγω από την πόλη*, μετ. Κοντολέων Μάνος, Άγκυρα, Αθήνα 2003, α' έκδοση 2001:

Η μικρή ηρωίδα είναι ατίθαση και θέλει να πάρει τη ζωή στα χέρια της. Δεν θέλει να γίνει καλό κορίτσι γιατί το βρίσκει βαρετό. Θέλει να γνωρίσει τον κόσμο να φύγει από την πόλη και από το σπίτι της που μοιάζει με φυλακή και να γνωρίσει τον κόσμο και καινούρια πράγματα. Για την ηλικία της είναι πολύ ανεξάρτητη και θέλει να κατακτήσει τον κόσμο.

Έρβ Κριστίν, *Η Λίνα η Ποντικίνα και η Τίνα η λιονταρίνα*, εικ. Marichon David, Ψυχογιός, Αθήνα 2001, σειρά φραουλίτσα:

Δύο εντελώς διαφορετικά κορίτσια, η Λίνα, που είναι ντροπαλή, πάντα καθαρή, και δεν παίζει με κανένα άλλο παιδί επειδή ντρέπεται και η Τίνα, είναι πάντα με βρώμικα χέρια και πρόσωπο, κάνει συνέχεια φασαρία και παίζει όλη την ώρα, έγιναν οι καλύτερες φίλες.

Ο συγγραφέας εδώ θέλει να τονίσει την διαφορετικότητα μεταξύ των παιδιών και μέσα από την ιστορία να δείξει ότι αυτή η διαφορετικότητα δεν αποτελεί εμπόδιο για μια φιλία.

Ζαραμπούκα Σοφία, *Η γρίπη, μαγογιατρός*, εικ. Ζαραμπούκα Σοφία, Πατάκης, Αθήνα 1998, γ' έκδοση:

Ο ήρωας εδώ είναι άρρωστος και φοβάται τον γιατρό. Είναι γκρινιάρης, φοβητσιάρης και ναζιάρης. Στεναχωρήθηκε που ο ξάδερφος του δεν μπήκε μέσα στο δωμάτιο να τον δει και έβαλε σε εφαρμογή ένα σχέδιο. Μόλις έγινε καλά φώναξε τον ξάδερφο του, του έδωσε ένα φιλάκι και τον κόλλησε. Αυτή τη φορά ήταν ο ήρωάς μας που δεν μπήκε στο δωμάτιο του ξαδέρφου του για να τον δει και έμεινε στην πόρτα. Έτσι με αυτό τον τρόπο πήρα κάποιου είδους εκδίκηση.

Κοντολέων Μάνος, *Η Μάρω πάει σχολείο*, εικ. Σώλου Τέτη, Πατάκης, Αθήνα 1990:

Η ηρωίδα πάει πρώτη μέρα στο νηπιαγωγείο. Στην αρχή ντρέπεται και κρατάει σφικτά το χέρι της μαμά της. Όταν μπαίνει όμως στο σχολείο καμαρώνει και χαίρεται πολύ επειδή στην τάξη υπάρχουν πολλά παιχνίδια. Γνωρίζει τη δασκάλα και τα παιδιά και γίνονται φίλοι. Η ώρα περνάει και τα παιδιά σχολάνε. Η Μάρω πάει στο σπίτι και ανυπομονεί να ξανάπαι στο σχολείο γιατί της αρέσει πολύ

Λεμάνς Φιλίπ, *Ποιος φοβάται το σκοτάδι;*, σειρά Φραουλίτσα, εικ. Anna Tromme, Ψυχογιός, Αθήνα 2005, α' έκδοση:

Η μικρή ηρωίδα σε αυτή την ιστορία φοβάται πολύ το σκοτάδι, συγκεκριμένα φοβάται την μεγάλη πόρτα που οδηγεί στο υπόγειο γιατί εκεί νομίζει ότι υπάρχουν πολλά φοβερά τέρατα. Είναι ξεροκέφαλη γιατί δεν ακούει την μαμά της που της λέει ότι δεν υπάρχει τίποτα εκεί κάτω. Μια μέρα αποφασίζει να μαζέψει όλο της το θάρρος και να κατέβει στο υπόγειο να μιλήσει με τα τέρατα. Ενώ φοβάται πολύ, μένει για να εξερευνήσει το μέρος, όταν ακούει ένα θόρυβο από την ντουλάπα, τρέχει αμέσως και τότε ξεπροβάλλει ένα κουνελάκι. Η ηρωίδα μας ενθουσιάστηκε και έτσι απόκτησε τον πρώτο της φίλο.

Μέσα από αυτή την ιστορία ο συγγραφέας με χιουμοριστικό τρόπο προσπαθεί να μας παρουσιάσει τις ανησυχίες πολλών παιδιών μέσα από το πρόσωπο και την συμπεριφορά της μικρής ηρωίδας.

Μακ Νάτον Κόλιν, *Μια ασυνήθιστη μέρα στο σχολείο*, εικ. *Κιταμούρα Σαυόσι*, μετ. *Χριστοπούλου Ειρήνη*, μεταίγμιο παιδικό, Αθήνα 2004, α΄ έκδοση:

Ο ήρωας σε αυτή την ιστορία είναι πολύ συνηθισμένος και ζει μια συνηθισμένη ζωή. Ωσπου μια μέρα ζει μια ασυνήθιστη εμπειρία. Έρχεται καινούριος δάσκαλος στο σχολείο που τους κάνει ένα εντελώς ασυνήθιστο μάθημα. Τους έβαλε μουσική και τους άφησε να ονειρευτούν και μετά να γράψουν τι αισθάνθηκαν στο χαρτί. Ο συνηθισμένος ήρωας μας, ενθουσιάστηκε πολύ και άρχισε να ταξιδεύει με την φαντασία του σε μέρη άγνωστα και υπέροχα. Όλα ήταν συνηθισμένα αλλά τα όνειρα του ήταν ασυνήθιστα...Ο ήρωα μας έχει φαντασία, είναι ενθουσιώδης και ανυπομονεί να μάθει καινούρια πράγματα.

Montserrat Viza, *Το βράδυ*, εικ. *Bordoy Irene*, μετ. *Γιαννακούρα Έφη*, κέδρος, Αθήνα 1996, α΄ έκδοση 1993:

Ο συγγραφέας μέσα από αυτή την ιστορία μας δείχνει πως περνάνε τα παιδιά το βράδυ, τι κάνουν και το τους αρέσει να κάνουν.

Οι ήρωες μας πριν τον ύπνο, βοηθάνε την μαμά τους, νυστάζουν αλλά δεν θέλουν να κοιμηθούν γιατί στην τηλεόραση έχει την αγαπημένη τους εκπομπή. Είναι ανήσυχια, ενεργητικά και θέλουν να κατακτήσουν όλον τον κόσμο. Περνάει η ώρα, η μαμά τα πάει για ύπνο, τους λέει ιστορίες και επιτέλους γλιστράνε στη χώρα των ονείρων.

Moses Brian, *Βαριέται*, εικ. *Gord Mike*, μετ. *Λαμπρινίδου Ευαγγελία*, Μοντέρνοι Καιροί, Αθήνα 1998, α΄ έκδοση 1997:

Ο ήρωας σε αυτή την ιστορία βαριέται να κάνει τα πάντα. Βαριέται να διαβάσει, βαριέται να παίξει με τα παιχνίδια και τους φίλους του, βαριέται να

πάει βόλτα, βαριέται να δει τηλεόραση. Δεν τον ενδιαφέρει τίποτα, απλά βαριέται.

Moses Brian, *Είναι άδικο*, εικ. Gord Mike, μετ, Λαμπρινίδου Ευαγγελία, Μοντέρνοι Καιροί, Αθήνα 1998, α΄ έκδοση 1997:

Η ηρωίδα σε αυτή την ιστορία αισθάνεται ότι την αδικούν και μας μεταφέρει τα συναισθήματά του. Μας λέει ότι νιώθει σαν τη μέλισσα που δεν μπορεί να φτάσει ένα λουλούδι και θέλει να χτυπήσει κάποιον. Καταλαβαίνει όμως ότι είναι ευτυχισμένη με αυτά που έχει και ότι είναι πιο τυχερή από κάποιους άλλους, όπως πχ., από την αδερφή της που διαβάζει.

Η ηρωίδα εδώ σκέφτεται και προβληματίζεται για αυτά που κάνει ενώ προσπαθεί να βρει λύσεις σε αυτά που την απασχολούν.

Moses Brian, *Θυμώνω*, εικ. Gord Mike, μετ, Λαμπρινίδου Ευαγγελία, Μοντέρνοι Καιροί, Αθήνα 1998, α΄ έκδοση 1997:

Η ηρωίδα σε αυτή την ιστορία μας λέει πως αισθάνεται όταν θυμώνει και τι την κάνει να θυμώσει. Αισθάνεται σαν ένα μπαλόνι έτοιμο να σκάσει και πετάει τα πράγματά της όπου βρει. Θυμώνει όταν οι φίλοι της κατηγορούνται άδικά και όταν οι άλλοι την κατηγορούν. Προσπαθεί όμως να ηρεμήσει και λέει τα προβλήματά της στον σκύλο της. Ξέρει ότι κάνει και αυτή πράγματα που θυμώνουν τους άλλους, όπως επίσης ξέρει ότι πρέπει να ζητάει και συγγνώμη.

Η μικρή ηρωίδα αρχίζει να καταλαβαίνει τον κόσμο των μεγάλων και τους “κανόνες” που πρέπει να ακολουθούμε για να ζήσουμε αρμονικά με τους άλλους.

Moses Brian, *Νιώθω μοναξιά*, εικ. Gord Mike, μετ, Λαμπρινίδου Ευαγγελία, Μοντέρνοι Καιροί, Αθήνα 1998, α΄ έκδοση 1997:

Ο ήρωας εδώ νιώθει μοναξιά και προσπαθεί να την ξεπεράσει. Διαβάζει βιβλία, βρίσκει φίλους, κάνει παρέα στην μαμά του και έτσι δεν το σκέφτεται

τόσο πολύ. Εκτός από αυτόν ξέρει ότι νιώθουν και άλλοι μοναξιά, όπως ο μπαμπάς του, όταν φεύγει με την μαμά από το σπίτι.

Moss Mirriam, *Η επίθεση της ψείρας*, εικ. *Durand Delphin*, Μεταίχμιο, Αθήνα 2002, α' έκδοση:

Τα παιδιά σε αυτή την ιστορία ενώ κάνουν μάθημα δέχονται επίθεση από μια ψείρα. Αρχίζουν να ξύνονται και να είναι ανήσυχα. Δεν θέλουν να την έχουν πάνω τους γιατί δεν τους αρέσουν καθόλου οι ψείρες.

Μυλωνά Φωτεινή, *Το μαγικό κουμπί*, εικ. *Βαρβαρούση Λήδα*, Μικρή Μίλητος, Αθήνα 2003:

Μια διασκεδαστική και χαρούμενη ιστορία για το όμορφο “ταξίδι” που κάνουν τα παιδιά στο σχολείο. Οι ήρωες αυτής της ιστορίας είναι χαρούμενοι και ανυπομονούν να πάνε στο σχολείο. Τα μεγάλα παιδάκια θέλουν με μεγάλη χαρά να χτυπήσει το κουδούνι για να μπου στην τάξη, ενώ το πιο μικρό παιδάκι ήταν ντροπαλό και φοβόταν, όσο όμως περνούσε ο καιρός εξοικειωνόταν και του άρεσε το σχολείο.

Εδώ βλέπουμε τις διαφορετικές ανησυχίες των παιδιών και την χαρά της ανακάλυψης του καινούριου τους σχολείου. Είναι ενθουσιασμένα και ανυπομονούν να μάθουν καινούρια πράγματα.

Ντόντς Σαϊομπάν, *Ντριν- ντριν*, μετ. *Καπλάνη Σύσση*, Άγκυρα, Αθήνα 1999, α' έκδοση:

Στην μικρή ηρωίδα αυτής της ιστορίας αρέσει να μιλάει στο τηλέφωνο αλλά δεν ξέρει με ποιόν. Το λαγουδάκι της ζωγραφίζει ενώ το σκυλάκι διαβάζει βιβλίο. Βρίσκει όμως τον κατάλληλο άνθρωπο: την μαμά της. Μιλάνε στο τηλέφωνο πολύ ώρα και η ηρωίδα χαίρεται πολύ, ενώ διασκεδάζει ανακαλύπτοντας καινούριες ασχολίες που την ενδιαφέρουν.

Παράσχου Σοφία, *Δεν υπάρχουν δράκοι σου λέω*, εικ. *Σώλου Τέτη*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2001:

Η ηρωίδα της ιστορίας είναι μικρή σε ηλικία και φοβάται τους δράκους. Ωσπου μια μέρα ένα δρακάκι μπήκε στο δωμάτιο της και της είπε ότι φοβάται πολλά πράγματα και κυρίως τους ανθρώπους. Μίλησαν αρκετή ώρα για όσα τους φοβίζουν και προσπάθησαν να τα ξεπεράσουν με τόλμη και επιμονή.

Reynolds H. Peter, *Η τελεία*, εικ. Reynolds H. Peter, μετ. Θεοδωρίδου Αγγελική, Αίσωπος, Αθήνα 2004:

Η Λία, η ηρωίδα της ιστορίας αυτής νόμιζε ότι δεν μπορούσε να ζωγραφίσει. Είναι όμως πεισματάρα και αποφάσισε να ζωγραφίσει καλύτερες τελείες από αυτές που ζωγράφιζε μέχρι στιγμής. Με όρεξη και θέληση άρχισε να ζωγραφίζει πολύχρωμες τελείες οι οποίες στον διαγωνισμό βγήκαν πρώτες.

Βλέπουμε εδώ την αποφασιστικότητα και την θέληση της ηρωίδας να καταφέρει κάτι που θέλει πάρα πολύ. Βάζει σκοπούς και τους πετυχαίνει.

Ross Tony, *Θέλω το γιογιό μου*, εικ. Ross Tony, μετ. Bloom Becky, Ζεβρόδειλος, Αθήνα 1998, α' έκδοση 1986:

Η ηρωίδα εδώ είναι μια μικρή πριγκίπισσα που έχει βαρεθεί τις πάνες και η μαμά της βρήκε την λύση στο γιογιό. Η ηρωίδα όμως πίστευε ότι το γιογιό ήταν χειρότερο αλλά σιγά σιγά το συνήθισε και στο τέλος δεν μπορούσε χωρίς αυτό, όπου και να πήγαινε το έπαιρνε μαζί της.

Ross Tony, *Θέλω να είμαι*, εικ. Ross Tony, απόδοση Κοκκίνου Βασιλική, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2002:

Η πριγκίπισσα πλέον ξέρει να χρησιμοποιεί το γιογιό της και για αυτό αποφασίζει ότι πρέπει πλέον να μεγαλώσει μόνο που δεν ξέρει πως να το κάνει. Όλοι της δίνουν ένα σωρό συμβουλές όμως στο τέλος καταλαβαίνει πως πρέπει μόνη της να αποφασίσει για τον εαυτό της.

Ross Tony, *Η άωογη Ισαβέλλα*, εικ. Ross Tony, μετ. Χωρεάνθη Βερίνα, Σ. Ι. Ζαχαρόπουλος, Αθήνα 1991, α' έκδοση 1988:

Η μικρή μας ηρωίδα είναι άψογη από κάθε άποψη, ήταν πάντα πεντακάθαρη, είχε πάντα σε τάξη το δωμάτιο της, καθάριζε τις βρωμιές της γάτας και στο σχολείο ήταν πάντα υπόδειγμα. Μια μέρα όμως που όλα τα παιδιά στο σχολείο έτρεχαν γρήγορα, εκείνη όπως πάντα περπατούσε πολύ σιγά και ωραία ώσπου ξαφνικά εμφανίστηκε ένας κροκόδειλος και την έφαγε.

Εδώ βλέπουμε την υπερβολή της ηρωίδας να είναι παράδειγμα για τους άλλους και να θέλει πάντα όλοι να την επαινούν, που στο τέλος της βγήκε σε κακό.

Sanchez Isidro, *Ο σκύλος μου*, εικ. *Rius Maria*, μετ. *Γιαννακούρα Έφη*, Κέδρος, Αθήνα 1998, α' έκδοση 1993:

Ο ήρωας σε αυτή την ιστορία αγαπάει πολύ τον σκύλο του και δεν μπορεί να κάνει τίποτα χωρίς αυτόν. Τον αγαπάει τόσο πολύ που μας περιγράφει τι κάνουν μαζί αλλά και τι κάνει μόνος του ο σκύλος.

Sanchez Isidro, *Καλοκαιρινά σπορ*, εικ. *Peris Carme*, μετ. *Γιαννακούρα Έφη*, Κέδρος, Αθήνα 1998, α' έκδοση 1993:

Οι δύο ήρωες σε αυτή την ιστορία περνάνε ανεπανάληπτες καλοκαιρινές διακοπές. Παίζουνε μπάλα, φτιάχνουν κάστρα άλλα πιο πολύ διασκεδάζουν μέσα στη θάλασσα γιατί τους αρέσει πολύ και δεν την χορταίνουν ποτέ. Θέλουν να κολυμπάνε συνέχεια και να κάνουν βουτιές. Έχουν όμως και άλλα χόμπι, βλέπουν σκιέρ, παρακολουθούν αγώνες κολύμβησης και πάνε για ψάρεμα. Περνάνε πολύ ωραία και είναι πολύ χαρούμενοι.

Τελαντ Πασκάλ, *Το πιο όμορφο δώρο του κόσμου*, εικ. *Σαραζέν Ζαν Σάρλ*, απόδοση Ρώσση – Ζαίρη Ρένα, Μίνωας, Παρίση 1996:

Ο μικρός ήρωας της ιστορίας αγαπάει πολύ τη μαμά του και θέζει να της κάνει ένα δώρο γιατί έχει τα γενέθλια της. Μετά από πολύ σκέψη αποφασίζει να πάρει μια μεγάλη κούτα, την ζωγραφίζει, κρύβεται μέσα και περιμένει την μαμά του για να της κάνει έκπληξη. Μετά από λίγο έρχεται η μαμά του και ο μικρός Γιάννης της κάνει την καλύτερη έκπληξη της ζωής της

Τζιώτη – Κυρίτση Ιωάννα, Το πεισματάρικο δοντάκι της Ρίτας, εικ. Σώλου

Τέτη, Μικρή Μίλητος, Αθήνα 2004, σειρά Μικρές Αγωνίες:

Η μικρή ηρωίδα εδώ έρχεται αντιμέτωπη με το πρόβλημα των δοντιών της. Κάποια μέρα εκεί που έτρωγε μήλο κουνήθηκε ένα δόντι και φοβήθηκε τόσο πολύ που άρχισε να φωνάζει. Αμέσως σκέφτηκε ότι κάτι πρέπει να κάνει, έτσι έδωσε μια κλωστή στο δόντι της και ζήτησε από το σαλιγκάρι να την τραβήξει. Αυτό όμως δεν είχε αποτέλεσμα. Μετά από κάποια ώρα όμως το δοντάκι της Ρίτας έφυγε και εκείνη πλέον φώναζε από χαρά και ανακούφιση.

Τζιώτη – Κυρίτση Ιωάννα, Το σπασμένο χέρι του Νίνο, εικ. Σώλου Τέτη,

Μικρή Μίλητος, Αθήνα 2004, σειρά Μικρές Αγωνίες:

Ο ήρωας μας όντας κλόουν σε τσίρκο έπεσε και έσπασε το χέρι του και ήταν πολύ λυπημένος αφού δεν θα μπορούσε να το κουνήσει για αρκετές μέρες. Δεν μπορούσε ούτε να φάει, ούτε να παίξει. Εκεί όμως που στεναχωρήθηκε πιο πολύ από όλα ήταν όταν προσπάθησε να φτιάξει έναν ήλιο και κατάλαβε ότι δεν μπορεί, νευρίασε και φώναζε πολύ. Μια μέρα όμως και ενώ ήταν στο τσίρκο βρέθηκε ξαφνικά πάνω στο ελέφαντα και τον χειροκροτούσε όλος ο κόσμος. Έτσι ξέχασε το χέρι του και έγινε πάλι ευτυχισμένος.

Εδώ βλέπουμε ότι ο ήρωας πελάγωσε με το πρόβλημά του και δεν μπορούσε να δεχτεί ότι πλέον δεν θα μπορούσε να κάνει τίποτα. Η εναλλαγή των συναισθημάτων στο πρόσωπο του ήρωα είναι έντονη καθ όλη τη διάρκεια της ιστορίας.

Τζιώτη – Κυρίτση Ιωάννα, Οι βρεγμένες νύχτες της Καίτης, εικ. Σώλου

Τέτη, Μικρή Μίλητος, Αθήνα 2003, σειρά Μικρές Αγωνίες:

Η Καίτη, ή ηρωίδα της ιστορίας, είναι έξυπνη και χαρούμενη. Της αρέσει να παίζει και έχει τρία αγαπημένα αρκουδάκια. Με αυτά κοιμάται κάθε βράδυ γιατί φοβάται να κοιμάται μόνη, βλέπει απαίσια όνειρα. Τα αρκουδάκια όμως δεν κοιμούνται πλέον μαζί της γιατί τα κάνει μούσκεμα. Όταν το κατάλαβε

ντράπηκε πολύ και τα μαγουλά της κοκκίνισαν. Οι φίλοι της την βοήθησαν και πλέον η Καίτη δεν βρέχει το κρεβάτι και κοιμάται ήσυχα με τους φίλους της.

Τζιώτη – Κυρίτση Ιωάννα, *Η πιπίλα του Πάνου*, εικ. Σώλου Τέτη, Μικρή Μίλητος, Αθήνα 2003, σειρά Μικρές Αγωνίες:

Από τα προβλήματα της ζωής του αντιμετωπίζει εδώ ο μικρός ήρωας που θέλει να πιπιλάει το δάχτυλό του αλλά κανείς δεν τον αφήνει να το κάνει. Όλοι του φωνάζουν και εκείνος στεναχωριέται και ντρέπεται. Λυτρώνεται από το πρόβλημά του όταν ένα αγκάθι μπαίνει στο δάχτυλό του και δεν μπορεί να το πιπιλίσει. Έτσι ξεχνάει αυτή του τη συνήθεια και πλέον είναι ανακουφισμένος και ευτυχισμένος γιατί κανείς δεν του φωνάζει πια.

Τριβιζάς Ευγένιος, *Η Χαρά και το Γκουντούν*, Το μυστικό της μαξιλαροθήκης, εικ. Ελευθερίου Βαγγέλης, Πατάκης, Αθήνα 1994

Οι περιπέτειες της Χαράς της ηρωίδας ξεκινάνε από αυτή την ιστορία. Σαν κορίτσι είναι χαρούμενη, πρόθυμη και έτοιμη να γνωρίσει καινούρια πράγματα και νέες περιπέτειες. Η Χαρά γνώρισε ένα παράξενο ζωάκι και το έκρυψε μέσα στην μαξιλαροθήκη. Από αυτή τη στιγμή θα γίνουν αχώριστοι για να προστατεύει ο ένας τον άλλον.

Ένα ταξίδι μέσα στην φαντασία για την ηρωίδα που έχει δημιουργήσει τον δικό της ονειρικό κόσμο και έχει βρει τους δικούς της ξεχωριστούς φίλους.

Τριβιζάς Ευγένιος, *Η Χαρά και το Γκουντούν*, Οι τρεις αποκριάτικες κορδέλες, εικ. Ελευθερίου Βαγγέλης, Πατάκης, Αθήνα 1994:

Το Γκουντούν κινδυνεύει από τον Γκουντουνοφάγο και η Χαρά προσπαθεί να τον σώσει. Με θάρρος και την βοήθεια των φίλων της γλιτώνει το αγαπημένο της ζωάκι και ξαναζούν χαρούμενοι.

Τριβιζάς Ευγένιος, *Η Χαρά και το Γκουντούν*, Η μεγάλη φαγούρα, εικ. Ελευθερίου Βαγγέλης, Πατάκης, Αθήνα 1993:

Το Γκουντούν έχει φαγούρα στο αυτί του και η Χαρά το πηγαίνει στο γιατρό γιατί θέλει να το κάνει καλά. Είναι προστατευτική και αγαπάει πολύ τον μικρό της φίλο. Η Χαρά έδωσε το αυτί στο Γκουντούν, του το έφτιαξε με μια τσίχλα. Με την συμπαράσταση και τη βοήθεια της Χαράς ο μικρός της φίλος γλίτωσε από την φαγούρα αλλά και από τον Γκουντουνοφάγο.

Τριβιζάς Ευγένιος, Η Χαρά και το Γκουντούν, Το ανώνυμο γράμμα, εικ. Ελευθερίου Βαγγέλης, Πατάκης, Αθήνα 1993:

Στο σπίτι της Χαράς ήρθε ένα ανώνυμο γράμμα. Φοβήθηκαν πολύ και κατάλαβαν ότι ήταν από τον μεγάλο τους εχθρό. Έτσι ακόμα μια περιπέτεια αρχίζει αλλά η αποφασιστικότητα και η επιμονή της μικρής ηρωίδας τους γλιτώνει ακόμα μια φορά από τα προβλήματα.

Τριβιζάς Ευγένιος, Η Χαρά και το Γκουντούν, Το βουνό της τύχης, εικ. Ελευθερίου Βαγγέλης, Πατάκης, Αθήνα 1994:

Με σύντροφό τους την φαντασία οι ήρωες της ιστορίας ταξιδεύουν με ένα ιπτάμενο σουρωτήρι για να βρουν τετράφυλλα τριφύλλια. Πήγαν στο βουνό της τύχης και μετά από ένα μακρύ ταξίδι και από καινούρια μέρη που γνώρισαν γύρισαν πίσω στο σπίτι τους.

Τριβιζάς Ευγένιος, Η Χαρά και το Γκουντούν, Τα πάρτι των καγκουρό, εικ. Ελευθερίου Βαγγέλης, Πατάκης, Αθήνα 1994:

Ο Γκουντουνοφάγος απειλεί για ακόμα μία φορά την μικρή μας ηρωίδα και το ζωάκι της. Σε ένα πάρτι που έκαναν τα καγκουρό διαδραματίστηκαν όλα. Και αυτή όμως την φορά η αθωότητα και το πείσμα της ηρωίδας τους έσωσαν και από αυτή την περιπέτεια.

Τριβιζάς Ευγένιος, Η Χαρά και το Γκουντούν, Ο υπέροχος σκουπιδοτενεκές, εικ. Ελευθερίου Βαγγέλης, Πατάκης, Αθήνα 1994:

Η χαρά είναι μουτρωμένη και στεναχωρημένη γιατί κανείς δεν θυμήθηκε τα γενέθλια της. Το Γκουντούν σαν πραγματικός φίλος της έκανε πολλά δώρα:

κουκούτσια από βερίκοκο, σπάγκο από χαρταετό, κοτσάνι από παπαρούνα και έναν υπέροχο σκουπιδοτενεκέ. Η χαρά ενθουσιάστηκε και χάρηκε πολύ αλλά συγχρόνως παραξενεύτηκε και απόρησε για τον σκουπιδοτενεκέ. Τελικά το Γκουντούν της είπε ότι είναι μαγικός και μετατρέπει τα σκουπίδια σε βραχιόλια, καπέλα και άλλα ωραία αντικείμενα. Έκαναν πολλά ταξίδια, κέρδισαν δώρα και μετά γύρισαν σπίτι. Την πιο μεγάλη όμως χαρά που πήρε η ηρωίδα μας ήταν όταν της είπε η μαμά της ότι τα γενέθλιά της είναι αύριο και ότι έκανε λάθος και έβγαλε παραπάνω φύλλα στο ημερολόγιο.

Τριβιζάς Ευγένιος, *Η Χαρά και το Γκουντούν, Οι δώδεκα ομπρέλες, εικ. Ελευθερίου Βαγγέλης, Πατάκης, Αθήνα 1998, α΄ έκδοση 1994:*

Ο Γκουντουνοφάγος έστησε παγίδα στο Γκουντούν το έπιασε και το έβαλε μέσα σε ένα σάκο. Η Χαρά γύρισε από το σχολείο δεν είδε τον μικρό της φίλο και κατάλαβε ότι κάτι έγινε. Ακολούθησε τις πατημασιές και βρήκε την συνταγή που είχε πέσει από τον Γκουντουνοφάγο και τελικά βρήκε και το ίδιο τον εχθρό τους. Η Χαρά έβαλε σε εφαρμογή το σχέδιο της. Έφτιαξε ένα μαξιλάρι από τσίχλες και πήρε 7 πινέζες. Κόλλησε το μαξιλάρι πάνω στη σέλα του ποδηλάτου του Γκουντουνοφάγου και τρύπησε τα λάστιχα. Όταν βγήκαν από το καφενείο ο εχθρός της κάθισε πάνω στο ποδήλατο, η Χαρά άρπαξε τον σάκο και έτσι με την φαντασία και εξυπνάδα και την πονηριά της έσωσε τον μικρό της φίλο.

Τριβιζάς Ευγένιος, *Το απίθανο τσίρκο του Μανόλη, Ιστορίες από το νησί των πυροτεχνημάτων, εικ. Λιάπη Βάλλο, Αθήνα 1984, έκτη έκδοση:*

Ο ήρωας μας έχει ένα πολύ μεγάλο και τρελό όνειρο: να κάνει το δικό του τσίρκο. Στεναχωρήθηκε όμως όταν ζήτησε ζώα από το ζωολογικό κήπο και δεν του τα έδωσαν. Άρχισε να κλαίει και πήγε στην άκρη του δρόμου περίλυπος. Ξαφνικά άρχισαν να περνάνε από μπροστά του τα πιο παράξενα πλάσματα που είχε δει ποτέ άνθρωπος. Ένα τεράστιο σαλιγκάρι που άφηνε πίσω του εφτάχρωμα χνάρια, ένας μαύρος χιονάνθρωπος που είχε ποπκόρν για μάτια ,

γιασεμάκια για κουμπιά και πηδούσε ένα μεταξωτό σχοινάκι και πολλά παράξενα πλάσματα. Σε όλα είπε τον πόνο του και ξαφνικά κατάλαβε ότι όλοι μαζί ήταν τόσο ασυνήθιστοι που θα μπορούσαν να κάνουν το δικό τους μοναδικό και πιο απίθανο τσίρκο του κόσμου. Έτσι το όνειρο και η επιθυμία του μικρού ήρωα της ιστορίας πραγματοποιήθηκε.

Τριβιζάς Ευγένιος, Ο ήλιος της Λίζας, Ιστορίες από το νησί των πυροτεχνημάτων, εικ. Ελευθερίου Βαγγέλης, Κέδρος, Αθήνα 1991:

Η ηρωίδα της ιστορίας θέλει να μάθει από τον ήλιο τη συνταγή του καλοκαιριού. Ανυπομονεί να έρθει το καλοκαίρι γιατί της αρέσει πολύ. Ο ήλιος της δίνει πληροφορίες και οδηγίες για το μακρινό ταξίδι που πρέπει να κάνει και τα πράγματα που πρέπει να μαζέψει.

Τριβιζάς Ευγένιος, Οι μυστικές περιπέτειες της Δανάης, Η Κινέζα κούκλα, εικ. Βαρβάκη Ράνια, Μίνωας, Αθήνα 2001, σειρά άμεση δράση:

Η ηρωίδα της ιστορία ζει μια ξεχωριστή περιπέτεια στην Κίνα. Της αρέσει πολύ γιατί γνωρίζει καινούριο κόσμο, έναν νέο πολιτισμό και κάνει καινούριους φίλους. Η επιθυμία της για αυτό το ταξίδι είναι μεγάλη και για αυτό το ευχαριστιέται πάρα πολύ.

Τριβιζάς Ευγένιος, Ο θαλασσογιατρός, εικ. Ελευθερίου Βαγγέλης, Κέδρος, Αθήνα 2000:

Οι ανησυχίες του μικρού ήρωα της ιστορίας για το τι θα γίνει όταν μεγαλώσει εμφανίζονται μέσα από τις σελίδες αυτής της ιστορίας. Μετά από αρκετό προβληματισμό κατέληξε ότι θέλει να γίνει θαλασσογιατρός. Θέλει να έχει για πελάτες κωπηλάτες, ναυαγούς και γλάρους. Θα ταξιδεύει με υποβρύχιο και θα μοιράζει δυναμωτικά χαπάκια στους ξιφίες και στα καβουράκια. Μια γοργόνα θα τον βοηθάει και θα βγάζει τα αγκίστρια από τα ψάρια και έτσι όλοι θα είναι ικανοποιημένοι.

Τσιλιμένη Τασούλα, *Εμείς και η φύση – Ζώα- Το κάστρο της Καρέτα-καρέτα*, εικ. Τούρκο Τιτσιάνα, Καστανιώτης, Αθήνα 1995:

Η πρώτη επαφή των δύο ηρώων με τις χελώνες καρέτα – καρέτα στην Ζάκυνθο. Τα παιδιά έφτιαξαν ένα κάστρο στην άμμο και ξαφνικά διαλύθηκε. Με απορία και θαυμασμό είδαν τα χελωνάκια να ξεπροβάλουν ένα ένα από την άμμο και να κατευθύνονται στη θάλασσα. Τα παιδιά άκουγαν με προσοχή τον θείο τους να τους εξηγεί για την ζωή που κάνουν οι χελώνες και είχαν πολλές απορίες για αυτό ρωτούσαν συνέχεια για να μάθουν και άλλες λεπτομέρειες. Σίγουρα αυτή η εμπειρία θα τους μείνει αξέχαστη.

Τσιλιμένη Τασούλα, *Εμείς και η φύση – Ανακύκλωση- Πως ένα βιβλίο έγινε χαρταετός*, εικ. Τούρκο Τιτσιάνα, Καστανιώτης, Αθήνα 1995:

Ο Στέλιος έχει τα γενέθλια του, γίνεται 2 χρονών. Πήρε πολλά δώρα αλλά αυτό που του άρεσε πιο πολύ από όλα ήταν ένα μικρό βιβλιαράκι με χοντρό χρωματιστό εξώφυλλο. Το είχε πάντα μαζί του όταν έτρωγε και όταν κοιμόταν. Το βιβλίο ήθελε πολύ να γίνει χαρταετός. Μια μέρα το πήρε ο μπαμπάς του Στέλιου και μαζί με άλλα χαρτιά τα έριξε σε κάδους ανακύκλωσης. Έτσι το βιβλίο έγινε ένας πολύ ωραίος χαρταετός.

Vendrell Sole Carme, *Ο μεγάλος μου αδερφός*, εικ. Parramon J.M., μετ. Λεμπέση Κάτια, Κέδρος, Αθήνα 1996:

Ο ήρωας σε αυτή την ιστορία μας μιλάει για τον αδερφό του που τον αγαπάει πολύ και τον θαυμάζει γιατί είναι πιο μεγάλος από αυτόν και πολύ διαφορετικός. Ανυπομονεί και αυτός να μεγαλώσει και να γίνει σαν τον αδερφό του.

Villemin – Naumann Christine, *Ένα αδερφάκι για την Νίνα*, εικ. Barcilon Marriane, μετ. Τριανταφύλλου Κατερίνα, Παπαδοπούλου, Αθήνα 2005:

Η μικρή ηρωίδα θα αποκτήσει ένα αδερφάκι και ανησυχεί πολύ για αυτό. Έχει αγωνία για το πώς θα είναι σαν μεγάλη αδερφή και της μπαίνουν κακές ιδέες στο μυαλό. Αναρωτιέται αν η μαμά της δεν θα την αγαπάει πια και αν θα της

δίνει την ίδια προσοχή. Οι ανησυχίες της όμως φεύγουν όταν το σκέφτεται πιο καλά και συνειδητοποιεί ότι είναι πολύ χαρούμενη που θα αποκτήσει αδερφάκι και ξέρει ότι όλα θα πάνε καλά.

Villemin – Naumann Christine, Μια κοκέτα πριγκηπέσα, εικ. *Barcilon Marriane*, μετ. Τσιώρου Βίκυ, Παπαδοπούλου, Αθήνα 2003, α' έκδοση 2002:

Η Νίνα, η ηρωίδα της ιστορίας, είναι πολύ κοκέτα. Φοράει όλο ωραία ρούχα με φραμπαλάδες και καλσόν με χρώματα. Βάζει ωραία παπούτσια και στο λαιμό κολιέ. Η μαμά της όμως δεν συμφωνεί και της λέει πως θα κρυώσει για αυτό και την ντύνει με χοντρά ρούχα. Η Νίνα βγήκε έξω για να παίξει με την ξαδέρφη της και εκεί κατάλαβε ότι η μαμά της είχε δίκιο για τα χοντρά ρούχα γιατί είναι πολύ πρακτικά.

Villemin – Naumann Christine, Η πιπίλα της Νίνας, εικ. *Barcilon Marriane*, μετ. Τσιώρου Βίκυ, Παπαδοπούλου, Αθήνα 2002:

Η Νίνα δεν μπορεί να αποχωριστεί την πιπίλα της. Την αγαπάει και θέλει να κάνει τα πάντα με αυτή. Μια μέρα βγήκε βόλτα έξω και συνάντησε έναν λύκο. Αυτός ήταν άγριος και της φώναξε. Τότε η Νίνα του έβαλε την πιπίλα της στο στόμα και αμέσως ο λύκος έγινε τρυφερός και γλυκός. Όταν γύρισε στο σπίτι είπε στη μαμά της ότι έδωσε την πιπίλα της σε κάποιον που την είχε πραγματικά ανάγκη.

Ακολουθεί περιεκτικός πίνακας με τα χαρακτηριστικά των παιδιών – ηρώων:

ΤΙΤΛΟΣ ΜΙΚΡΩΝ ΙΣΤΟΡΙΩΝ	ΦΥΛΟ ΗΡΩΩΝ	ΗΛΙΚΙΑ ΗΡΩΩΝ	ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΗΡΩΩΝ
ΑΧ ΑΥΤΗ Η ΠΡΩΤΗ ΜΕΡΑ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ	Αγόρι	6 χρονών	Ήσυχος, υπόδειγμα για τους φίλους του. Τον φοβίζει το καινούριο του σχολείο
ΕΝΑΣ ΚΑΙΝΟΥΡΙΟΣ ΦΙΛΟΣ	Αγόρι	8 χρονών	Λυπημένος γιατί αλλάζει σπίτι.

			Ξαφνικά χαίρεται όταν γνωρίζει ένα σκυλάκι
ΠΛΙΤΣ ΠΛΑΤΣ-ΠΡΩΤΗ ΒΟΥΤΙΑ ΣΤΗ ΘΑΛΑΣΣΑ	Κορίτσι	4 χρονών	Χαρούμενη, εξερευνεί και απολαμβάνει το πρώτο της μπάνιο
ΠΟΤΕ ΠΟΤΕ ΠΙΑ	Αγόρι	8 χρονών	Του αρέσει να βλέπει τηλεόραση, δεν του αρέσει πολύ να παίζει. Στο τέλος όμως αλλάζει συνήθειες
ΘΕΛΩ ΝΑ ΦΥΓΩ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΟΛΗ	Κορίτσι	7 χρονών	Ανεξάρτητη, ατίθαση, θέλει να κατακτήσει όλων τον κόσμο
Η ΛΙΝΑ Η ΠΟΝΤΙΚΙΝΑ ΚΑΙ Η ΤΙΝΑ Η ΛΙΟΝΤΑΡΙΝΑ	Κορίτσια	8 χρονών	Διαφορετικοί χαρακτήρες που τελικά γίνονται οι καλύτερες φίλες
Η ΓΡΙΠΗ, ΜΑΓΙΟΓΙΑΤΡΟΣ	Αγόρι	6 χρονών	Στεναχωριέται γιατί είναι άρρωστος και ο ξάδερφος του δεν μπαίνει στο δωμάτιο του. Όταν γίνεται καλά παίρνει "εκδίκηση"
ΠΟΙΟΣ ΦΟΒΑΤΑΙ ΤΟ ΣΚΟΤΑΔΙ;	Κορίτσι	6 χρονών	Φοβάται το σκοτάδι και την πόρτα που οδηγεί στο υπόγειο
ΜΙΑ ΑΣΥΝΗΘΙΣΤΗ ΜΕΡΑ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ	Αγόρι	9 χρονών	Ένα συνηθισμένο αγόρι ενθουσιάζεται από τον καινούριο δάσκαλο και το μάθημά του
ΤΟ ΒΡΑΔΥ	Αγόρια, κορίτσια	Από 5 μέχρι 10 χρονών	Βοηθάνε τη μαμά τους, δεν νυστάζουν και θέλουν να δουν τηλεόραση
ΒΑΡΙΕΜΑΙ	Αγόρι	7 χρονών	Βαριέται να κάνει οτιδήποτε
ΕΙΝΑΙ ΑΔΙΚΟ	Κορίτσι	7 χρονών	Νιώθει ότι την αδικούν και αισθάνεται άσχημα
ΘΥΜΩΝΩ	Κορίτσι	7 χρονών	Θυμώνει με πολλά πράγματα και ξέρει ότι και οι άλλοι

			θυμώνουν
ΝΙΩΘΩ ΜΟΝΑΞΙΑ	Αγόρι	7 χρονών	Νιώθει μοναξιά αλλά προσπαθεί να κάνει κάποια πράγματα για να ξεχαστεί
Η ΕΠΙΘΕΣΗ ΤΗΣ ΨΕΙΡΑΣ	Αγόρια, κορίτσια	8 χρονών	Τα παιδιά της τάξης δέχονται επίθεση από μια ψείρα και όλα είναι ανήσυχα και ζύνονται
ΤΟ ΜΑΓΙΚΟ ΚΟΥΜΠΙ	Αγόρια, κορίτσια	6 μέχρι 7 χρονών	Διαφορετικά παιδιά αισθάνονται διαφορετικά για το σχολείο και έχουν διαφορετικές ανησυχίες
ΝΤΡΙΝ –ΝΤΡΙΝ	Κορίτσι	4 χρονών	Η ηρωίδα πειραματίζεται με το τηλέφωνο και διασκεδάζει πολύ
ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΟΥΝ ΔΡΑΚΟΙ ΣΟΥ ΔΕΩ	Κορίτσι	6 χρονών	Φοβάται τους δράκους πολύ
Η ΤΕΛΕΙΑ	Κορίτσι	7 χρονών	Πεισματάρια με μεγάλη θέληση της αρέσει να ζωγραφίζει
ΘΕΛΩ ΤΟ ΓΙΟΓΙΟ ΜΟΥ	Κορίτσι	5 χρονών	Πεισματάρια, θέλει να μην ξαναφορέσει πάνες
ΘΕΛΩ ΝΑ ΕΙΜΑΙ	Κορίτσι	5 χρονών	Η ηρωίδα πλέον θέλει να μεγαλώσει και θέλει να αποφασίσει μόνη της πώς να το κάνει
Η ΑΨΟΓΗ ΙΣΑΒΕΛΛΑ	Κορίτσι	8 χρονών	Περήφανη, περπατάει σιγά και καμαρωτά, θέλει πάντα να είναι ωραία. Στο τέλος όμως αυτό της βγαίνει σε κακό
Ο ΣΚΥΛΟΣ ΜΟΥ	Αγόρι	8 χρονών	Αγαπάει πολύ τον σκύλο του
ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΝΑ ΣΠΟΡ	Αγόρια, κορίτσια	7 – 8 χρονών	Διασκεδάζουν στην θάλασσα και απολαμβάνουν τις βουτιές και τα σπορ

ΤΟ ΠΕΙΣΜΑΤΑΡΙΚΟ ΔΟΝΤΑΚΙ ΤΗΣ ΡΙΤΑΣ	Κορίτσι	7 χρονών	Προβληματίζεται για το πώς θα βγάλει το δόντι της. Στο τέλος το καταφέρνει
ΤΟ ΣΠΑΣΜΕΝΟ ΧΕΡΙ ΤΟΥ ΝΙΝΟ	Αγόρι	7 χρονών	Στεναχωριέται πολύ γιατί δεν μπορεί να κάνει τίποτα χωρίς το χέρι του. Την λύση την δίνουν οι φίλοι του και έτσι χαίρεται ξανά
ΟΙ ΒΡΕΓΜΕΝΕΣ ΝΥΧΤΕΣ ΤΗΣ ΚΑΙΤΗΣ	Κορίτσι	5 χρονών	Χαρούμενη και έξυπνη. Μόλις κατάλαβε ότι έκανε μούσκεμα το κρεβάτι της ντράπηκε πολύ.
Η ΠΙΠΙΛΑ ΤΟΥ ΠΑΝΟΥ	Αγόρι	4 χρονών	Του αρέσει να πιπιλάει το δάχτυλό του αλλά στεναχωριέται γιατί κανείς δεν τον αφήνει
Η ΧΑΡΑ ΚΑΙ ΤΟ ΓΚΟΥΝΤΟΥΝ	Κορίτσι	8 χρονών	Έξυπνη, πονηρή, θαρραλέα, αποφασιστική, αγαπάει τον φίλο της και θέλει να τον προστατέψει σε όλη την σειρά των ιστοριών
ΤΟ ΑΠΙΘΑΝΟ ΤΣΙΡΚΟ ΤΟΥ ΜΑΝΟΛΗ	Αγόρι	8 χρονών	Όνειρό του είναι να κάνει το δικό του τσίρκο, τα καταφέρνει και είναι πολύ ευτυχισμένος
Ο ΗΛΙΟΣ ΤΗΣ ΛΙΖΑΣ	Κορίτσι	7 χρονών	Της αρέσει πολύ το καλοκαίρι και ζητάει την συνταγή από τον ήλιο
ΟΙ ΜΥΣΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΕΣ ΤΗΣ ΔΑΝΑΗΣ	Κορίτσι	8 χρονών	Της αρέσουν τα ταξίδια και οι περιπέτειες
Ο ΘΑΛΑΣΣΟΓΙΑΤΡΟΣ	Αγόρι	7 χρονών	Προβληματίζεται για το επάγγελμα που θα ακολουθήσει όταν μεγαλώσει

ΕΜΕΙΣ ΚΑΙ Η ΦΥΣΗ – ΖΩΑ- ΤΟ ΚΑΣΤΡΟ ΤΗΣ ΚΑΡΕΤΑ ΚΑΡΕΤΑ	Κορίτσι, αγόρι	8 χρονών	Τα παιδιά χαίρονται που ανακαλύπτουν καινούρια πράγματα και ενθουσιάζονται από την ζωή των χελωνών
ΕΜΕΙΣ ΚΑΙ Η ΦΥΣΗ – ΑΝΑΚΥΚΛΩΣΗ – ΠΩΣ ΕΝΑ ΒΙΒΛΙΟ ΕΓΙΝΕ ΧΑΡΤΑΕΤΟΣ	Αγόρι	6 χρονών	Το αγαπημένο δώρο του ήρωά είναι ένα βιβλίο για αυτό και δεν το αποχωρίζεται ποτέ.
ΤΟ ΠΙΟ ΟΜΟΡΦΟ ΔΩΡΟ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ	Αγόρι	6 χρονών	Τρυφερός, αγαπάει την μητέρα του και θέλει να της κάνει το πιο όμορφο δώρο
Ο ΜΕΓΑΛΟΣ ΜΟΥ ΑΔΕΡΦΟΣ	Αγόρι	7 χρονών	Αγαπάει τον αδερφό του και θέλει να του μοιάσει
ΕΝΑ ΑΔΕΡΦΑΚΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΝΙΝΑ	Κορίτσι	7 χρονών	Προβληματίζεται για το αδερφάκι που θα κάνει η μαμά της. Στο τέλος χαίρεται και ανυπομονεί να γεννηθεί
ΜΙΑ ΚΟΚΕΤΑ ΠΡΙΓΚΗΠΕΣΑ	Κορίτσι	8 χρονών	Όμορφη, πεισματάρικη, της αρέσουν τα ωραία ρούχα.
Η ΠΙΠΙΛΑ ΤΗΣ ΝΙΝΑΣ	Κορίτσι	5 χρονών	Της αρέσει πολύ η πιπίλα της και δεν μπορεί να τον αποχωριστεί. Στο τέλος την δίνει σε κάποιον που την έχει μεγαλύτερη ανάγκη

B.1.3. Ανάλυση στοιχείων – αποτελέσματα έρευνας

Μέσα από την συλλογή και την καταγραφή σαράνταεφτα (47) εικονογραφημένων μικρών ιστοριών που έχουν για ήρωά τους παιδιά, καταλήξαμε στα εξής αποτελέσματα:

Από τις 47 εικονογραφημένες μικρές ιστορίες οι 27 έχουν για ήρωα τους κορίτσια, ποσοστό 57,4%, που αποτελεί και την πλειοψηφία των μικρών ιστοριών, ενώ οι 15, ποσοστό 32%, έχουν για ήρωά τους αγόρια. Ένα μικρό μόνο ποσοστό 10,6%, δηλαδή 5 εικονογραφημένες μικρές ιστορίες έχουν για ήρωες και αγόρια και κορίτσια.

Όσο αναφορά την ηλικία των παιδιών που παίρνουν μέρος στις συγκεκριμένες μικρές ιστορίες, καταλήξαμε στα εξής:

Οι μικροί ήρωες καλύπτουν την ηλικία 4 μέχρι 10 χρονών. Πιο συγκεκριμένα:

- 3/47 (6,3%), βρίσκονται στην ηλικία των 4 ετών
- 4/47 (8,5%), βρίσκονται στην ηλικία των 5 ετών
- 6/47 (12,7%), βρίσκονται στην ηλικία των 6 ετών
- 12/47 (25,5%), έχουν ηλικία 7 ετών
- 18/47 (38,2%), έχουν ηλικία 8 ετών
- 1/47 (2,1%), βρίσκεται στην ηλικία των 9 ετών.

Στις ιστορίες που οι ήρωες είναι και αγόρια και κορίτσια οι ηλικίες των ηρώων κυμαίνονται από 5 μέχρι και 10 ετών.

Τα χαρακτηριστικά των ηρώων ποικίλλουν από ιστορία σε ιστορία. Παρ' όλα αυτά όμως μπορούμε να ξεχωρίσουμε κάποια κοινά σημεία που αποτελούν ίσως και σημεία αναφοράς της προσωπικότητας των παιδιών της συγκεκριμένης ηλικίας:

Οι 14/47 εικονογραφημένες μικρές ιστορίες, ποσοστό 29,8%, διαπραγματεύονται τα θέλω και τα όνειρα των ηρώων και τον τρόπο με τον οποίο τα διεκδικούν. *(Θέλω να φύγω από την πόλη, Θέλω το γιογιό μου, Το*

απίθανο τσίρκο του Μανόλη κ.α.). Τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητάς τους είναι το πείσμα, η επιμονή, η ανεξαρτησία, η θέληση και η αποφασιστικότητα. Και στις 14 αυτές ιστορίες ο ήρωας είναι κορίτσι.

Οι 3/47, ποσοστό 6,9%, μας παρουσιάζουν τις διαφορετικές φοβίες των παιδιών και πως τελικά καταλήγουν μόνα τους ή με την βοήθεια των άλλων να τις αντιμετωπίσουν. (*Ποιος φοβάται το σκοτάδι;*, *Δεν υπάρχουν δράκοι σου λέω* κ.α.).

Οι 3/47 (6,9%), διαπραγματεύονται την φιλία των ηρώων – παιδιών με ανθρώπους η ζώα. Παραδείγματα όπως η διαφορετικότητα των παιδιών στον χαρακτήρα και η αγάπη παίρνουν μορφή μέσα από τις σελίδες των μικρών ιστοριών και περνούν τα δικά τους μηνύματα. (*Ένας καινούριος φίλος*, *η Λίνα η ποντικίνα και η Τίνα η λιονταρίνα* κ.α.)

Οι 4/47, ποσοστό 8,5%, μιλάνε και μας παρουσιάζουν με διασκεδαστικό τρόπο τις (πρώτες) προσπάθειες εξερεύνησης και πειραματισμού με τον έξω κόσμο και τα αντικείμενά του. (*Πλιτς Πλατς – πρώτη βουτιά στη θάλασσα*, κ.α.)

Οι 10/47,(21,2%), στις ανησυχίες και στα προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα γύρω από κάποια θέματα, όπως οι αρρώστιες, η μοναξιά, το σχολείο, τα καινούρια αδερφάκια. (*Ο Θαλασσογιατρός*, *Ένα αδερφάκι για την Νίνα*, *Το μαγικό κουμπί* κ.α.)

Οι 6/47, (12,7%), παρουσιάζουν τις συνήθειες των ηρώων – παιδιών, καλές και κακές που άλλοτε προσπαθούν να τις αλλάξουν και άλλοτε να τις διατηρήσουν. (*Ποτέ, ποτέ πια*, *Η άψογη Ισαβέλλα*, *Η πιπίλα του Πάνου* κ.α.)

Οι 5/47, (10,6%), θέλουν να “γνωρίσουν” στα παιδιά τα ζώα, την φύση, τα καλοκαιρινά σπορ, την ανακύκλωση μέσα από ευχάριστη και διασκεδαστικά πλοκή. (*Εμείς και η φύση – Ανακύκλωση – Πως ένα βιβλίο έγινε χαρταετός*, *Καλοκαιρινά σπορ* κ.α.)

Οι 2/47, (4,2%), έχουν σαν κύριο θέμα τους κάποιες καταστάσεις που λαμβάνουν χώρα στο σχολείο. (*Η επίθεση της ψείρας* κ.α.)

Από τις 22/47 εικονογραφημένες μικρές ιστορίες οι ήρωες συναναστρέφονται με κάθε λογής ζώα. Στις 13/47 αυτές μικρές ιστορίες τα ζώα είναι

προσωποποιημένα και μιλάνε στα παιδιά ή συμπεριφέρονται σαν τους ανθρώπους.

Οι 18/47 έχουν έντονο το φαντασιακό στοιχείο σε όλη τη διάρκεια της πλοκής τους.

Στις 11/47 οι ήρωες εμπλέκονται σε καταστάσεις με άλλα παιδιά ή ενήλικες, ενώ ζώα δεν υπάρχουν καθόλου.

B.1.4. Συμπεράσματα

Μέσα από την καταγραφή και την ανάλυση των συγκεκριμένων εικονογραφημένων μικρών ιστοριών, καταλήξαμε στα εξής συμπεράσματα:

⇒ Οι περισσότερες μικρές ιστορίες έχουν για ήρωα τους κορίτσια, ενώ ένα μόνο μικρό ποσοστό από μικρές ιστορίες έχουν για ήρωα τους και τα δύο φύλλα.

⇒ Οι περισσότεροι ήρωες βρίσκονται στην ηλικία των 8 ετών, ενώ ένα μόνο μικρό ποσοστό βρίσκεται στην ηλικία των 9 ετών.

⇒ Στις περισσότερες μικρές ιστορίες τα παιδιά συναναστρέφονται με ζώα, ενώ λιγότερες είναι αυτές που τα παιδιά έρχονται σε επαφή με άλλα παιδιά ή ενήλικες.

⇒ Οι πιο πολλές αναφέρονται στις επιθυμίες, τα όνειρα και τα θέλω των παιδιών – ηρώων και μας παρουσιάζουν τον τρόπο με τον οποίο προσπαθούν να τα κάνουν πραγματικότητα.

- ⇒ Και στις 47 εικονογραφημένες μικρές ιστορίες οι ήρωες – παιδιά εμπλέκονται σε καθημερινές καταστάσεις που προκαλούν στα παιδιά – αναγνώστες την συμπόνοια, την λύπη, την χαρά, την ικανοποίηση με αποτέλεσμα να συμπάσχουν μαζί τους.
- ⇒ Και στις 47 εικονογραφημένες μικρές ιστορίες οι τύποι των χαρακτήρων και των καταστάσεων είναι: άτομα σε ρεαλιστικές καταστάσεις και χιουμοριστικές και φανταστικές καταστάσεις.
- ⇒ Από το 1980 έως το 2005 υπάρχει αρκετή και ενδιαφέρουσα παραγωγή εικονογραφημένων μικρών ιστοριών με ήρωες παιδιά. Από την συγκεκριμένη καταγραφή το 6,3% καταγράφεται στη δεκαετία του '80 το 46,8% στη δεκαετία του '90 και το 46,8% στη δεκαετία του 2000. Βλέπουμε ότι στις δύο τελευταίες δεκαετίες η εκδοτική παραγωγή έχει αυξηθεί κατά πολύ.
- ⇒ Δεν υπάρχει αξιοσημείωτη διαφορά μεταξύ ελληνικών και μεταφρασμένων τίτλων όσο αφορά τον αριθμό τους, καθώς έχουμε 24 ελληνικούς τίτλους και 23 μεταφρασμένους.
- ⇒ Ειδικά τα τελευταία χρόνια οι συγγραφείς αγκαλιάζουν το είδος και γράφουν όλο και περισσότερες μικρές ιστορίες με ήρωες παιδιά. Από αυτούς οι περισσότεροι είναι γυναίκες, ενώ οι άντρες καλύπτουν ένα μικρό ποσοστό.
- ⇒ Στους μεταφρασμένους συγγραφείς η πλειοψηφία των βιβλίων ανήκει στους άντρες.

⇒ Όσο αναφορά την έκδοση ελληνικών τίτλων, βλέπουμε πολλούς εικονογράφους, με τις γυναίκες να προηγούνται έναντι των αντρών.

⇒ Υπάρχουν κάποιες εμφανείς διαφορές στην εικονογράφιση με το πέρασμα των δεκαετιών. Σήμερα κυριαρχούν τα πιο έντονα χρώματα αλλά και σχέδια. Οι εικονογράφοι τολμούν περισσότερο και τα παιδιά εντυπωσιάζονται όλο και πιο πολύ.

B.1.5. Ανάλυση στοιχείων – Αποτελέσματα έρευνας από την εφαρμογή στα νηπιαγωγεία

Το δείγμα που χρησιμοποιήθηκε στη συγκεκριμένη έρευνα ήταν 60 παιδιά. Πιο συγκεκριμένα:

- Τα 32/60 είναι κορίτσια, δηλαδή ένα ποσοστό 53,3 %
- Τα 28/60 είναι αγόρια, δηλαδή ένα ποσοστό 46,7%
- Τα 46/60 είναι νήπια, δηλαδή ένα ποσοστό 73,3 %
- Τα 14/60 είναι προνήπια, δηλαδή ένα ποσοστό 26,7 %

Παιδιά	Αριθμός παιδιών	Ποσοστά (%)
ΝΗΠΙΑ	46/60	73,3%
ΠΡΟΝΗΠΙΑ	14/60	26,7%

Παιδιά	Αριθμός παιδιών	Ποσοστά (%)
ΑΓΟΡΙΑ	28/60	46,7%
ΚΟΡΙΤΣΙΑ	32/60	53,3%

• Παρουσίαση των δεδομένων της πρώτης φάσης

Στην ερώτηση πριν την ανάγνωση των μικρών ιστοριών « Όταν σου διαβάζουν μια μικρή ιστορία σου αρέσει πιο πολύ ο ήρωας να είναι παιδί ή ζώο; Γιατί;» μου απάντησαν τα 59/60, ένα ποσοστό δηλαδή 98,3% ενώ 1/60, ποσοστό 1,7%, δεν δέχτηκε να συμμετάσχει στην έρευνα.

Η πλειοψηφία των παιδιών, 37/60, **προτίμησε μικρές ιστορίες με ήρωες ζώα**, δηλαδή ένα ποσοστό 61,6%. Από αυτά τα παιδιά τα 18/37, δηλαδή ένα ποσοστό 48,6% ήταν αγόρια, ενώ τα 19/37, ποσοστό 51,4% ήταν κορίτσια. Τα 28/37, ποσοστό 75,7% ήταν νήπια και τα 9/37, ποσοστό 24,3% ήταν προνήπια.

Οι λόγοι που τα παιδιά προτίμησαν οι ήρωες να είναι ζώα είναι πολλοί και διάφοροι:

Τα περισσότερα παιδιά 13/37, ποσοστό 35,1%, προτίμησαν ήρωες ζώα γιατί απλά τους αρέσουν πολύ τα ζώα.

Τα 7/37, ποσοστό 19%, λόγω ομορφιάς και γλυκύτητας των ζώων, ενώ 3/37, ποσοστό 8,1%, λόγω μεγέθους (πχ., «Είναι πολύ μεγάλα και ξεπερνούν τα παιδιά).

Τα 2/37, ποσοστό 5,4%, απάντησαν ότι προτιμούν ζώα γιατί τους αρέσει να τα βλέπουν και να τα φροντίζουν ενώ ένα παιδί, ποσοστό 2,7% επειδή έχουν ωραία και πολλά χρώματα.

Δύο (2) παιδιά, προτίμησαν ζώα λόγω της επιθυμίας να έχουν ζώα στο σπίτι τους, ενώ ένα παιδί (1), λόγω της προτίμησής τους σε ένα ορισμένο ζώο (πχ.,

«Θα ήθελα να είναι ζώα γιατί μου αρέσουν πολύ τα άλογα και θα ήθελα να τα βλέπω»)

Το 1/37, ποσοστό 2,7%, απάντησε ότι προτιμάει ζώα γιατί είναι άγρια. Ένα άλλο παιδί γιατί μπορεί να παίζει με τα ζώα και να τα πηγαίνει βόλτα, ενώ ένα άλλο γιατί έχει πολλά βιβλία με ζώα.

Ένα παιδί, ποσοστό 2,7%, προτίμησε ήρωες ζώα γιατί δεν του αρέσουν τα παιδιά (πχ., «θέλω να είναι ζώα γιατί τα παιδάκια δεν μου αρέσουν»), ενώ ένα άλλο παιδί αναφέρεται στην βοήθεια (πχ., «θέλω να είναι ζώο γιατί ένα ζώο μπορεί να έχει σώσει ένα παιδάκι»)

Τέλος 3/37, ποσοστό 8,1%, απάντησαν ότι προτιμούν ζώα αλλά δεν αιτιολόγησαν.

Από την άλλη πλευρά, 22/60, δηλαδή ένα ποσοστό 36,7% των παιδιών, **προτίμησε μικρές ιστορίες με ήρωες παιδιά.** Από τα παιδιά αυτά τα 10/22, ποσοστό 45,5%, ήταν αγόρια και τα 12/22, ποσοστό 54,5% ήταν κορίτσια. Τα 18/22, ποσοστό 81,9% ήταν νήπια, ενώ τα 4/22, ποσοστό 18,1%, ήταν προνήπια.

Η πλειοψηφία των παιδιών 8/22, ποσοστό 36,4%, προτίμησε οι ήρωες να είναι παιδιά λόγω ομοιότητας μαζί τους είτε γιατί τα καταλαβαίνουν περισσότερο (πχ., «Μου αρέσει να είναι παιδάκια γιατί μου μοιάζουν, έχουν μαλλάκια και ρουχαλάκια», «Θέλω να είναι παιδάκια, γιατί καταλαβαίνω καλύτερα τι κάνουν».)

Τα 3/22, ποσοστό 13,6%, θέλουν οι ήρωες να είναι ζώα γιατί τους αρέσουν να τα βλέπουν.

Τα 2/22, ποσοστό 9,1%, προτίμησαν ήρωες παιδιά γιατί φοβούνται τα ζώα, ενώ άλλα δυο (2), γιατί τα παιδιά δεν είναι τρομακτικά αλλά και γιατί υπάρχουν κακά ζώα.

Τα 2/22, ποσοστό 9,1%, απάντησαν παιδιά λόγω ομορφιάς (πχ., «Θέλω να είναι παιδάκια, γιατί είναι πολύ ωραία».)

Δύο (2) παιδιά αναφέρονται στο κριτήριο της φιλίας (π.χ., μου αρέσει να είναι παιδάκι, γιατί μπορώ να έχω φίλους παιδάκια), ενώ ένα άλλο παιδί προτιμάει τα παιδιά γιατί τα αγαπάει.

Τέλος ένα παιδί, ποσοστό 4,5, προτίμησε τα παιδιά γιατί δεν του αρέσουν τα ζώα και ένα άλλο γιατί τα παιδιά είναι καλύτερα από τα ζώα.

• Παρουσίαση των δεδομένων της τρίτης φάσης

Αφού ολοκληρώθηκε η δεύτερη και η τρίτη φάση της έρευνας, οι απαντήσεις των παιδιών στην ερώτηση «Ποια ιστορία σου άρεσε πιο πολύ; Αυτή που ο ήρωας ήταν παιδί ή αυτή που ο ήρωας ήταν ζώο; Γιατί;» ερωτηματολογίου παρουσίασαν την παρακάτω εικόνα:

Η πλειοψηφία των παιδιών 33/60, δηλαδή ένα ποσοστό 55%, **προτίμησε την μικρή ιστορία με ήρωα το παιδί**, εκ των οποίων τα 16/33 (48,5%), ήταν αγόρια και τα 17/33 (51,5%), ήταν κορίτσια. Τα 26/33 (78,8%), ήταν νήπια και τα 7/33 (21,2%) ήταν προνήπια. Το 1/60 (1,7%) δεν θέλησε να απαντήσει ούτε αυτή τη φορά.

Η πλειοψηφία των παιδιών 6/33, ποσοστό 18,2%, προτίμησε την ιστορία με ήρωα τον Ντοκ γιατί κατά την γνώμη τους ήταν πιο ωραίος, επειδή ήταν παιδί, ενώ άλλα έξι

(6) παιδιά λόγω φύλου (πχ., «Αυτή με τον Ντοκ, γιατί είναι αγοράκι και μου αρέσουν τα αγοράκια», «Αυτή με τον Ντοκ, γιατί είναι αγόρι σαν και εμένα»)

Τα 4/33, ποσοστό 12, 1% λόγω ίδιων ενδιαφερόντων (πχ., «Αυτή με το παιδάκι γιατί βλέπω και εγώ συχνά τηλεόραση»).

Τα 3/33, ένα ποσοστό 10%, αναφέρεται στην ιστορία ως πιο ωραία για αυτό και την προτιμάει. Άλλα τρία (3) παιδιά προτιμούν τον Ντοκ γιατί δεν τους αρέσουν τα ζώα.

Τα 2/33, ποσοστό 6,7%, βρήκαν την ιστορία και τον ήρωα αστείους, ενώ άλλα δύο (2) παιδιά, γιατί απλά ο ήρωας είναι παιδάκι.

Τα 2/33 (6,7%), προτιμούν την ιστορία με ήρωα το παιδί γιατί τα γουρούνια δεν βλέπουν τηλεόραση αλλά μόνο τα παιδιά. Άλλα δύο παιδιά λόγω ομοιότητας με συγγενικό τους πρόσωπο (π.χ., «Αυτή με τον ντοκ γιατί μοιάζει με τον αδερφό μου»)

Το 1/33, ποσοστό 3,3%, αναφέρεται σε λόγους φιλίας (π.χ., «Γιατί μπορεί να έχω φίλους παιδάκια), ενώ ένα άλλο παιδί γιατί ο ήρωας του θυμίζει τον εαυτό του.

Τέλος ένα παιδί δεν αιτιολόγησε καθόλου γιατί προτιμάει την ιστορία με ήρωα το παιδί.

Από την άλλη πλευρά, 26/60 , δηλαδή ένα ποσοστό 43,3%, **προτίμησε την μικρή ιστορία με ήρωα τον Μάκη το γουρουνάκι**, εκ των οποίων 12/26 (46,1%) ήταν αγόρια και τα 14/26 (53,8%) ήταν κορίτσια. Τα 20/26 (76,9%) ήταν νήπια και τα 6/26 (23,1%) ήταν προνήπια.

Η πλειοψηφία των παιδιών 9/26, ποσοστό 34,7%, αναφέρεται σε λόγους εμφάνισης και ομορφιάς (π.χ., « Γιατί το γουρουνάκι είναι πολύ χοντρό και όμορφο»)

Τα 7/26, ποσοστό 27%, γιατί τους αρέσουν πολύ τα ζώα και τα γουρουνάκια.

Τα 3/26, ποσοστό 11,5%, βρήκαν την ιστορία και τον ήρωα πιο αστεία και ότι είχε πλάκα.

Τα 2/26, ποσοστό 7,7%, τους άρεσε που το γουρουνάκι έβλεπε τηλεόρασή, τους φάνηκε περίεργο (π.χ., « Αυτή με το Μάκη το γουρουνάκι, γιατί δεν είχα ξανακούσει γουρούνια να βλέπουν τηλεόραση και μου άρεσε»)

Το 1/26 (3,9%) λόγω της επιθυμίας του να δει από κοντά γουρούνια, ενώ ένα άλλο παιδί γιατί θέλει να τα χαϊδεύει. Τέλος ένα άλλο παιδί προτίμησε την ιστορία με ήρωα το ζώο γιατί η συγκεκριμένη ιστορία είχε μέσα πολλά ζώα.

• Σύγκριση των αποτελεσμάτων

Μετά την παράθεση των αποτελεσμάτων των δύο φάσεων και συγκρίνοντας τις απαντήσεις των παιδιών μετά το τέλος και της τρίτης φάσης, διαπιστώνουμε ότι:

Οι απαντήσεις των παιδιών και στην πρώτη και στην τρίτη φάση ήταν ποικίλες ενώ στην τρίτη φάση τα παιδιά έδωσαν πιο συγκεκριμένες απαντήσεις σε σχέση με την πρώτη φάση

Στην πρώτη φάση τα περισσότερα παιδιά προτίμησαν μικρές ιστορίες με ήρωες ζώα σε ποσοστό 61,6%, ενώ μετά την μεσολάβηση των μικρών ιστοριών η πλειοψηφία των παιδιών με 55% προτίμησε την ιστορία που είχε ήρωα παιδί.

Τα 19/60, ένα ποσοστό δηλαδή 31,7% άλλαξαν προτίμηση μετά την ανάγνωση των μικρών ιστοριών.

Και στις δύο φάσεις απάντησε ο ίδιος αριθμός παιδιών, δηλαδή τα 59/60.

Και στις δύο φάσεις τα παιδιά έδωσαν απαντήσεις λόγω ομοιότητας με τους ήρωες των ιστοριών, αλλά στην πρώτη φάση το ποσοστό ήταν πολύ μεγαλύτερο (36,4%) από την τρίτη που έπεσε στο 3,3%.

Στην πρώτη φάση τέσσερα από τα παιδιά επέλεξαν ιστορίες με ήρωα παιδιά γιατί φοβούνται τα ζώα και γιατί τα θεωρούν κακά, ενώ μετά την ανάγνωση των μικρών ιστοριών δεν υπήρχε καμιά τέτοια απάντηση.

Στην πρώτη φάση οι απαντήσεις των παιδιών για τις προτιμήσεις του; Όσο αφορά τους ήρωες – ζώα, είχαν μεγαλύτερη ποικιλία.

Και στις δύο φάσεις τονίζεται η εμφάνιση και η ομορφιά των ζώων , ενώ στην τρίτη φάση το ποσοστό ήταν μεγαλύτερο.

Στην πρώτη φάση τα 3/37, δηλαδή ένα ποσοστό 8,1%, επέλεξαν ήρωες – ζώα, αλλά δεν αιτιολόγησαν γιατί. Αντίθετα στην τρίτη φάση δεν αιτιολόγησε ένα παιδί που επέλεξε την ιστορία με ήρωα το παιδί.

Στην τρίτη φάση υπάρχει ένα αξιοπρόσεκτο ποσοστό (18,2%), που επέλεξε την μικρή ιστορία με ήρωα τον Ντοκ λόγω φύλου κάτι που σε συνέβη στην πρώτη φάση.

Στην πρώτη φάση έχουμε ένα ποσοστό 4,5% που απάντησε ότι δεν τους αρέσουν τα ζώα. Αυτό το ποσοστό στην τρίτη φάση αυξήθηκε στο 10%.

Στην πρώτη φάση ένα ποσοστό 9,1% αναφέρεται στο κριτήριο της φιλίας ενώ αυτό το ποσοστό στην τρίτη φάση πέφτει στο 3,3%.

B.1.6. Συμπεράσματα έρευνας

Από την εφαρμογή της έρευνας στις τάξεις του νηπιαγωγείου, από την συλλογή των στοιχείων και την σύγκρισή τους, καθώς και από την προσωπική παρατήρηση, διαπιστώνουμε τα εξής:

⇒ Τα περισσότερα παιδιά πριν την ανάγνωση των μικρών ιστοριών προτιμούσαν ιστορίες με ήρωες ζώα ενώ μετά την παρέμβαση των μικρών ιστοριών η κατάσταση άλλαξε και τα περισσότερα παιδιά προτίμησαν την ιστορία με ήρωα το παιδί. Από αυτό φαίνεται ότι τα λογοτεχνικά κείμενα και συγκεκριμένα εδώ οι μικρές ιστορίες, συμβάλλουν στην αλλαγή των προτιμήσεων των παιδιών.

⇒ Στην τρίτη φάση τα παιδιά μίλησαν πιο συγκεκριμένα και αιτιολογούσαν περαιτέρω τις απαντήσεις τους.

- ⇒ Σε όλη την έρευνα αλλά κυρίως στην πρώτη φάση τα κριτήρια της ομοιότητας είναι εμφανή αν και ελαττώνονται στην τρίτη φάση.
- ⇒ Τα περισσότερα παιδιά ταυτίζονται με τα παιδιά – ήρωες βρίσκουν δηλαδή εύκολα τα κοινά σημεία και τις διαφορές τους.
- ⇒ Περισσότερο τα αγόρια βάζουν κριτήρια επιλογής ηρώων – ζώων το μέγεθος ή τη αγριάδα, ενώ τα κορίτσια βάζουν κριτήρια φροντίδας και τρυφερότητας.
- ⇒ Δεν υπήρχαν απαντήσεις σιωπής εκτός από ένα κορίτσι που ντρεπόταν να συμμετάσχει. Όλα τα άλλα συμμετείχαν ενεργά καθ' όλη τη διάρκεια της έρευνας.
- ⇒ Παρατηρείται ένα ποσοστό παιδιών να αναφέρεται στη φιλία μόνο ανάμεσα στα παιδιά.
- ⇒ Τα παιδιά αποδίδουν τις τιμές της βοήθειας στους ήρωες – ζώα.
- ⇒ Στην τρίτη φάση τα παιδιά προβληματίζονται για το ποιοι μπορούν να δουν τηλεόραση και ποιοι όχι
- ⇒ Παρόλο που οι δύο ιστορίες ήταν οι ίδιες, άλλα παιδιά βρήκαν αστεία την ιστορία με το Μάκη το γουρουνάκι και άλλα με τον Ντοκ. Ίσως αυτό να συνέβη γιατί μπορεί να επηρεάστηκαν πιο πολύ από τον ήρωα και λιγότερο από την πλοκή των ιστοριών.

- ⇒ Το περιεχόμενο των μικρών ιστοριών και οι κατάλληλες ερωτήσεις που έγιναν στα παιδιά τα οδήγησαν να επιχειρηματολογήσουν για τις προτιμήσεις τους , να σκεφτούν και να συντάσσουν πιο εύκολα προτάσεις .
- ⇒ Τα παιδιά άκουγαν με προσοχή τις μικρές ιστορίες και ψυχαγωγήθηκαν από την ανάγνωσή τους.

B.1.7. Γενικά Συμπεράσματα

Όσο αναφορά την καταγραφή των εικονογραφημένων μικρών ιστοριών:

- ⇒ Η έκταση των περισσότερων είναι μικρή με ευανάγνωστα γράμματα και έντονη εικονογράφηση.
- ⇒ Οι μικρές ιστορίες είναι από την φύση τους χιουμοριστικές, ρεαλιστικές και διασκεδαστικές ενώ προβάλλουν καθημερινά προβλήματα των παιδιών για να τα κάνουν να προβληματιστούν.
- ⇒ Όλες οι μικρές ιστορίες απευθύνονται ως επί το πλείστον σε ηλικία 4 ως 8 ετών και μπορούν να τις διαβάσουν με την ίδια ευκολία και τα δύο φύλλα.
- ⇒ Σε όλες υπάρχει έντονο το στοιχείο της εικονογράφησης που κάνει τα παιδιά να ενθουσιάζονται περισσότερο καθώς θαμπώνονται από τα χρώματα και τα σχέδια.

⇒ Υπάρχει μια ευρεία γκάμα ηρώων που πραγματεύεται ποικίλλες καταστάσεις.

⇒ Αρκετές φορές στα μεταφρασμένα βιβλία απουσιάζουν τα πλήρη στοιχεία(συγγραφέας, εικονογράφος, μεταφραστής κτλ.), γεγονός που δυσχεραίνει τη μελέτη, καταγραφή και ταξινόμηση των βιβλίων.

Όσο αναφορά την έρευνα στα νηπιαγωγεία:

⇒ Στα παιδιά αρέσουν όλοι οι ήρωες, αλλά έχουν μια ιδιαίτερη αδυναμία στα ζώα.

⇒ Οι λόγοι που δικαιολογούν τις επιλογές τους είναι διάφοροι και προέρχονται τόσο από τις εμπειρίες τους όσο και από τι τους αρέσει.

⇒ Τα παιδιά ενθουσιάζονται από τους ήρωες όλων των ειδών και μπορούν να ταυτιστούν με όποιον πραγματικά τους αρέσει.

⇒ Οι μικροί αναγνώστες δίνουν σημασία τόσο στην πλοκή της ιστορία όσο και στους ήρωες που βρίσκονται στις σελίδες των μικρών ιστοριών.

⇒ Πολλά παιδιά ταυτίζουν τους ήρωες - παιδιά με κάποια αγαπημένα τους πρόσωπα, όπως π.χ. τον αδερφό ή την αδερφή τους, κάτι που αποδεικνύει την ισχυρή επίδραση των ηρώων πάνω στα παιδιά.

⇒ Το φύλο των παιδιών – αναγνωστών μπορεί να παίζει κάποιο ρόλο στις επιλογές τους, όχι τόσο γενικά στις επιλογές των ηρώων αλλά όσο στα χαρακτηριστικά των ηρώων, π.χ. τα αγόρια επιλέγουν ζώα με βάση το

κριτήριο της αγριότητας ή του μεγέθους, ενώ τα κορίτσια πιο συχνά με βάση την ομορφιά ή την γλυκύτητα.

⇒ Μέσα από τις απαντήσεις των παιδιών ξεπροβάλλουν αξίες όπως η αγάπη, ο σεβασμός, η φιλία, η θυσία, οι οποίες φαίνονται να είναι σημαντικές για τα παιδιά.

⇒ Τα παιδιά επηρεάζονται από την παρεμβολή των λογοτεχνικών κειμένων. Ειδικά οι μικρές ιστορίες ικανοποιούν πολλές πτυχές της προσωπικότητας των μικρών αναγνωστών κάτι που τα κάνει να αλλάζουν ακόμα και τις επιλογές τους.

⇒ Ανεξάρτητα από πλοκή και ήρωες τα παιδιά πάνω από όλα θέλουν να ψυχαγωγηθούν και να χαλαρώσουν διαβάζοντας ή ακούγοντας τις μικρές ιστορίες.

B.1.8. Αντί επιλόγου

Η έρευνα είναι σημαντικό κομμάτι κάθε εργασίας. Από την συγκεκριμένη έρευνα, τόσο από την καταγραφή των εικονογραφημένων μικρών ιστοριών, όσο και από την εφαρμογή στα νηπιαγωγεία, διεξήχθησαν πολύτιμα αποτελέσματα που μας δίνουν ένα βήμα για να δούμε την εκδοτική κίνηση στο συγκεκριμένο είδος και να κατανοήσουμε τις προτιμήσεις των παιδιών ως προς τους ήρωες των εικονογραφημένων μικρών ιστοριών

Η καταγραφή των εικονογραφημένων μικρών ιστοριών σε βιβλιοπωλεία, βιβλιοθήκες, στέκια παιδιού, κράτησε αρκετό διάστημα, σχεδόν 5 με 6 μήνες, με όχι πάντα με τις καλύτερες συνθήκες, αφού πολλές φορές η παραμονή επειδή κρατούσε ώρες γινόταν ενοχλητική.

Σε όλα τα τμήματα που πραγματοποιήθηκε η έρευνα τα παιδιά ήταν πρόθυμα να πάρουν μέρος και πολλές φορές οι απαντήσεις που έδιναν με εξέπλητταν. Υπήρχαν βέβαια και κάποια παιδιά που δεν ήθελαν να συμμετάσχουν στην όλη διαδικασία ή δεν μπορούσαν να αιτιολογήσουν τις προτιμήσεις τους.

Οι νηπιαγωγοί των τμημάτων στα οποία τελικά πραγματοποιήθηκε η έρευνα ήταν πρόθυμες, εξυπηρετικές και με βοήθησαν σε όλη τη διάρκεια που ήμουν στον χώρο τους. Αντιμετωπίστηκαν όμως και κάποια προβλήματα. Κάποιοι νηπιαγωγοί δεν με δέχτηκαν στην τάξη τους, ενώ σε κάποιες τάξεις δεν υπήρχαν πολλά παιδιά με αποτέλεσμα τα παραπάνω να αποτελέσουν ανασταλτικό παράγοντα στη διεξαγωγή της έρευνας.

Με υπομονή όμως και θέληση τα προβλήματα ξεπεράστηκαν και πιστεύω σε ένα καλό αποτέλεσμα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αναγνωστόπουλος Β.Δ., *Θέματα Παιδικής Λογοτεχνίας – Α΄ Ανιχνεύσεις*, Καστανιώτης, Αθήνα 1987, α΄ έκδοση, σελ. 191

Αναγνωστόπουλος Β.Δ., *Τάσεις και εξελίξεις της Παιδικής Λογοτεχνίας στην δεκαετία 1970 – 80*, Οι εκδόσεις των Φίλων, Αθήνα 1996, ι΄ έκδοση, σελ. 238

Αναγνωστόπουλος Β.Δ. – Δελώνης Αντώνης, *Παιδική Λογοτεχνία και σχολείο, κατάλογος Ελληνικού παιδικού βιβλίου (κατά ηλικία)*, Πατάκης, Αθηνά 1988, δ΄ έκδοση, σελ. 221

Ασωνίτης Πολυδεύκης, *Η εικονογράφηση στο βιβλίο της Παιδικής Λογοτεχνίας*, Καστανιώτης, Αθήνα 2001, σελ. 314

Γιάκος Δημήτρης, *Η Παιδική Λογοτεχνία στην εικοσαετία 1970 – 90*, Παπαδήμας, Αθήνα 1991, σελ. 199

Γκρέμμινγκερ Άρνολντ, *Το παιδί και το βιβλίο*, Νότος ΕΠΕ, Αθήνα 1979, σελ. Δελώνης Αντώνης, *Βασικές γνώσεις για το παιδικό και νεανικό βιβλίο*, Σύγχρονο Σχολείο, Αθήνα 1988, σελ. 176

Δελώνης Αντώνης, *Βασικές γνώσεις για το παιδικό και νεανικό βιβλίο*, Δελώνης, Αθήνα, 1988, σελ. 176

Δελώνης Αντώνης, *Ελληνική Παιδική Λογοτεχνία 1835 – 1985 από τις πρώτες ρίζες μέχρι σήμερα*, Ηράκλειτος, Αθήνα 1986, α΄ έκδοση, σελ. 215

Δελώνης Αντώνης, *Στοιχεία Παιδικής Λογοτεχνίας*, Δαρδανός, Αθήνα 2000, σελ. 143

Η παιδική λογοτεχνία: Η συμβολή της στην πνευματική καλλιέργεια των παιδιών, (Συλλογικό), Π. Κουτσομπός, Αίγιο, 1989, α' έκδ., σελ. 151

Η Παιδική Λογοτεχνία και το μικρό παιδί, (Συλλογικό), Καστανιώτης, Αθήνα 1988, α' έκδοση, σελ. 182

Καρπόζηγλου Μάρθα, *Το παιδί στη χώρα των βιβλίων*, Καστανιώτης, Αθήνα 1994, σελ. 242

Κιτσαράς Γεώργιος Δημ., *Το εικονογραφημένο βιβλίο στη νηπιακή και πρωτοσχολική ηλικία*, Παπαζήσης, Αθήνα 1993, α' έκδ., σελ. 244

Κοντολέων Μάνος, *Απόψεις για την παιδική λογοτεχνία*, Πατάκης, Αθήνα 1988, σελ. 82

Μπενέκος Αντώνης, Ζαχαρίας Παπαντωνίου. *Ένας σταθμός στην παιδική λογοτεχνία*, Δίπτυχο, Αθήνα 1981, β' έκδ., σελ. 232

Παπανικολάου Ρ. – Τσίλιμένη Τ., *Η παιδική λογοτεχνία στο νηπιαγωγείο, θεωρία και πράξη*, Καστανιώτης, Αθήνα 1992, γ' έκδ., σελ. 230

Πέτροβιτς – Ανδρουτσοπούλου Λότη, *Η Παιδική Λογοτεχνία στην εποχή μας*, Καστανιώτης, Αθήνα 1990, β' έκδ., σελ. 220

Πέτροβιτς – Ανδρουτσοπούλου Λότη, *Μιλώντας για τα παιδικά βιβλία*, Καστανιώτης, Αθήνα 1987, β' έκδ., σελ. 192

Σακελλαρίου Χ., *Ιστορία της Παιδικής Λογοτεχνίας, Ελληνική και Παγκόσμια*, Δανια, Αθήνα 1996, η' έκδοση, σελ. 623

Σιβροπούλου Ρένα, *Ταξίδι στον κόσμο των εικονογραφημένων μικρών ιστοριών, θεωρητικές και διδακτικές προσεγγίσεις*, Μεταίχμιο, Αθήνα 2003, σελ. 267

Σπίνκ Τζων, *Τα παιδιά ως αναγνώστες*, μετ. Ντελόπουλους Κυρ., Καστανιώτης, Αθήνα 1990, σελ. 175

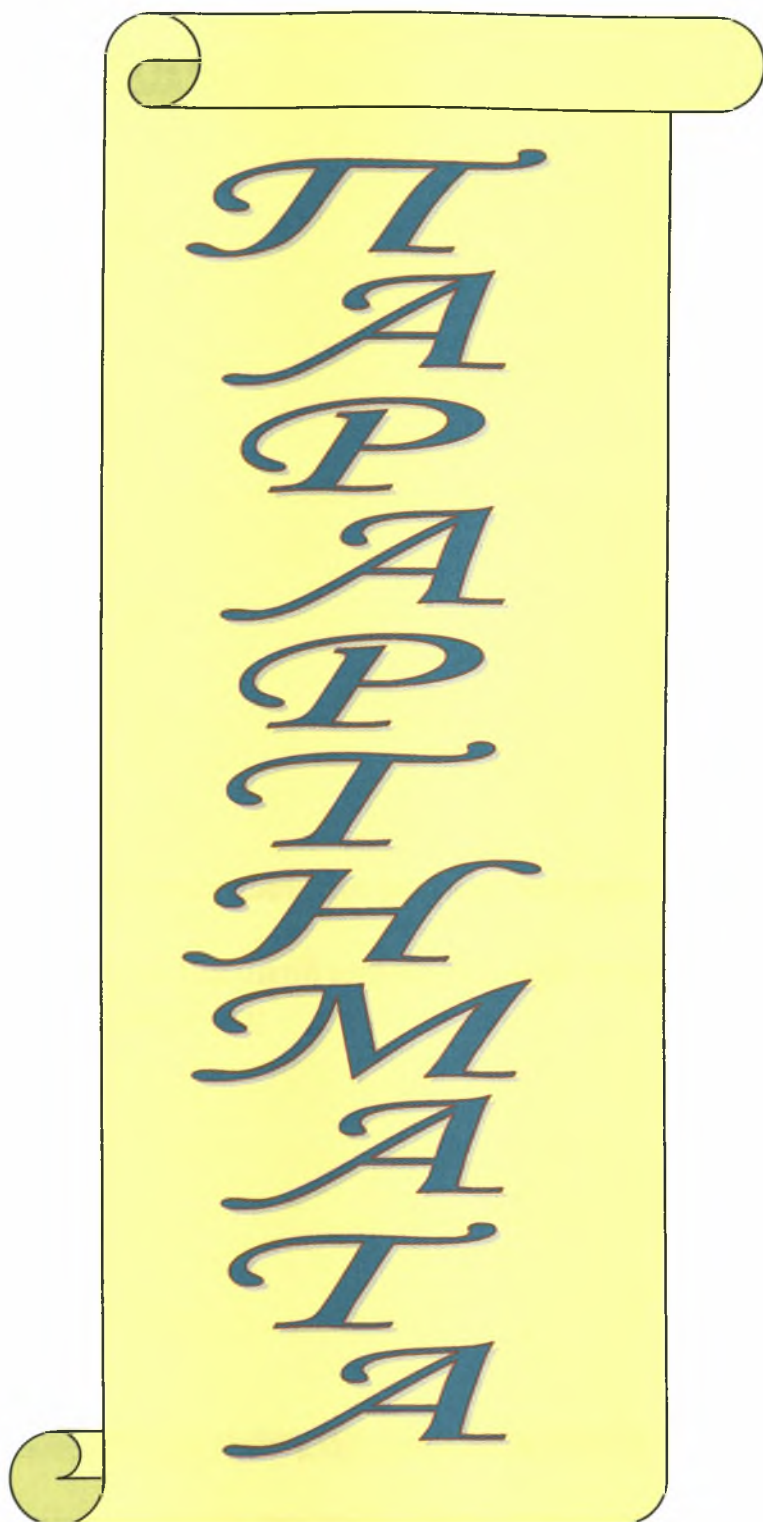
Διαδρομές, τεύχος 2, Ταρσούλη Γεωργία, *Παραμύθια και μικρές ιστορίες*, 1986

Διαδρομές, τεύχος 6, Χατζηβασιλείου Βασίλης, *Επιρροές και Τάσεις στη σύγχρονη Ελληνική Παιδική Λογοτεχνία*, 1987

Διαδρομές, τεύχος 6, Ρώσση – Ζαίρη Ρένα, *Η Παιδική Λογοτεχνία στο νηπιαγωγείο*, 2002

Διαδρομές, Ψαράκη Βάσω, *Σκέψεις για την εικονογράφηση στο παιδικό βιβλίο*, τεύχος 53, 1999

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

❖ **Όνοματεπώνυμο:**

❖ **Ηλικία:**

i) προνήπιο:

ii) νήπιο:

❖ **Φύλο:**

i) αγόρι:

ii) κορίτσι:

Ερώτηση πριν την ανάγνωση των μικρών ιστοριών

- 1) Όταν σου διαβάζουν μια μικρή ιστορία σου αρέσει πιο πολύ ο ήρωας να είναι παιδί ή ζώο; Γιατί;

Ερώτηση μετά την ανάγνωση των μικρών ιστοριών

- 1) Ποια ιστορία σου άρεσε πιο πολύ; Αυτή που ο ήρωας ήταν παιδί ή αυτή που ο ήρωας ήταν ζώο; Γιατί;

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2

ΕΙΚΟΝΟΤΡΑΦΗΜΕΝΕΣ

ΜΙΚΡΕΣ

ΙΣΤΟΡΙΕΣ:

ΜΙΚΡΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΜΕ ΗΡΩΑ ΖΩΟ

«Μάκη το γουρουνάκι!». Έτσι με φωνάζουν οι φίλοι μου... κι όλο με κοροϊδεύουν: «Μάκη, Μάκη, γουρουνάκι, είσαι, σαν σαλαμάκι, πότε από κει, πότε από δω είσαι ξαπλωμένος μέχρι τις οκτώ. Βλέπεις τηλεόραση, ΚΡΑΤΣ τα πατατάκια θα χοντρύνεις φίλε μου σαν τα μπαλονάκια!»

Η μαμά μου όλο λέει: «Μάκη γουρουνάκι, πρέπει να αλλάξεις ζωή!»

Αλλά εγώ... δεν θέλω να παίζω ως το βράδυ μου αρέσει η οθόνη πολύ!

Να βλέπω, να βλέπω, κανάλια να τρέχω στα χέρια μου το τηλεκοντρόλ!

Έτσι κάποια μέρα... έγινε το κακό. «Τα μάτια μου πονάνε πολύ!!! Η

κοιλιά μου είναι στρογγυλή!!!» Τότε η μαμά μου ΚΡΑΤΣ! Έβγαλε την

τηλεόραση από την πρίζα... Εγώ που δεν ήξερα από πρίζες και τέτοια

ένοιωσα μεγάλη δυστυχία! Ξαφνικά όμως ήρθαν οι φίλοι μου, ο αρκούδος,

ο λαγός και ο ιπποπόταμος. Πάίξαμε κυνηγητό, κρυφτό... ζωγραφίσαμε,

κάναμε γκριμάτσες, παίξαμε το κυνήγι του κρυμμένου θησαυρού, και , το

σπουδαιότερο, κανείς μα κανείς δεν με κοροϊδεψε! Μάλιστα μου έλεγαν

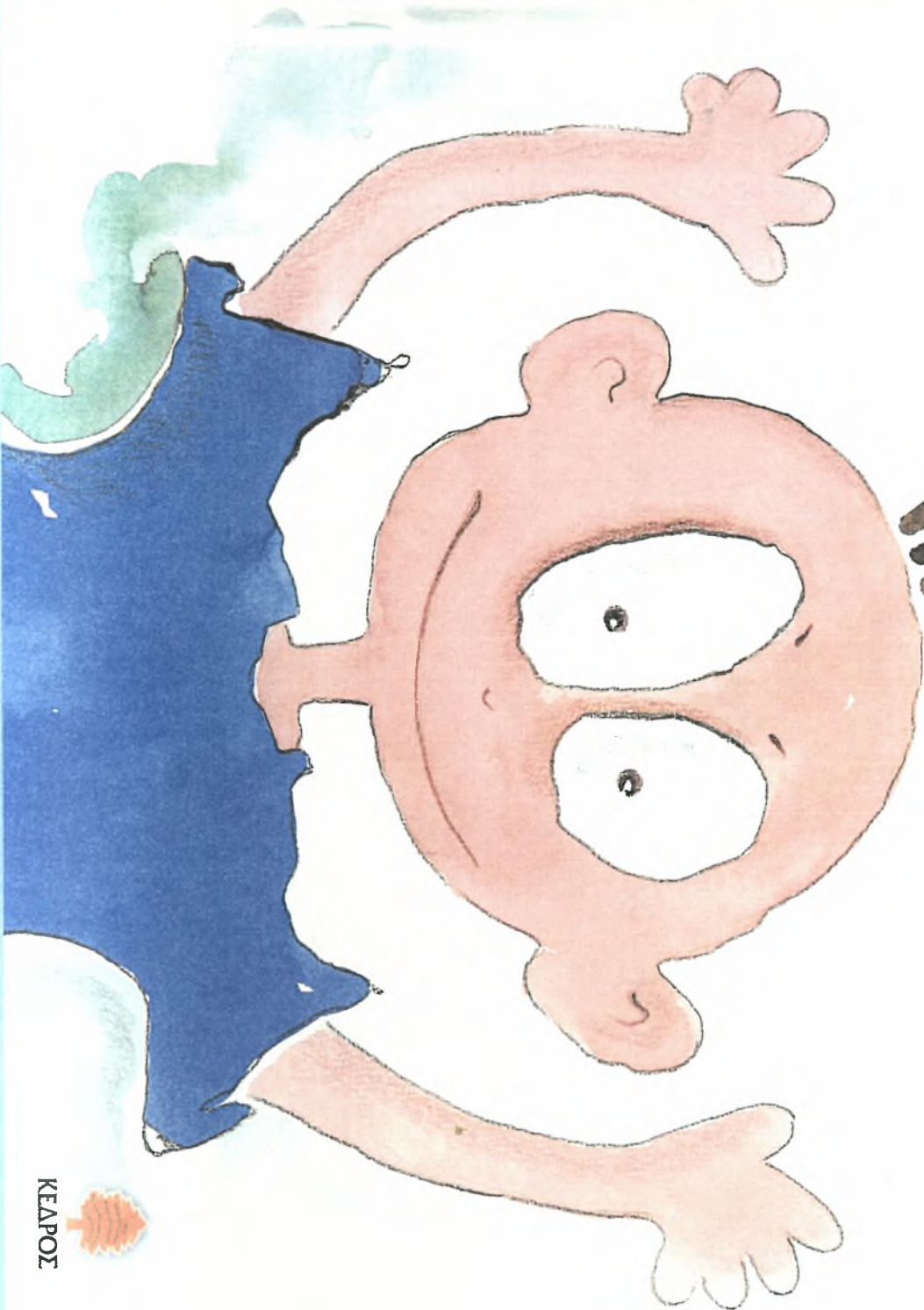
οι φίλοι μου: «Μάκη, Μάκη, γουρουνάκι, είσαι αρχηγός!». Εγώ ένοιωσα

υπέροχα. Πέρασα χάρμα. Τότε έδωσα υπόσχεση σε όλους και ιδιαίτερα

σε μένα: Πολλή τηλεόραση ΠΟΤΕ, ΠΟΤΕ ΠΙΑ!

ΠΟΤΗ ΔΙΑΚΑΙΝΙΣΑΚΗ

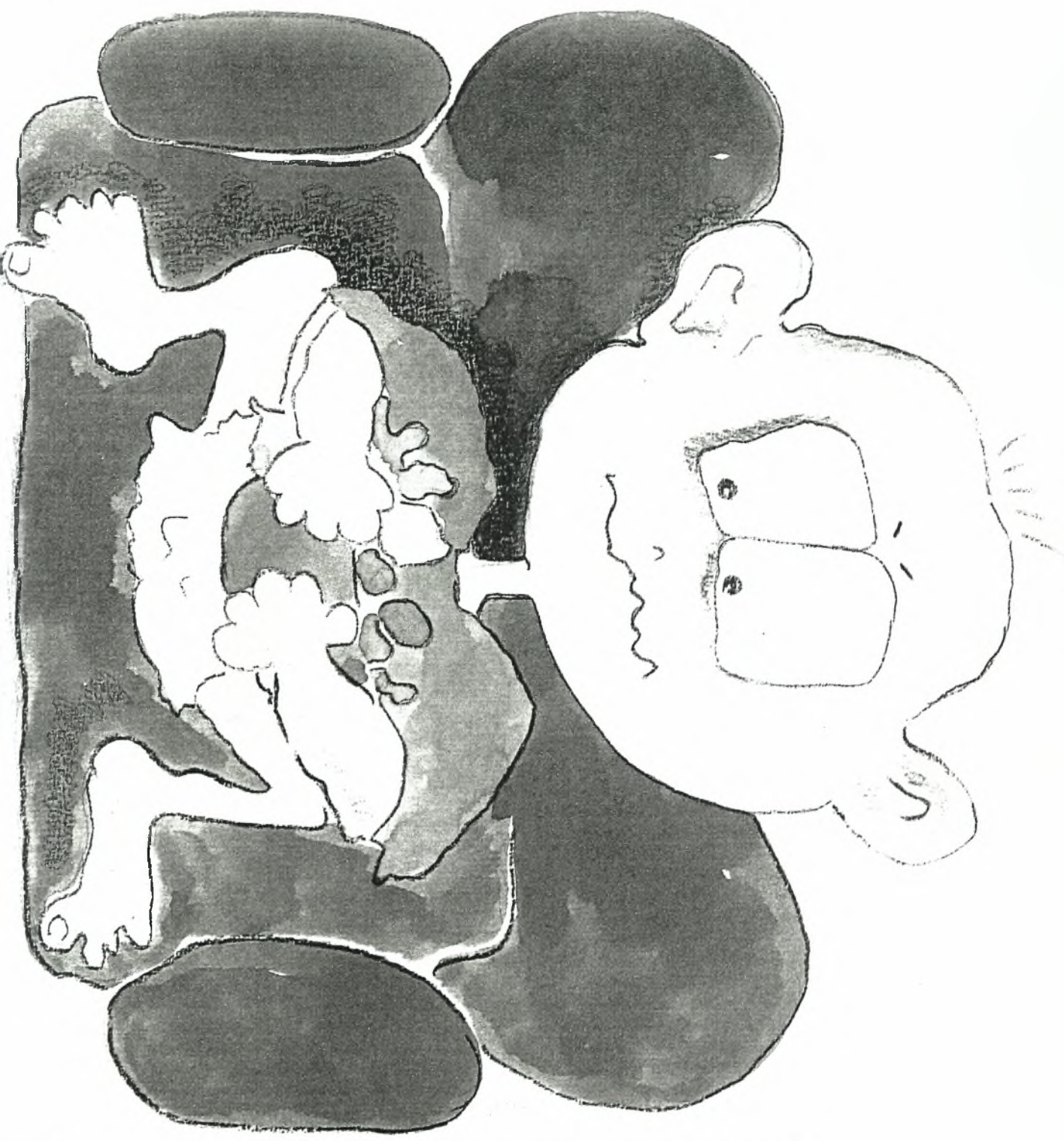
Ποτέ, ποτέ, ποτέ!

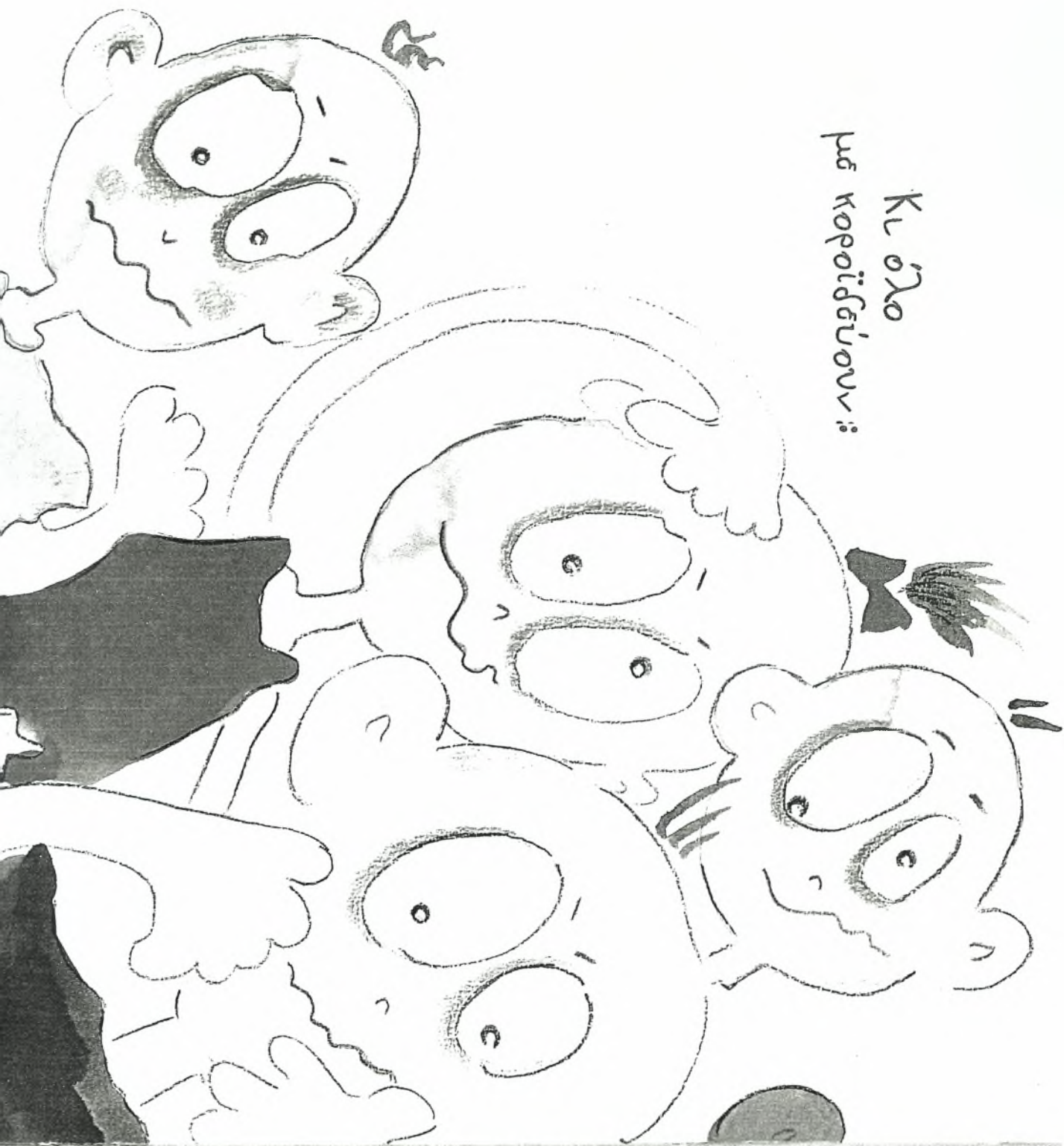
«ΝΕΟΚ!»»

Έτσι με παραΐσων οι φίλοι μου...

Κι όλο
με κοροϊφίζουν :

«ΟΟΟΟ»

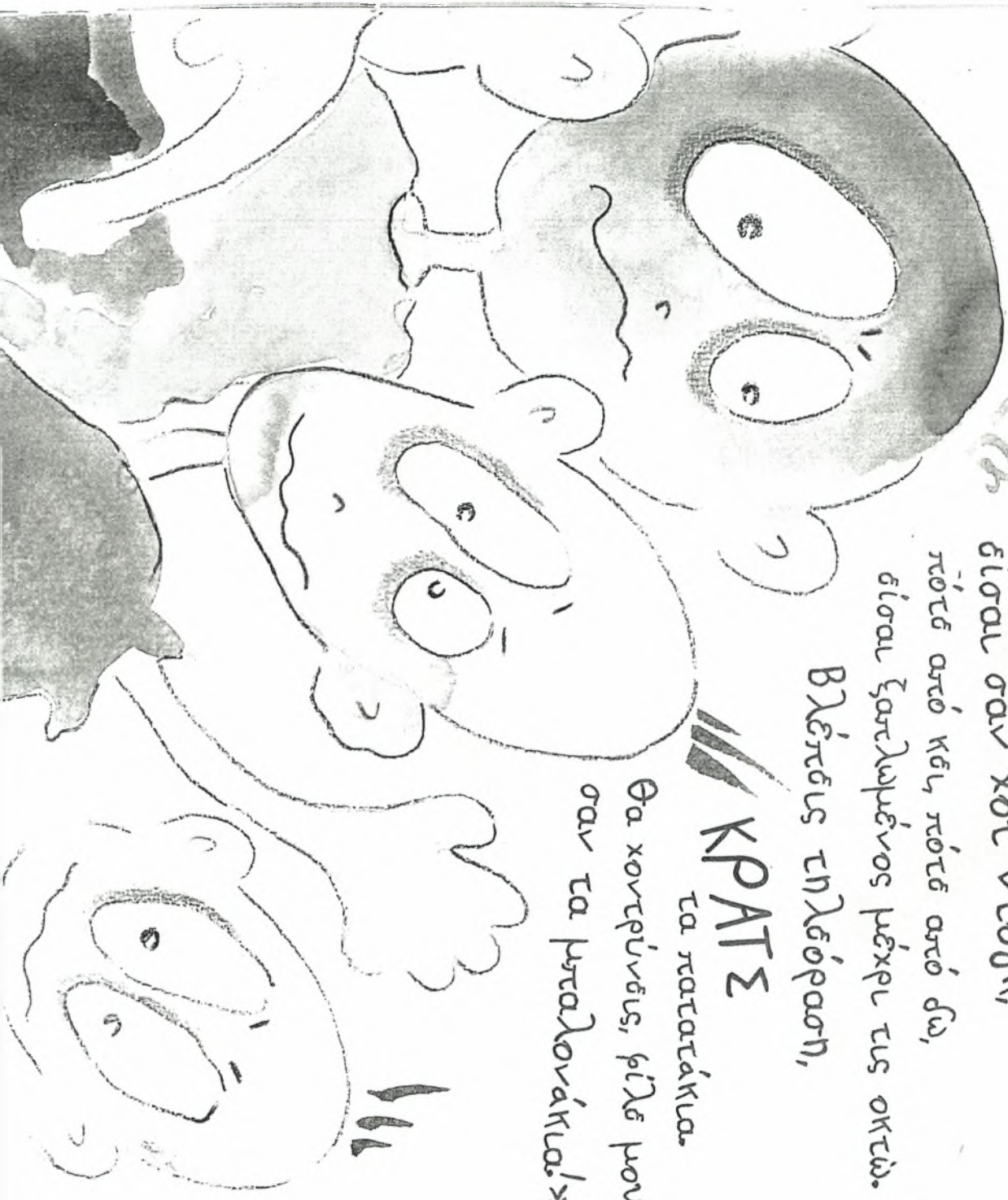
«Ντοκ, Ντοκ, Ντοκ,
είσαι σαν χοι ντοκ,

πότ' από κεί, πότ' από δώ,
είσαι ξατλαμένος μέχρι τ'ς οκτώ.

Βλέπεις τηλεόραση,

ΚΡΑΤΣ
τα πατατάκια.

Θα χοιρινείς, φίλε μου,
σαν τα μπαλονάκια!»

Η μαμά μου όλο λέει:

«Ντοκ, πρέπει να αλλάξεις Σωή!»»

Αλλά εγώ..

δε θέλω να παίζω

ως το βράδυ,

μή αργότες η σθόνη
πολύ!

Να βλέπω,

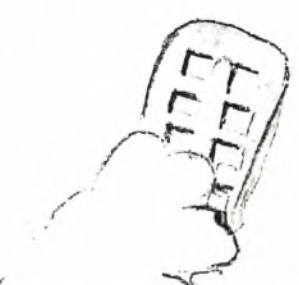
να βλέπω,

κανάλια

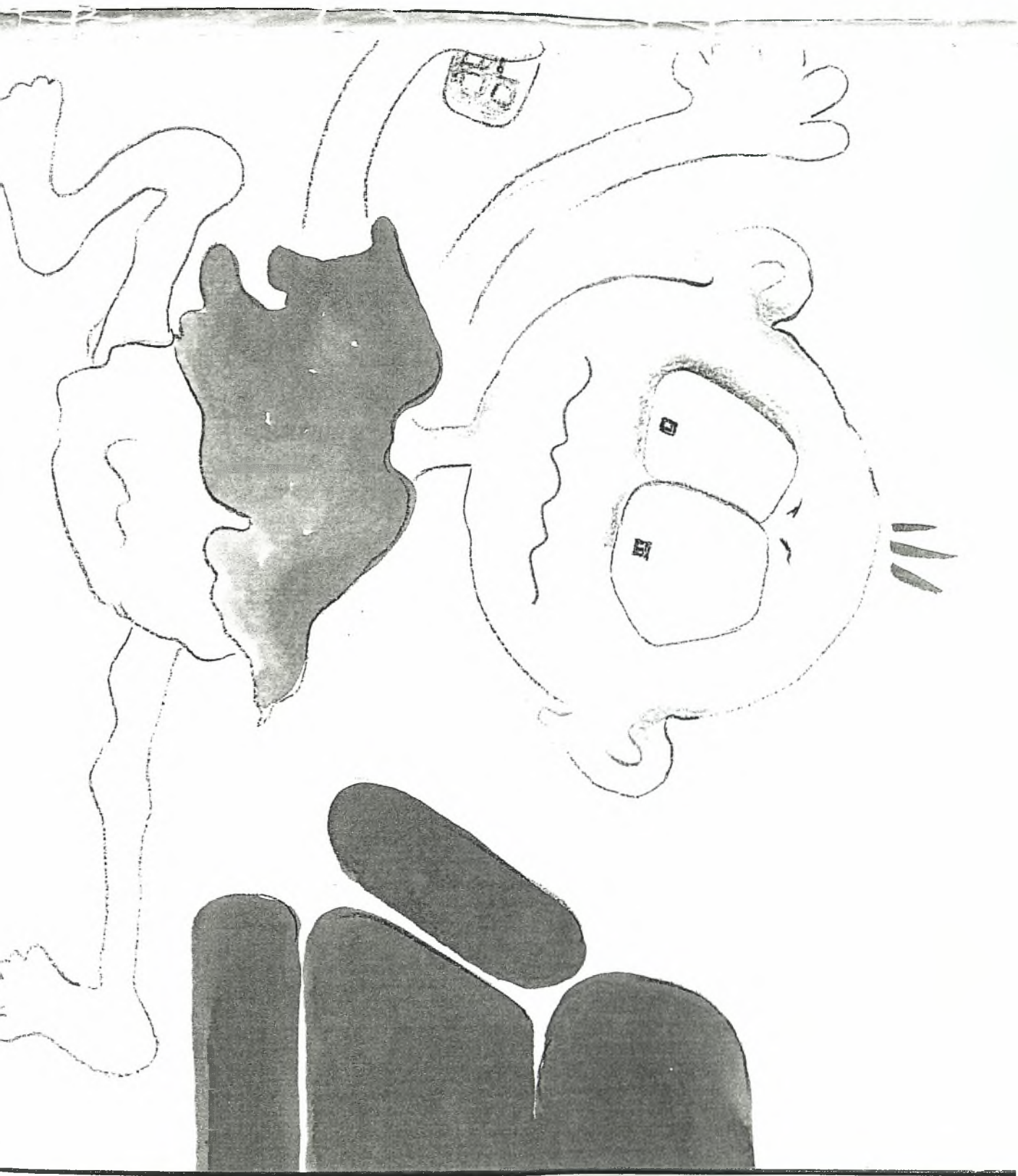
να τρέχω

στα χέρια μου

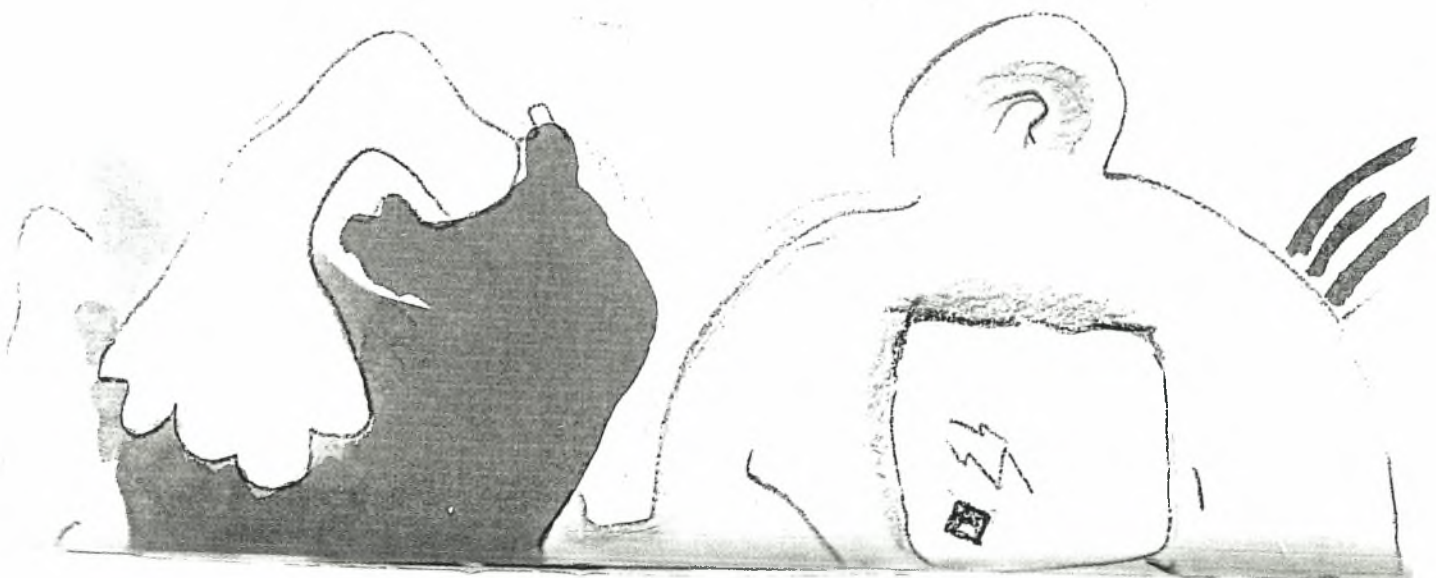
το τηλεκοντρόλ!!!

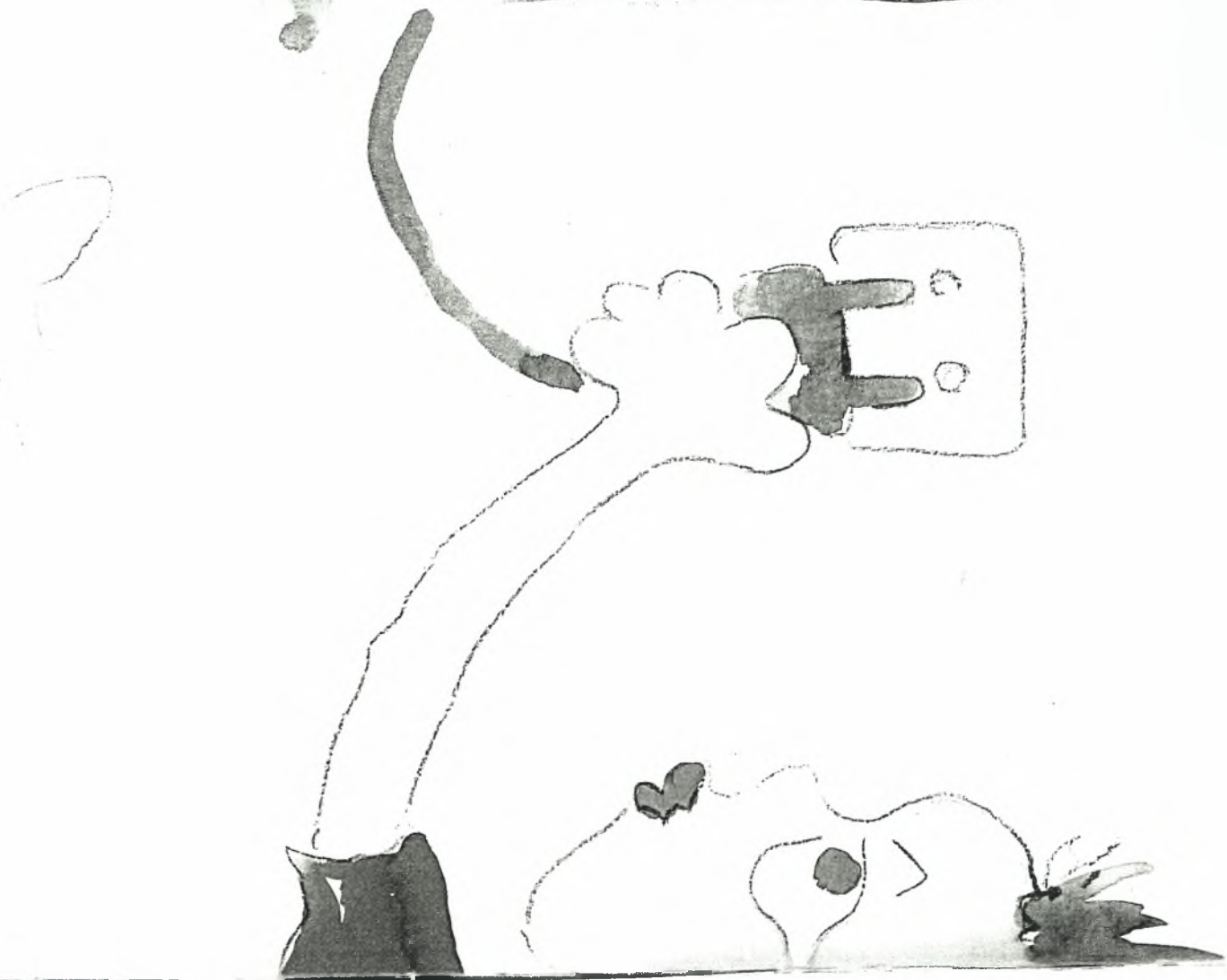

Έτσι, κάποια μέρα...
έχνε το κακό.

«Τα μάτια μου
πονάνε πολύ!!!
Η κοιλιά μου
είναι σπρωγυλή!!!»»

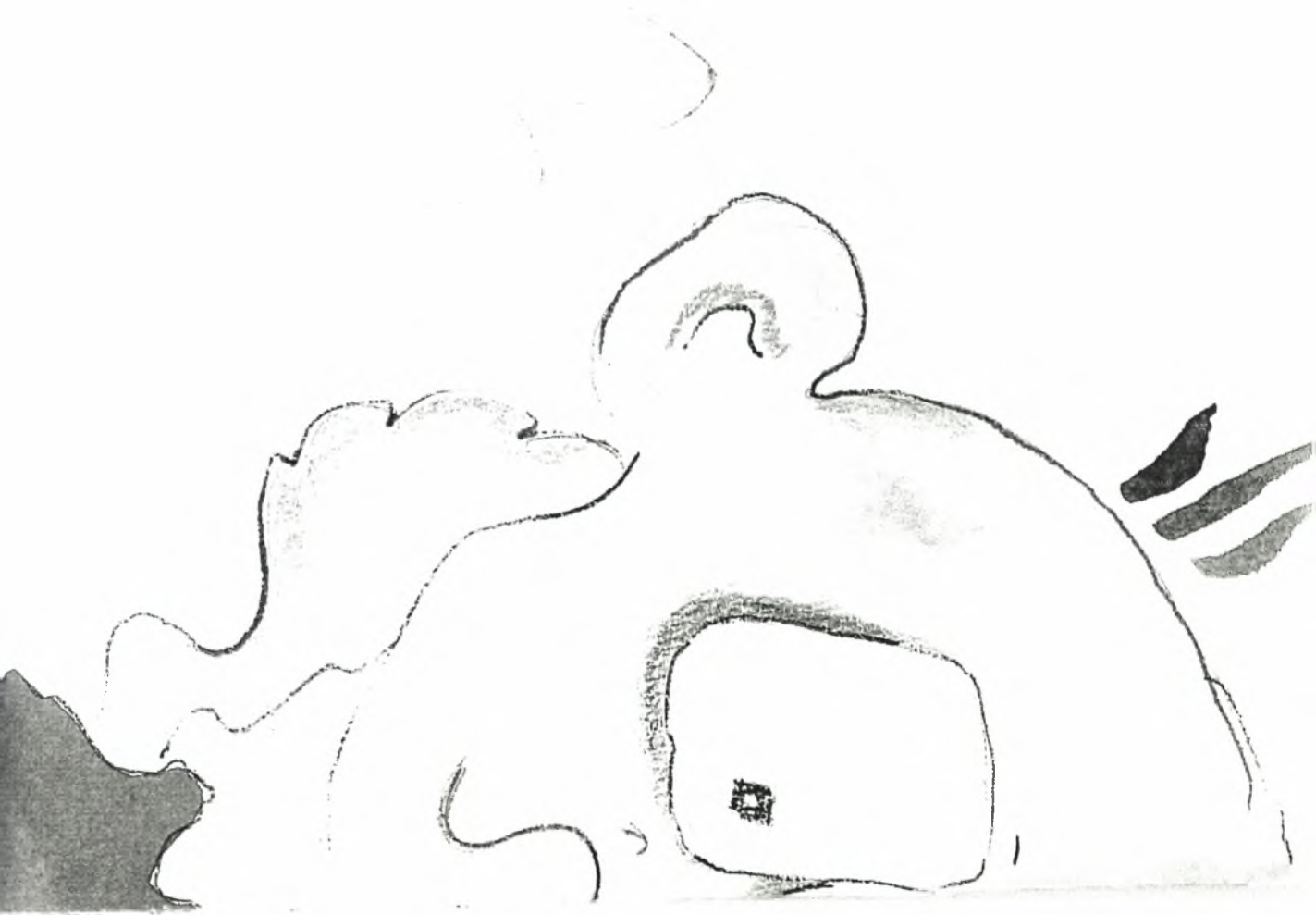

Τότε η μαμά μου

ΚΡΑΤΣΙ!

έβγαλε την τηλεόραση
από την πρίζα...

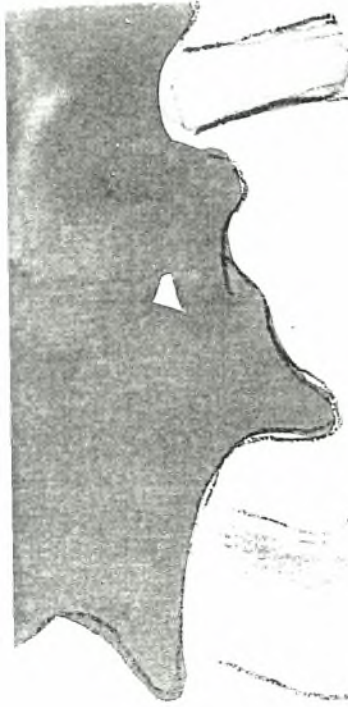
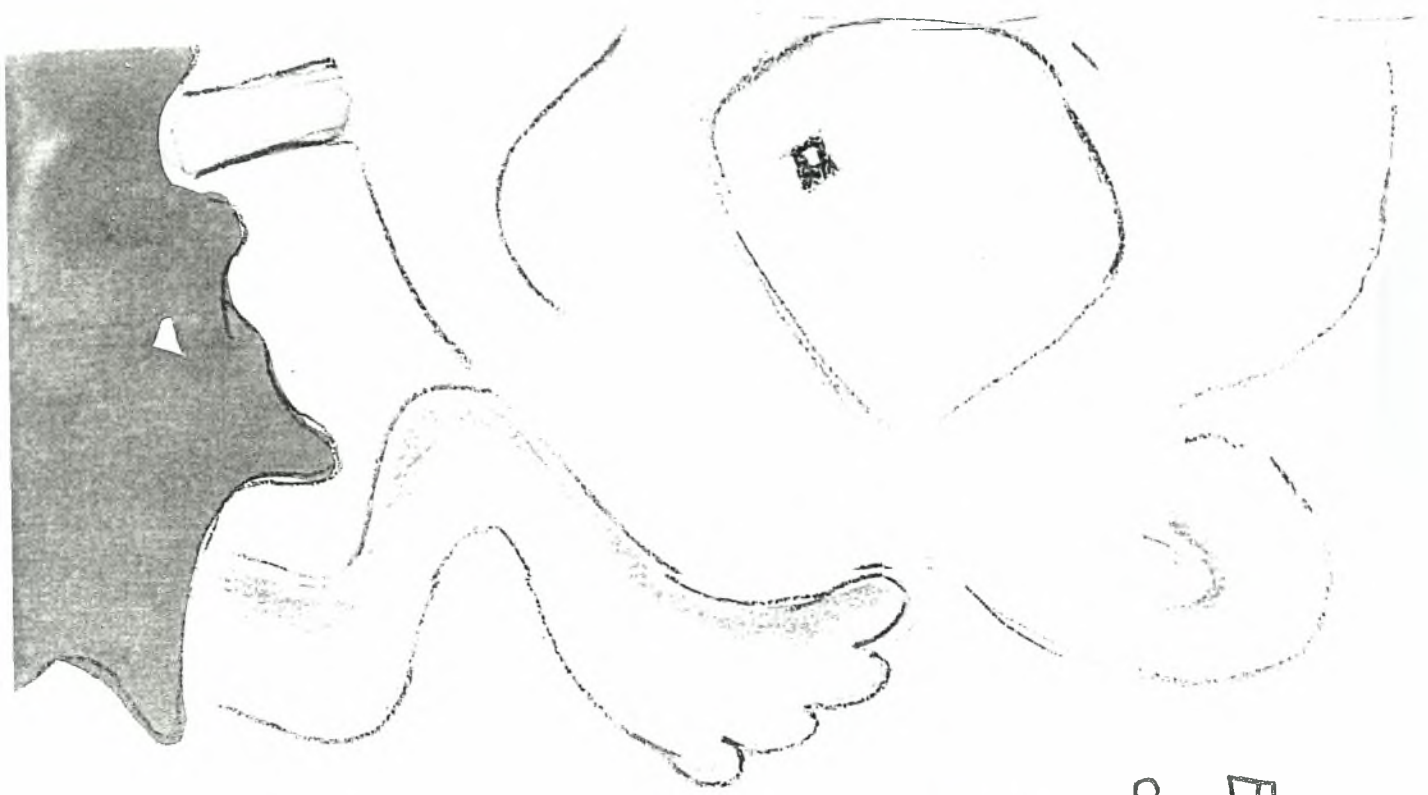

Εχω, που δεν ήξερα
από πριζες και τέτοια,

έννοια
μετάλη

δυστυχία!

Γαβνικά
οίπους
ήρθαν οι φίλοι μου.

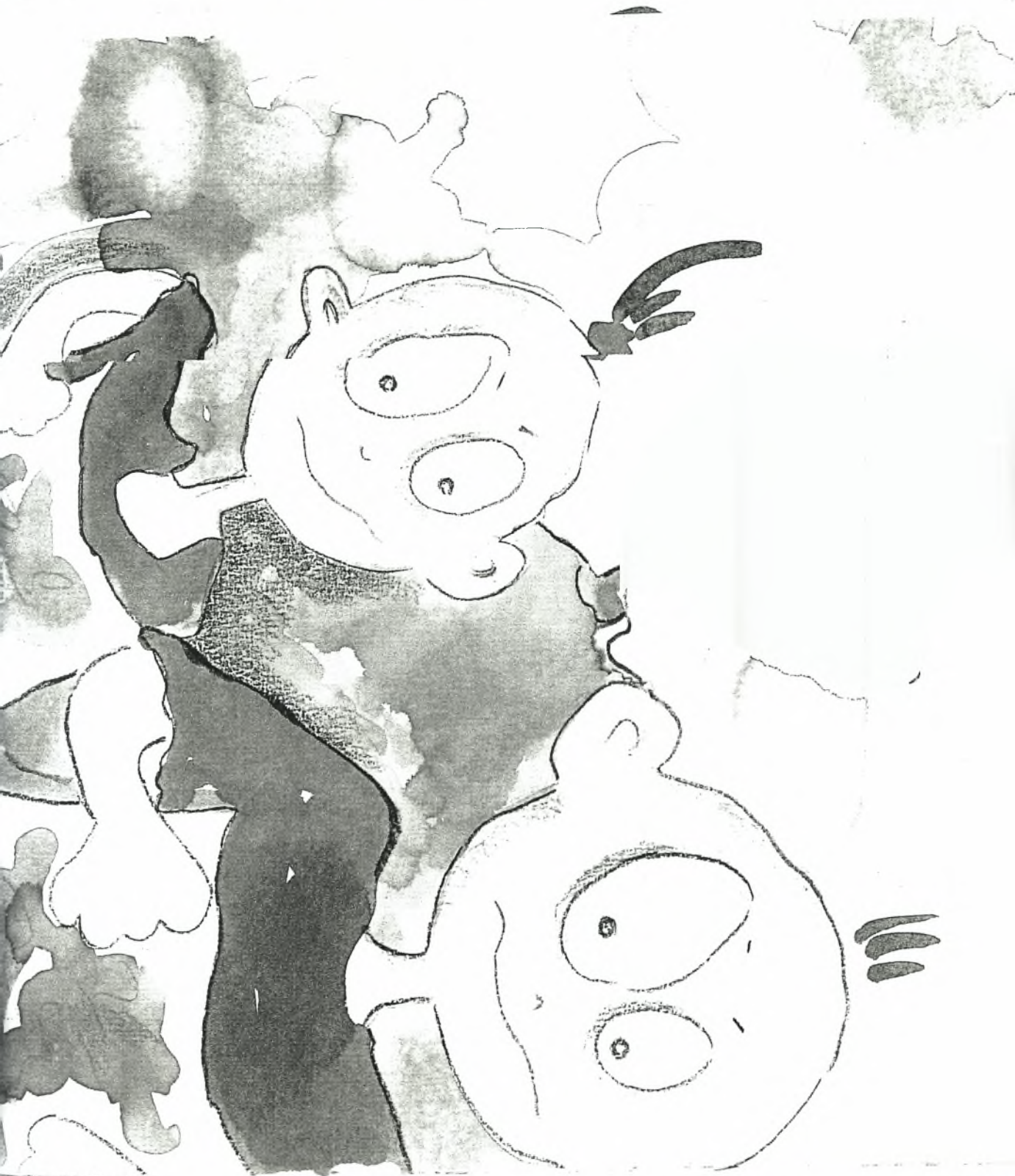

Παιζαμε
κυνηγετο,
κρυφτο...

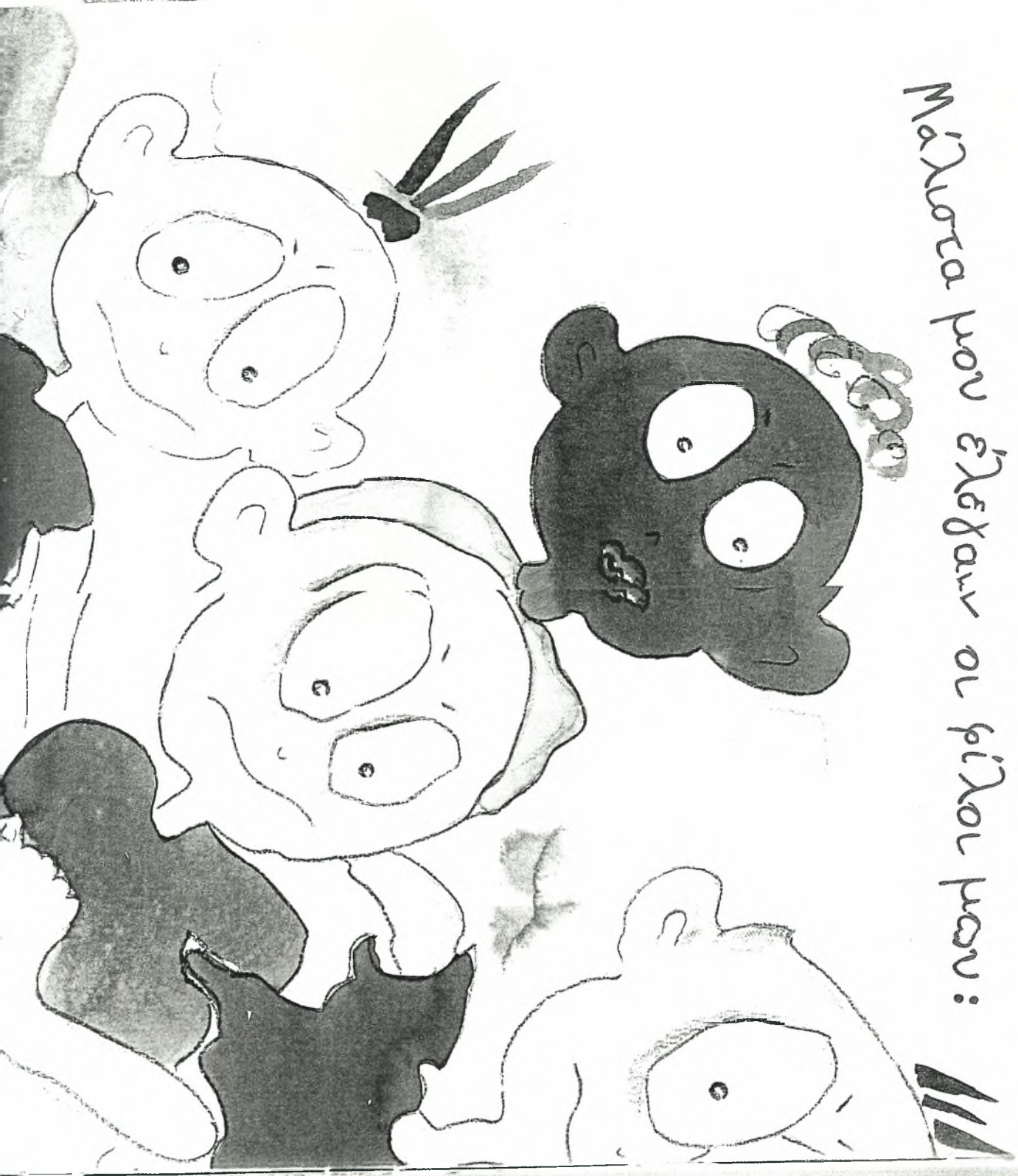

...Σαλαβίσιας,
κάνουμε δρεφάτος,
παίζαμε
το κνήλι
του κρυμμένου
θησαυρού
και, το σπουδαιότερο,

κανείς μα
κανείς
δὲ με
κοροΐσσει!

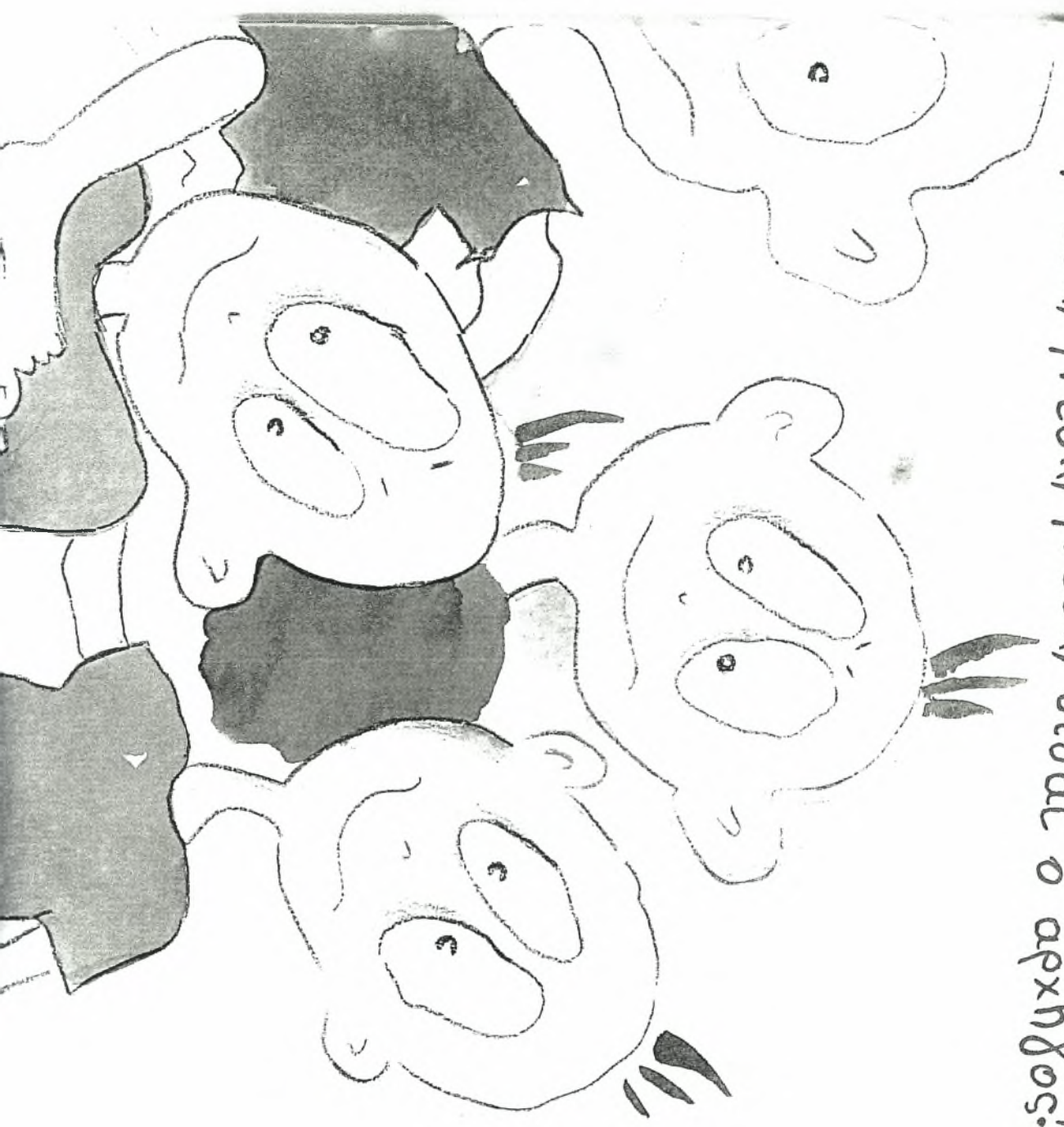

Μάχιστα που έλεγαν οι φίλοι μου:

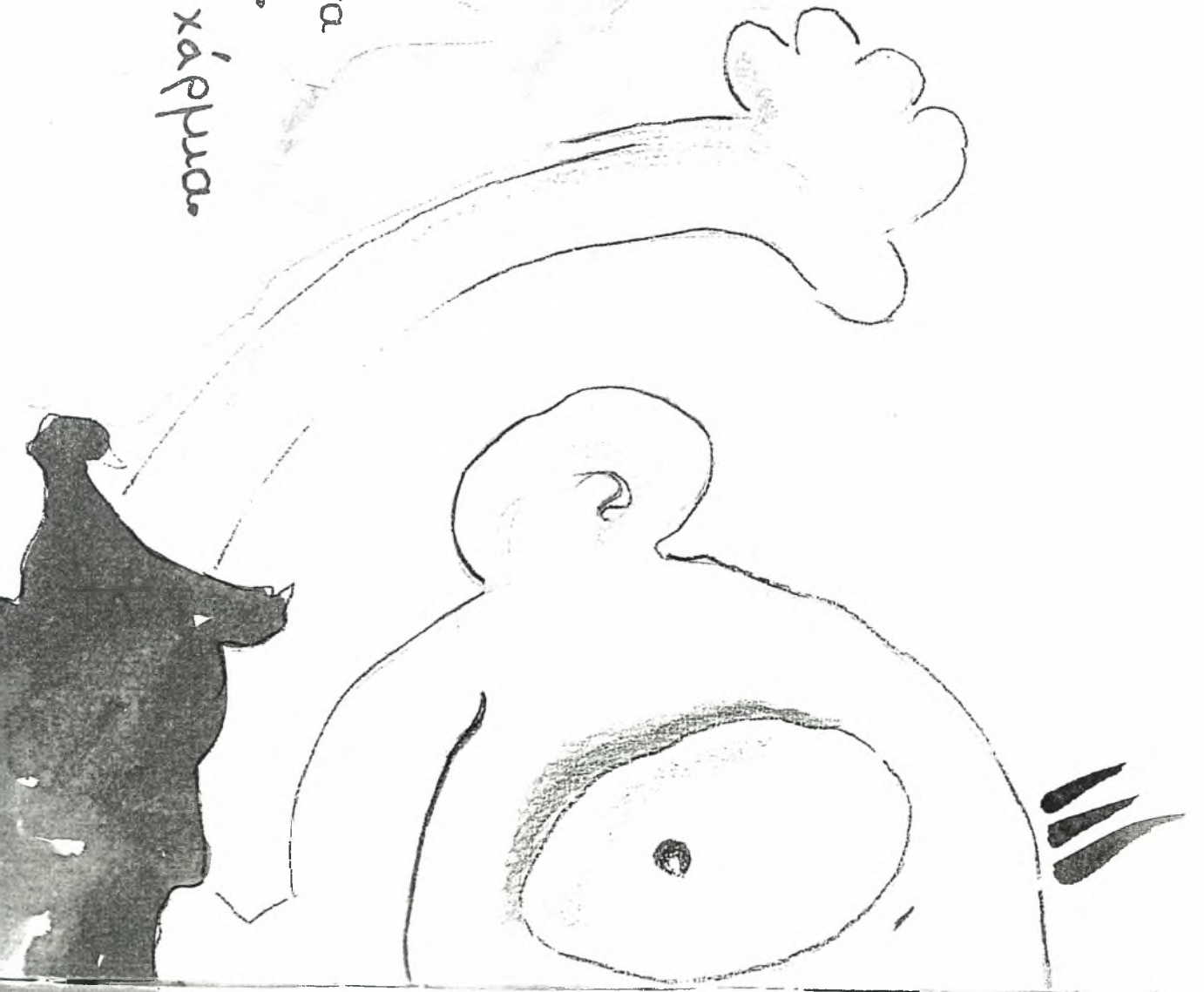

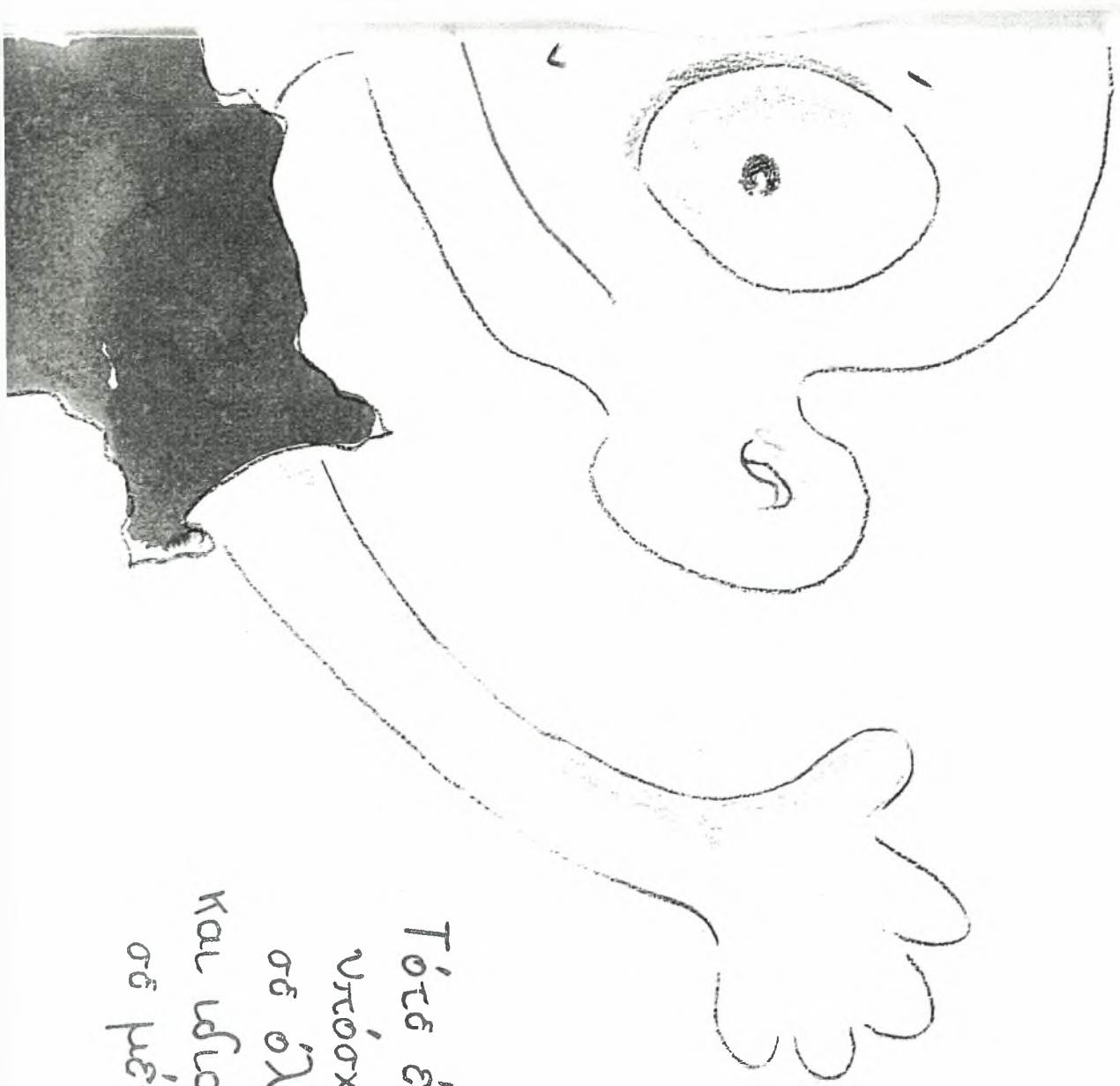

«Ντοκ, Ντοκ, Ντοκ, είναι ο αρχηγός!»

Εξίσ ένωσα
ντέροχα.
Τέρρασα χάρηα.

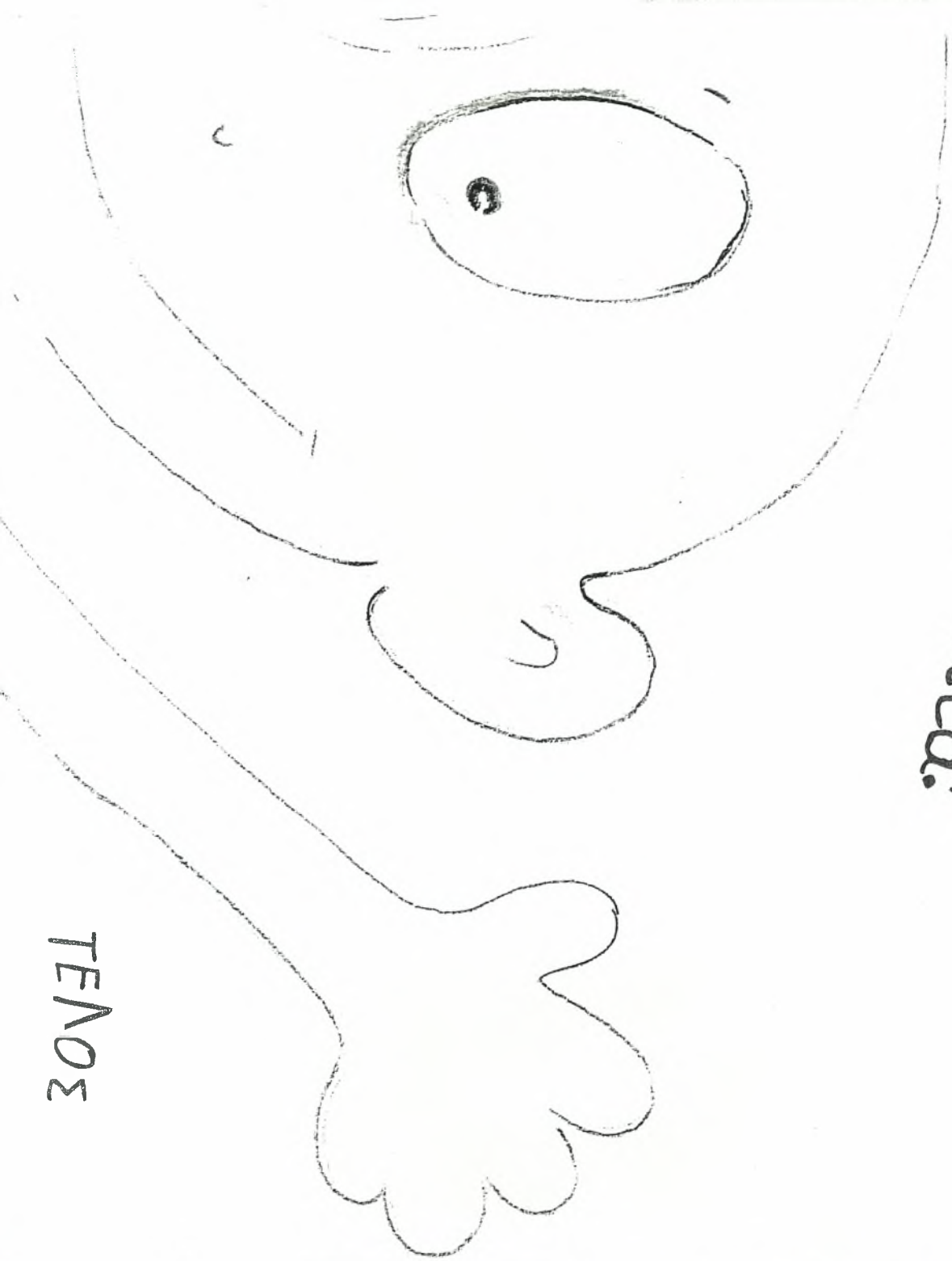
Τότε έδωσα
υπόσχεση
σε όλους
και ιδιαίτερα
σε μένα:

Πολύτιμη ενδειξία

ποτέ, ποτέ πια!

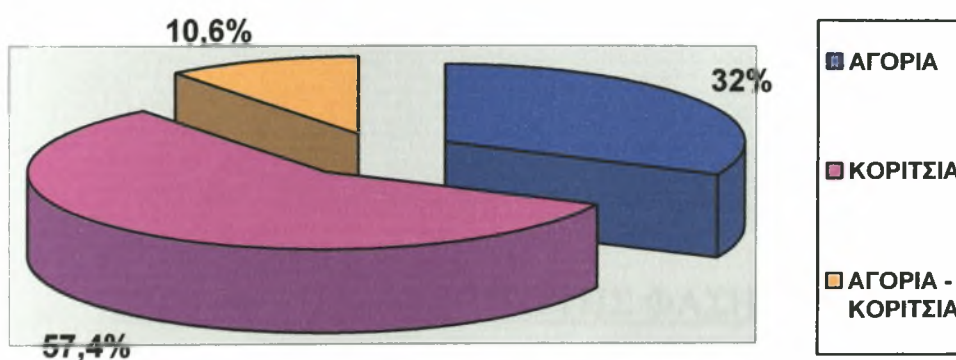
TENOS

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3

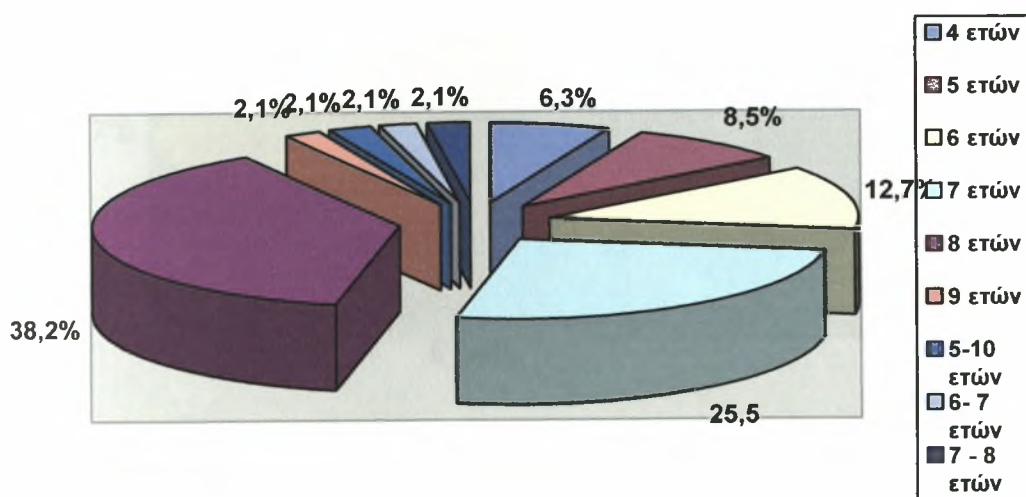
ΡΑΒΔΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

1. Ραβδογράμματα για την καταγραφή των μικρών ιστοριών:

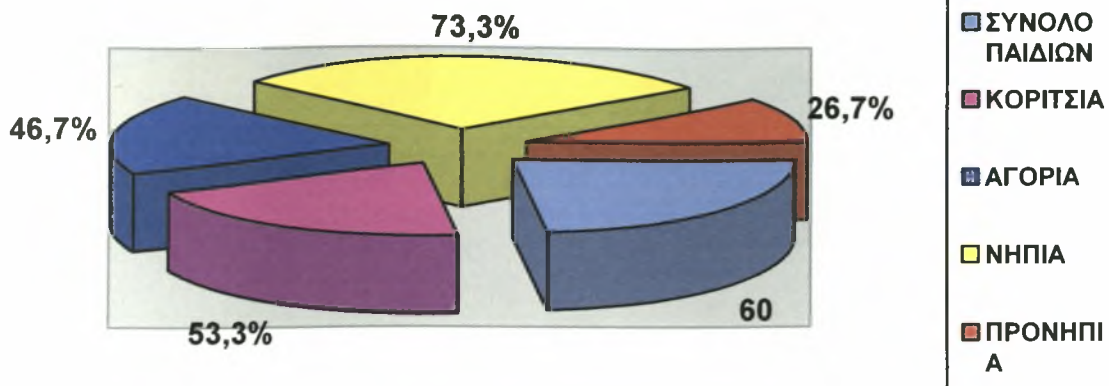
- Φύλο ηρώων

- Ηλικία ηρώων

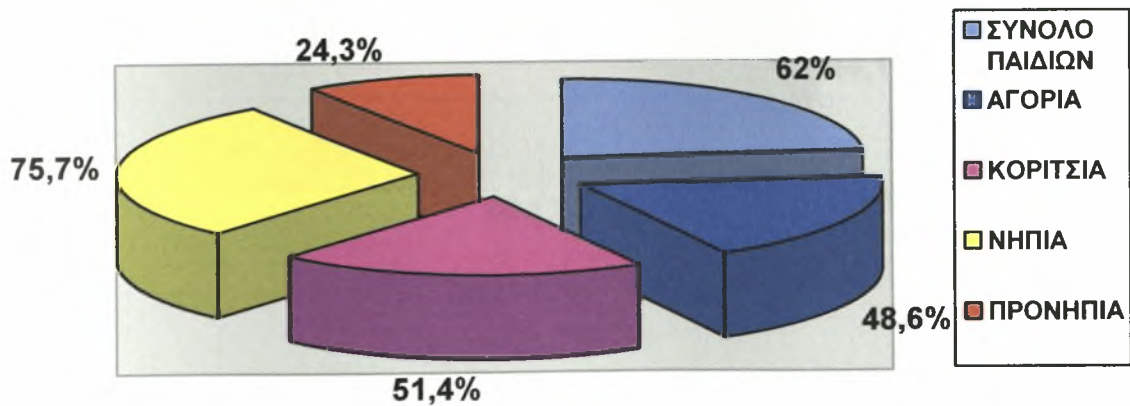

2. Ραβδογράμματα της έρευνας στα νηπιαγωγεία

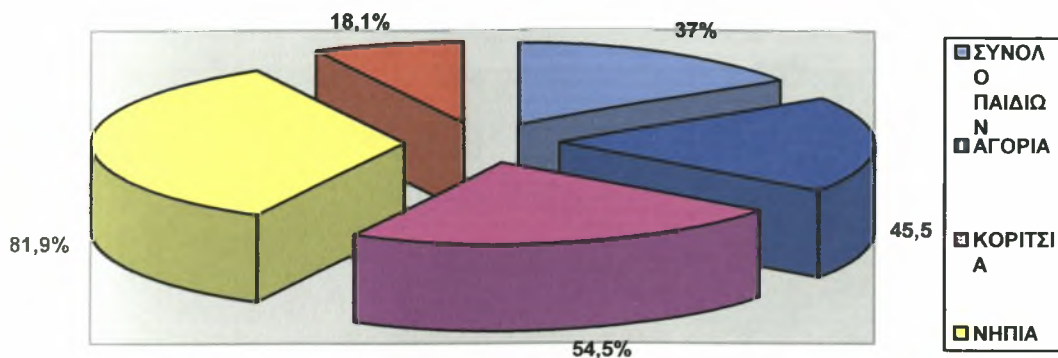

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΠΡΩΤΗΣ ΦΑΣΗΣ

Α. Μικρές ιστορίες με ήρωες ζώα

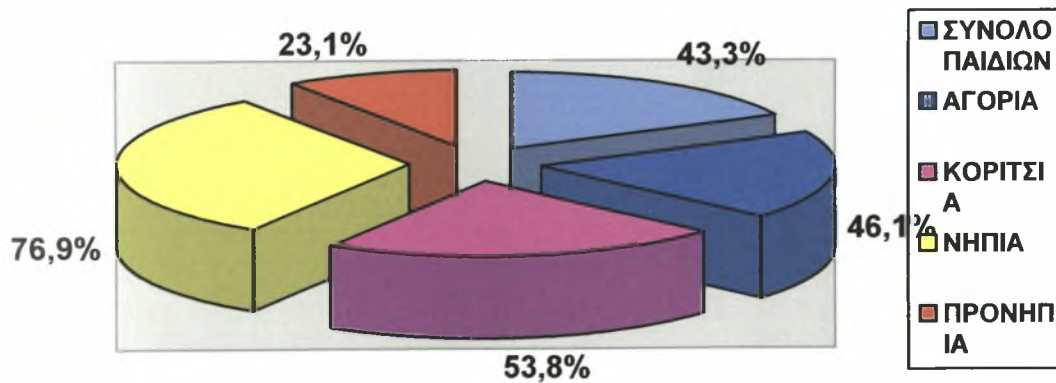

Β. Μικρές ιστορίες με ήρωες παιδιά

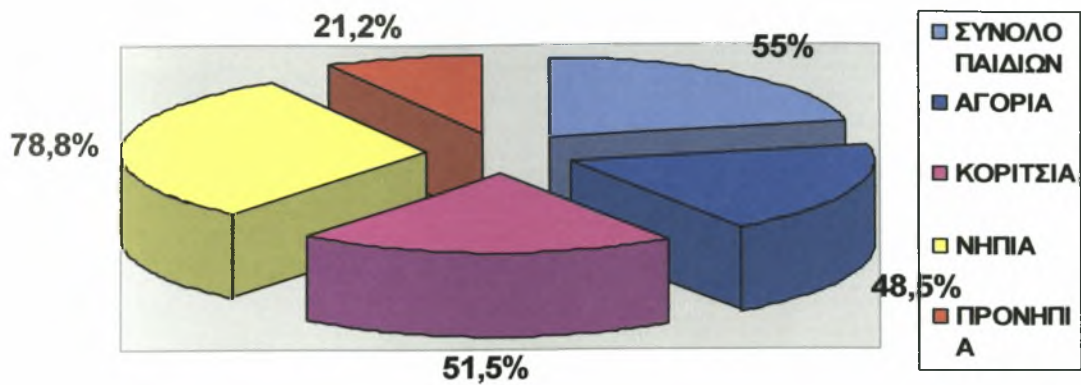
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΡΙΤΗΣ ΦΑΣΗΣ

Α. Μικρές ιστορίες με ήρωες ζώα

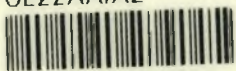

Β. Μικρές ιστορίες με ήρωες παιδιά

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

004000074740